

บทที่ 2

การสถาปนารัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม

การศึกษาเรื่องการสถาปนารัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ หนังสือ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นนำเสนอตามลำดับสาระสำคัญดังนี้

- 2.1 ประวัติความเป็นมาของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ
 - 2.1.1 ความเป็นมาของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺ
 - 2.1.2 ความประเสริฐของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺ
 - 2.1.3 ความสัมพันธ์วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺกับวงศ์ตระกูลอัลฮาซิมีย์
 - 2.1.4 ราชวงศ์อุมัยยะฮฺในสมัยอิสลาม
 - 2.1.5 เมืองดามัสกัสเป็นเมืองหลวงแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺและความประเสริฐ
 - 2.1.6 การสถาปนารัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม
- 2.2 ลำดับชีวประวัติเคาะลีฟะฮฺสำคัญแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺโดยสังเขป
 - 2.2.1 มุอาวียะฮฺ บิน อับดุลมุลิก رضي الله عنه
 - 2.2.2 มัรวาน บิน หะกัม
 - 2.2.3 อัลวะลีด บิน अबดุลมุลิก
 - 2.2.4 อุมัรฺ บิน अबดุลอะซีซ
- 2.3 รายนามและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของบรรดาเคาะลีฟะฮฺจากราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม
- 2.4 ลำดับเหตุการณ์ก่อนการสถาปนาราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม
 - 2.4.1 โศกนาฏกรรมอุษมาน บิน อ์ฟฟาน رضي الله عنه
 - 2.4.2 สงครามญะมัลหรือสงครามอุฐ
 - 2.4.3 การทำสงคราม ณ สมรภูมิจิฟฟิน (Siffin)
 - 2.4.4 การสละตำแหน่งของหะสัน บิน อะลี บิน อับดุลอิลิบ رضي الله عنه
- 2.5 แผนภูมिरาชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งเมืองชาม

2.6 ลำดับเหตุการณ์ในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ก่อนเคาะลีฟะฮ์อับดุลมาลิก บิน มัรวานดำรงตำแหน่ง

- 2.6.1 โศกนาฏกรรมกัรบะลาฮ์ (Karbala')
 - 2.6.2 จุดขึ้นของยะซีด บิน มูอาวียะฮ์ ต่อเหตุการณ์โศกนาฏกรรมกัรบะลาฮ์
 - 2.6.3 การทำสงคราม ณ สมรภูมิอัลหุรเราะฮ์ (al-Hurrah)
 - 2.6.4 การปิดล้อมเมืองมักกะฮ์ในการปราบปรามเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮ์ บิน ซุบัยร
 - 2.6.5 การประชุมสภา ณ อัลญาบียะฮ์ (al-Jabiyah)
 - 2.6.6 การทำสงคราม สมรภูมิ มัรญุรอฮิฏ (Marj Rahit)
- ## 2.7 การล่มสลายรัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งเมืองซาม
- 2.7.1 กบฏต่อต้านการปฏิรูปของอุมร์ บิน अबดุลอะซิซ บิน มัรวาน
 - 2.7.2 ความเป็นอยู่ดิรรมหรือซอлимของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในการปกครองรัฐอิสลาม
 - 2.7.3 วิถีชีวิตของวงศ์ตระกูลราชวงศ์อุมัยยะฮ์หุรเราะฮ์ ฟุมเพ็ญและตกอยู่ภายใต้อิทธิพล ของอารมณต์คัณหา
 - 2.7.4 ละเลย ผินหลังและไม่ตระหนักระบอบชุรอในการบริหารรัฐอิสลาม
 - 2.7.5 การเจริญเติบโตของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชหรือระบอบสืบสันตติวงศ์
 - 2.7.6 การก่อกบฏต่อต้านระบอบการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮ์
 - 2.7.6.1 กบฏของหุสัยน์ บิน อะลี رضي الله عنه บิน อับดุลลอฮ์
 - 2.7.6.2 กบฏของซัยด์ บิน อะลี บิน หุสัยน์ บิน อะลี บิน อับดุลลอฮ์
 - 2.7.6.3 กบฏของกลุ่มเคาะวาริจญ์
 - 2.7.7 บรรดามาวาลีย์ มีบทบาทในด้านการบริหารจัดการ
 - 2.7.8 ความอ่อนแอของมัรวาน บิน มุหัมมัด ในการบริหารรัฐอิสลาม
 - 2.7.9 ห่างไกลจากการขอคำปรึกษาจากบรรดาอุละมาอ์และใกล้ชิดกับบรรดาศัตรู
 - 2.7.10 การขยายตัวขององค์กรเคลื่อนไหวของราชวงศ์อับบาสิยะฮ์

ปิดฝ้ายบัลลัส¹และสถานที่เก็บน้ำไว้สำหรับม้า ซึ่งก็คือเป็นผู้นำท่านแรกของชาวกูร็อยซ์ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เมืองมักกะฮ์เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของผู้คนในสมัยนั้นส่งผลทำให้ชนเผ่าอับดุลมะนาฟมีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าร่วมบริหารการจัดการธุรกิจการค้าระหว่างเมืองมักกะฮ์และบริเวณใกล้เคียง (al-Tabariy, 1407.h/1987 /2 : 252) พวกเขา มีความเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและประชุมพบปะหารือโดยสันติวิธี โดยแบ่งหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน ในการปกป้องรักษา และบริหารจัดการการขยายตัว และเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน สองวงศ์ตระกูลนี้ไม่เคยมีการทะเลาะเบาะแว้งหรือขัดแย้งจนถึงขั้นตัดขาดความสัมพันธ์ไม่ตรีระหว่างกัน หากว่าเกิดการปฏิสัมพันธ์ที่ไม่พึงประสงค์ผู้อาวุโสต่างก็พยายามหาแนวทางสร้างความปรองดองโดยสันติวิธี วัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีของสังคมชาวอาหรับในสมัยญะฮิลียะฮ์ รัชทายาทของวงศ์ตระกูล มักจะมีการพบปะประชุมและชุมนุมบรรดาเครือญาติของตนอย่างน้อยปีละ ครั้งเพื่อสร้างความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นโดยปรึกษาหารือกันในการหาแนวทางในการปกป้องดูแลสุขภาพของวงศ์ตระกูล จากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยเฉพาะบิดามารดาในวัยชราภาพ และตระหนักในด้านการสร้างความปกติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ (Shāhin, 2001:122)

ดร.อิบรอฮีมชะอฎฎ์ให้ทัศนะว่า “ตามที่หนังสือประวัติศาสตร์อย่างมากมายทั้งภาษาอาหรับและภาษาอื่น ๆ ที่บันทึกว่า “ตระกูลอุมัยยะฮ์กับตระกูลฮาซิมมีความสัมพันธ์ที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งมีการทะเลาะเบาะแว้ง ผู้รบและเป็นศัตรูกัน” นั้น เป็นรายงานของกลุ่มชีอะฮ์ที่รายงานไม่ตรงกันกับข้อเท็จจริง พยายามแทรก กล่าวหา และใส่ร้ายป้ายสี (Khalil, n.d : 24) เพื่อสร้างความคลุมเครือ ความสงสัย และบิดเบือน หลังจากผู้วิจัยได้ทำวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสองตระกูลนี้ยังคงอยู่ในสภาพที่มีความสัมพันธ์อันงดงามมาตั้งแต่ดั้งเดิมและยืนยาวตลอด (al-Muqriziy, 1988 : 181)

จากการศึกษาหนังสือประวัติศาสตร์อิสลาม พบว่า การรายงานสะหะฮะฮ์ในสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ โดยเฉพาะการได้รับตำแหน่งของคุละฟาอ์อรรอชีดีนสามท่านนั้นคือ อับบักร์ อัศชิดดีก อุมร์ บินอัลค็อฎฎ็อบ อุษมาน บิน อัฟฟาน ความสัมพันธ์ระหว่างสามท่านคือท่านอะลี บิน อบีฏอลิบ กับท่านมูอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟาน ท่านอะลี บิน อบีฏอลิบกับท่านหญิงอาอีชะฮ์ และการคูหมิน เหยียบหยามต่อท่านอับดูรเราะฮ์มาน رضي الله عنه เป็นต้น ล้วนเป็นรายงานที่ไม่เป็นข้อเท็จจริง และไม่น่าเชื่อถือ ส่วนใหญ่เป็นรายงานจากสายของกลุ่มชีอะฮ์อรรอฟีฎะฮ์ที่เจตนาจะกล่าวหา ใส่ร้ายและป้ายสีบรรดาสะหะฮะฮ์ ซึ่งนักปราชญ์ส่วนใหญ่ได้ตำหนิ วิจารณ์และมองว่าเป็นการรายงานที่บิดเบือนและเบี่ยงเบนจากความจริง และเป็นการประณามบรรดาสะหะฮะฮ์ต่าง ๆ ท่านนบี ﷺ ได้เตือนความว่า “จงอย่าประณามบรรดาสะหะฮะฮ์ของข้าพเจ้า” (al-Bukhārīy : 3673)

¹ บัลลัส แปลว่า บ้านของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ตั้งอยู่ในมัสยิดอัลหะรอหม ในเมืองมักกะฮ์ ซึ่งเป็นกิบลัตหรือเป็นสถานที่ที่ชาวมุสลิมทั่วโลกหันหน้าไปสู่อำนาจในการปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ โดยเฉพาะการปฏิบัติศาสนกิจละหมาด

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้า และความเร็วทางด้านเทคโนโลยีหรือสารสนเทศต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มชีอะฮ์ได้เผยแพร่ขยายข้อมูลต่าง ๆ ที่ไม่เป็นข้อเท็จจริงเหล่านั้นผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ตและหนังสือต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคม ดังนั้นผู้ที่ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์อิสลามต่าง ๆ ควรระมัดระวังและใช้วิจารณญาณอย่างไตร่ตรอง เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง และห่างไกลจากการประมาท เนื่องจาก ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ห้ามการกล่าวร้ายป้ายสีหรือมองบรรดาเศาะหาบะฮ์ ในแง่ลบ สรุปความว่า “ ท่านใดประมาทบรรดาเศาะหาบะฮ์ของฉัน ผู้นั้นกระทำบาปใหญ่

จากการศึกษาวัฒนธรรมจารีตประเพณีของผู้คนในสมัยญาฮิลียะฮ์พบว่าวัฒนธรรมจารีตประเพณีมีจำนวนไม่น้อยที่อิสลามให้การยอมรับและยืนยันความสง่างามที่ควรส่งเสริม เช่น การปฏิบัติศาสนกิจประกอบพิธีหัจญ์ การบริการน้ำดื่มแก่ผู้ประกอบพิธีหัจญ์ ให้ความสำคัญกับการต้อนรับแขก และการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับเครือญาติ เป็นต้น ส่วนวัฒนธรรมที่อิสลามคัดค้านต่อต้านอย่างแรงคือการฆ่าหรือฝังบุตรและการริดรอนสตรีในการรับมรดก เป็นต้น

2.1.2 ความประเสริฐของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์

วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์และฮาซิม เป็นวงศ์ตระกูลที่มีความประเสริฐเหนือกว่าวงศ์ตระกูลอื่น ๆ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของสังคมในสมัยนั้น สองวงศ์ตระกูลนี้มีอิทธิพลและเกียรติศักดิ์เท่าเทียมกัน ส่วนกลุ่มชนเผ่ากูร็อยฮุนนอกจากวงศ์ตระกูลนี้ และเผ่าอื่น ๆ ต่างก็มอบอำนาจให้วงศ์ตระกูลนี้ วงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮ์มีจำนวนเครือญาติมากกว่าเชื้อสายของวงศ์ตระกูลของฮาซิม (Ibn Khadun, 1419.h/1999/3 : 2, 5) บรรดาเครือญาติของพวกเขามีความเก่งกล้า มีศักยภาพ ประสบการณ์ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีครบสมบูรณ์ อันนำมาซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกเขามีอำนาจและมีความประเสริฐ นักกวีท่านหนึ่งได้กล่าวว่า “ แท้จริงเกียรติศักดิ์ของวงศ์ตระกูลนั้นมักจะขึ้นอยู่กับจำนวน” การเป็นเราะฮูลของท่านมุฮัมมัด ﷺ เป็นส่วนสำคัญของการมีเกียรติของราชวงศ์อุมัยยะฮ์เช่นกัน ถึงแม้ว่าท่านมาจากเชื้อสายของฮาซิม แต่จากต้นตระกูลเดียวกัน คือ จากวงศ์ตระกูลของอับดุลมานาฟ บิน กุศอัย (Baydūn, 1403.h : 87) หลังจากอับดุลมุกฏอิลิบ บิน ฮาซิมเสียชีวิต อิบิสูฟยาน บิน หัรบ มีความสัมพันธ์กับตระกูลฮาซิมอย่างแน่นแฟ้นเพิ่มเป็นทวีคูณหลายเท่า โดยผ่านท่านมูอาวียะฮ์ บิน อิบิสูฟยาน เมื่อมูอาวียะฮ์ถูกถามว่า “ในบรรดาพวกเจ้า ใครที่มีความประเสริฐเหนือกว่ากันระหว่างวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์กับวงศ์ตระกูลฮาซิม” ท่านมักจะตอบว่า” ทั้งสองต่างก็มีความประเสริฐ ไม่มีใครเหนือกว่ากัน” พวกเรามีเครือญาติจำนวนมาก จึงทำให้เรามียศศักดิ์ แต่พวกเขามีท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นดวงประทีป และเป็นแสงสว่างแจ่มจรัสต่อมนุษยชาติทั้งมวลและไม่มีท่านนบีและท่านเราะฮูลท่านใดที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความประเสริฐเท่าเทียมกับท่าน การเป็นเราะฮูลของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ยังคงดำรงตั้งแต่วันที่ท่านได้รับการ

แต่งตั้งจนถึงวันกียามะฮฺ (Ibn Kathir, 1408.h/1988/8 : 138) ท่านได้กล่าวความประเสริฐศตวรรษของราชวงศ์อุมัยยะฮฺว่า

{ خيركم قرني ، ثم الذين يلونهم ، ثم الذين يلونهم }

(البخاري : 6695)

ความว่า “ ศตวรรษที่เลิศที่สุดในบรรดาพวกเจ้าคือศตวรรษของฉันและบรรพบุรุษหลังจากนั้น และบรรพบุรุษหลังจากนั้น ”

(al-Bukhârîy : 6695)

อัลก้อร์ฎอวีย์ได้อธิบายคำว่า “ผู้ที่อยู่ในศตวรรษของฉัน” บรรดานักวิชาการต่างก็มีทัศนะที่แตกต่างกัน บางท่านได้กล่าวว่า 1 ศตวรรษนั้นมี 40 ปี บางท่านกล่าวว่า 80 ปี และ 100 ปี แต่ทัศนะที่ชัดเจนหรือถูกต้องที่สุดคือ 100 ปี ราชวงศ์อุมัยยะฮฺได้รับการสถาปนาเมื่อปีที่ ฮ.ศ. 41 ตรงกับ ค.ศ. 620 และล่มสลาย ในปี ฮ.ศ 132 ตรงกับ ค.ศ. 711 ซึ่งอยู่ในศตวรรษทั้งสามคือศตวรรษแห่งบรรดาเศาะหาบะฮฺ ศตวรรษแห่งบรรดาตาบิอิน และศตวรรษแห่งบรรดาตาบิอิตตาบิอินหรืออັตบ๊า อັตตาบิอิน (al-Qardâwîy, n.d. : 63)

เชื้อสายของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺยังคงอาศัยอยู่ในศตวรรษของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ มีจำนวนมาก และได้ยื่นมือขยายไปจนถึงศตวรรษหลังจากนั้น คือยุคบรรดาเศาะหาบะฮฺ และตาบิอิน ความประเสริฐที่เป็นรูปธรรมของราชวงศ์อุมัยยะฮฺที่เห็นได้ชัดคือต่างคนต่างก็มีบทบาทในการพิชิตเมืองต่าง ๆ ในการขยายอาณาเขตรัฐอิสลามอย่างกว้างขวาง ท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมานูฟ และเคาะลีฟะฮฺ อับดุลมาลิก บิน มัรวาน ทั้งสองมีบทบาทในการขยายรัฐอิสลามให้กว้างขวาง ท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมานูฟ ได้ส่งบุตรของท่านชื่อยะซีดเป็นแม่ทัพในการล้อมอาณาจักรโรมันตะวันออกหรือคอนสแตนติโนเปิล ส่วนอับดุลมาลิก บิน มัรวาน ได้ส่งบุตรของท่านชื่ออับดุลอะลีล ทำสงครามกับประเทศโรม บุตรคนที่สองชื่อมุสลิมะฮฺ บิน อับดุลมาลิกเป็นแม่ทัพ ส่วนน้องชายชื่อมุหัมมัด บิน มัรวาน รวมถึงรัชทายาทของท่านมีจำนวนมากที่ได้ทำสงครามกับประเทศโรมหลายครั้ง บางครั้งเป็นฝ่ายที่ได้รับการชัยชนะและบางโอกาสเป็นฝ่ายแพ้ ปราบปรามการณ์เช่นนั้นเป็นเรื่องปกติของการทำสงคราม นอกจากนั้นท่านได้บังคับประชาชนในสมัยของท่านให้เข้าร่วมทำศึกสงคราม และได้กล่าวว่า “ ผู้ใดที่กล้าเข้าไปร่วมทำสงคราม ผู้นั้นไม่มีสิทธิ์รับค่าสวัสดิการจากรัฐ และบรรดาบุตรหลานของท่านมีจำนวนไม่น้อย ที่ได้รับตำแหน่งเป็นแม่ทัพ ในขณะเดียวกัน วงศ์ตระกูลของท่านได้สร้างความเจริญก้าวหน้าในรัฐอิสลามอย่างมากมาย เช่น สร้างระบบชลประทาน ขุดคลองเพื่อทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะกับการทำ

การเกษตร สถาปัตยกรรมหรือสร้างตึกสูง ๆ เปิดเมืองใหม่ และราชวงศ์ที่ประดับประดาด้วยสวนต้นไม้ และดอกไม้ที่สวยงามนานาพันธุ์ ซึ่งทำให้บ้านเมืองน่าอยู่ (Shakir, 1405.h/1985 : 55-57) ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงความประเสริฐของราชวงศ์อุมัยยะฮฺในหะดีษบทหนึ่งอีกซึ่งรายงานโดยอุมมุหะรอมว่า ดิฉันได้ยินท่านนบีมุหัมมัด ﷺ กล่าวว่า

{ أول جيش من أمي يغزون مدينة قيصر مغفور لهم }
 { "أنا فيهم يا رسول الله؟ قال " لا " }

(البخاري : 2924)

ความว่า “ทหารกองทัพแรกจากประชาชาติของข้าพเจ้าที่ทำการสงคราม กับเมืองก็ยศอรุพวกเขาจะ ได้เป็นผู้ที่ ได้รับการอภัยโทษ(จากอัลลอฮ์)” (อุมมุหะรอม) ก็ถามว่า “ดิฉันเข้าไปในกลุ่มชนนั้นไหม? โอ้เราะสูดลอส!” ท่านกล่าวตอบว่า “มิใช่ครับ”

(al-Bukhârîy : 2924)

ท่านอัลเกาะรฎอวีย์ได้อธิบาย ว่า “เมืองก็ยศอรุ” คือกรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นเมืองหลวงอาณาจักรโรมันตะวันออก หรือไบแซนไทน์ นักรรดาธิบายอัลกูรออันได้อธิบายว่า “อัลหะดีษนี้ เป็นการสรรเสริญ และชื่นชมบุคลิกของท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮาน ในฐานะคนแรกที่ได้เสียสละในการทำสงครามทางทะเลโดยใช้เรือเป็นยานพาหนะ มาตั้งแต่สมัยการปกครองของอูษมาน บิน อับฟาน ﷺ ท่านได้ขยายอาณาเขตอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง การทำสงครามกับเมืองนี้เมื่อปี ฮ.ศ. 52 ตรงกับ ค.ศ. 631 ทำให้อูบัยยิบ อัลอันศอรีได้เสียชีวิตและศพของท่านถูกฝังหน้าประตูเมืองคอนสแตนติโนเปิล บรรดาเศาะหาบะฮฺและตาบิอินต่างก็พยายามเสียสละด้วยความอดทน ออกสู้รบที่ดุเดือดในการโจมตีเมืองแห่งนี้ เพื่อจะได้เป็นกลุ่มที่ได้รับความประเสริฐดังที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงในหะดีษบทดังกล่าวคือ ได้รับการอภัยโทษจากอัลลอฮ์ ﷻ (al-Salabi, 1426.h /2005/1 : 195)

อัลหะดีษดังกล่าวบ่งชี้ว่าท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮาน เป็นทหารคนแรกที่ได้ทำสงครามทางทะเลในเมืองแห่งนี้ ตั้งแต่ในสมัยการปกครองของอูษมาน บิน อับฟาน ﷺ ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงแห่งแคว้นซาม ท่านมีประสบการณ์ ชำนาญการและมีศักยภาพในด้านการบริหารจัดการและได้ก่อตั้งหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการราชการแผ่นดินในรัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ส่วนเคาะลีฟะฮฺท่านอื่นๆ เช่น เคาะลีฟะฮฺอับดุลมาลิก บิน มัรวานและบุตรชายสองคนต่างก็ได้ พัฒนาสานต่อ ให้มีความเจริญก้าวหน้า จนทำให้หน่วยงานและกิจการงานต่างๆ ของบรรดา

เคาะตีฟะฮุคหลังจากนั้นมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและครบสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งอาณาจักรอิสลามได้เติบโตและขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลทำให้ประชาชนมีความหลากหลาย หลายทางด้านจารีตประเพณี มีพหุทางด้านวัฒนธรรม (al-Salabiy, 1427.h/2006/1 : 14)

ประวัติศาสตร์ได้บันทึกไว้ว่ากรุงคอนสแตนติโนเปิลเป็นเมืองที่บรรดาเคาะหะบะฮะฮุต่างก็ใฝ่ฝันที่จะเป็นผู้พิชิตเมืองแห่งนี้ เนื่องจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวความประเสริฐว่า

{لَتُفْتَحَنَّ الْقُسْطَنْطِينَ فَلَنِعْمَ الْأَمِيرُ أَمِيرُهَا وَلَنِعْمَ الْحَيِّشُ ذَلِكَ الْحَيِّشُ}

(18859 : أحمد)

ความว่า “ แท้จริงกรุงคอนสแตนติโนเปิลจะถูกพิชิตโดยพวกเจ้าและ
แท้จริง อะมีร์ที่ดีที่สุด คือ อะมีร์ที่สามารถพิชิตมัน และแท้จริงกอง
ทหารที่ดีที่สุด คือกองทหารของอะมีร์นั้น”

(Ahmad : 18859)

อัลหะดีษนี้ทำให้บรรดามุสลิมตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และยุคหลังจากนั้นต่างก็มีความพยายามที่จะเป็นหนึ่งในผู้พิชิตเมืองนี้ให้ได้ดังเช่น มูอาวิยะฮุ บิน อับดุลมุนัจญิบ และสุไลมาน บิน อับดุลมาลิก อัลมะฮ์ดีและฮารูน อรรอซิดในราชวงศ์อับบาซียะฮุและราชวงศ์อุมัยยะฮุ ที่สามารถเข้าไปยึดครองเมืองแห่งนี้จนประสบผลสำเร็จตามความประสงค์ของอัลลอฮุ ﷻ เนื่องจากมันเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโรมันตะวันออกหรือไบแซนไทน์ และเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรม และเป็นเมืองที่มีทำเลที่ตั้งยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพราะเป็นจุดเชื่อมระหว่างทวีปยุโรปกับเอเชีย ดังนั้นการได้มาครอบครองกรุงคอนสแตนติโนเปิล จะทำให้รัฐอิสลามมีความยิ่งใหญ่มีอำนาจเท่ากับได้ครอบครองสองทวีป (ลิตาสะบูดิง, 2550 : 2-3)

2.1.3 ความสัมพันธ์วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮุกับวงศ์ตระกูลอัลฮาซิมียะฮุ

อับดุลมะนาฟ บิน กุศ็อย มีบุตร 4 คนด้วยกันคือ 1) อับดุลมุฏฏะฮุ 2) เนาฟัล 3) ฮาซิม และ 4) อับดุลมุฏฏะฮุ อับดุลมุฏฏะฮุ เป็นปู่ของบรรดาเคาะตีฟะฮุแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮุ และฮาซิมเป็นปู่ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ สองวงศ์ตระกูลนี้ต่างก็มีอำนาจในการเป็นผู้นำชาวกูร็อยช์ อุมัยยะฮุ บิน อับดุลมุฏฏะฮุ เป็นผู้อาวุโสชั้นแนวหน้าท่านหนึ่งของเผ่ากูร็อยช์ในสมัยญะฮิลียะฮุ ซึ่งมีเกียรติศักดิ์ และเป็นรัชทายาทที่มีลูกหลานมากมาย ในยุคแรกผู้คนของตระกูลนี้ส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบการแพร่ขยายของอิสลาม มีผู้คนจำนวนน้อยมากที่ให้การสนับสนุนท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากพวกเขายึดถือปฏิบัติตาม

จารีตประเพณีของบรรพบุรุษดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดและแน่วแน่ พร้อมกับไม่ได้รับอิดาเยฮ์² จากอัลลอฮ์ ﷺ อันนำมาซึ่งไม่เข้าใจอิสลาม และถือว่าอิสลามเป็นศาสนาใหม่ ถึงแม้ว่าพวกเขาต่อต้าน แต่ยังคงมีความสัมพันธ์อันดีงามทางวศาคณาญาติเช่นเดิม เนื่องจากชาวอาหรับมีความเป็นชาตินิยมในวงศ์ตระกูล (ตะอัศศุบ) หรืออัตนิยมค่อนข้างสูง (Ibn Hisham, 1355.h/1956,1 : 137-138,141)

วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์กับวงศ์ตระกูลฮาซิมมีความสัมพันธ์อันดีงาม เป็นพี่น้องแลเป็นมิตรสหายอย่างแน่นแฟ้นตั้งแต่ดั้งเดิม ต่างให้เกียรติกันให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ช่วยเหลือในยามทุกข์ยากลำบาก อาจจะมีบ้างความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ ในสมัยญาฮีลียะฮ์ แต่หลังจากการรับอิสลามแล้ว ทั้งสองฝ่ายลงรอยกันอย่างดี วงศ์ตระกูลอบีสุฟยาน บิน หุร็อบและวงศ์ตระกูลของอับบาต บิน अबดุลมุฏฏะอะลิบ³ ต่างก็เข้ารับอิสลามและมีความศรัทธามั่นอย่างแน่วแน่ (al-Khadriy Bik, 1421.h/2000/2 : 323) สองตระกูลนี้มิได้เป็นศัตรูและโกรธแค้น ดังที่ศัตรูอิสลามได้กล่าวหาในหนังสือประวัติศาสตร์บางเล่ม ความจริงแล้วนักประวัติศาสตร์ที่ยึดสายกลางได้คัดกรองและบันทึกว่าความผูกพันระหว่างสองวงศ์ตระกูลนี้คือมาจากต้นตระกูลเดียวกันคือบิดา มารดาเดียวกัน ลูกหลานมาจากปู่ ย่า ตายายเดียวกัน เป็นพี่น้อง เป็นอา น้า หลานและมีความผูกพันที่ใกล้ชิด รักใคร่ ให้เกียรติ มีการเยี่ยมเยียนกันในยามทุกข์และสุขตั้งแต่ในสมัยญาฮีลียะฮ์ (al-Salabiyy, 1427.h/2006/1 : 22) ตามวัฒนธรรมประเพณีของชาวอาหรับก่อนอิสลามต่างก็มีการชิงดี ชิงเด่นและแก่งแย่ง แข่งขันในการครอบครองหรือมีอำนาจ ดังที่ปรากฏขึ้นกับบรรดาพี่น้องด้วยกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน ลักษณะดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ปกติในสังคมสมัยญาฮีลียะฮ์ประวัติศาสตร์อิสลามได้ยืนยันว่า สองวงศ์ตระกูลนี้เป็นพี่น้องกันคือ अबดุลมุฏฏะอะลิบ บิน ฮาซิมเป็นผู้นำของวงศ์ตระกูลฮาซิมเป็นเพื่อนกับ หุร็อบ บิน อุมัยยะฮ์ซึ่งเป็นผู้นำของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ อับบาต บิน अबดุลมุฏฏะอะลิบ บิน ฮาซิม เป็นเพื่อนกับอบีสุฟยาน บิน หุร็อบ บิน อุมัยยะฮ์ ท่านอับบาตมีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์การพิชิตเมืองมักกะฮ์ส่งผลทำให้อบีสุฟยาน บิน หุร็อบเข้ารับอิสลามและชาวเมืองมักกะฮ์มีจำนวนมากคล้อยตาม (Muhammad ‘Abd al-Latif, 1417.h/1988 : 2)

วงศ์ตระกูลวงศ์ฮาซิมกับวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ในยุคอิสลามเปรียบเสมือนกับพวกเขาได้คัมน์น้ำจากแหล่งเดียวกันและทุกคนต่างก็ได้รับคุณประโยชน์จากศาสนาของอัลลอฮ์ ﷺ ผู้ทรงมหาบริสุทธิ์ยิ่ง ภายใต้การนำของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ที่มีบุคลิกลักษณะสัจจะ ซึ่งสุจริต เป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์

² คำว่า อิดาเยฮ์ หมายถึงการที่ได้รับการชี้แนะจากอัลลอฮ์ ﷺ มวลมนุษย์มีหน้าที่ในการแนะนำหรือชี้แนะเท่านั้น ไม่สามารถจะให้การชี้แนะได้ ถึงแม้ว่าท่านนบี ﷺ เองก็ตาม

³ อับบาต บิน अबดุลมุฏฏะอะลิบ บิน ฮาซิม ซึ่งเป็นอาของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และเป็นเศาะหาบะฮ์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 32 ตรงกับค.ศ. 611 ในขณะที่ท่านมีอายุ 88 ปี (Ibn Hajar , 1412.h/1992 : 292)

ﷺลำดับสุดท้าย อีกกรณีหนึ่งคืออับดุลมุฮามมัดเป็นบิดาของมุอาวิยะฮ์และอับบาซ เป็นอาของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดทั้งในสมัยก่อนและหลังอิสลาม ท่านเศาะลาบีได้กล่าวว่าสองวงศ์ตระกูลนี้เคยผ่านการแต่งงานแล้ว ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แต่งงานกับท่านจำนวน 3 ท่านกับวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ 3 ท่านและทายาทของอะลีจำนวน 4 ท่านที่แต่งงานกับวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ดังนี้

1) อุษมาน บิน อีฟฟาน บิน อิบิ อัดอาศ บิน อุมัยยะฮ์ ได้แต่งงานกับบุตรีของบุตรของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หลังจากนางเสียชีวิตท่านได้แต่งงานกับอุมมุกัลญุม บุตรีคนที่สองของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

2) อับดุลอาศ บิน รอบีอฺ จากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ได้แต่งงานกับซัยนัษ บุตรีคนโตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กำเนิดธิดาชื่อว่าอะมามะฮ์และได้แต่งงานกับอะลี บิน อับดุลอิลิบหลังจากท่านหญิงฟาฏิมะฮ์เสียชีวิต

3) เคาะดีญะฮ์ บินตุ อะลี บิน อับดุลอิลิบได้แต่งงานกับอับดุลเราะหฺมาน บิน อามิรฺ บิน การิษ อัลดาวีฮ์

4) รอมละฮ์ บินตุ อะลี บินอับดุลอิลิบ ได้แต่งงานกับมุอาวิยะฮ์ บิน มัรวาน บิน หะกัม

5) ซัยนัษ บินตุ อัลหะสัน อัลมัษนีฮ์ บิน อัลหะสัน บิน อะลี บิน อับดุลอิลิบ แต่งงานกับอัลวะลีด บิน อับดุลมาลิก บิน มัรวาน

6) ฟาฏิมะฮ์ บินตุ อัลหุสَيْنฺ บิน อะลี บิน อับดุลอิลิบได้แต่งงานกับอับดุลลอฮ์ บิน อัมรฺ บิน อุษมาน บิน อีฟฟาน (al-Salabi, 1427.h/2006/1: 22-23)

2.1.4 ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในสมัยอิสลาม

ท่านอับดุลมุฮามมัดได้กล่าวว่า “รัชทายาทของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ส่วนใหญ่ได้เข้ารับศาสนาอิสลามตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดำรงกิจการงานการเผยแผ่อิสลามภายในเมืองมักกะฮ์เป็นเวลาสามปี ในสมัยการเผยแผ่อิสลามอย่างลับ ๆ” บุคคลเหล่านั้นมีรายชื่อดังนี้

1) อุษมาน บินอีฟฟาน ได้เข้ารับอิสลามผ่านการเผยแผ่ของท่านอับดุลอัสซิดดิก ﷺ

2) เคาะลิด บิน สะอีด บิน อัลดอาศ บิน อุมัยยะฮ์

3) อับดุลมุฮัมมัด บิน อุดบะฮ์ บิน รอบีอะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด

4) อับดุลลอฮ์ บิน ญะฮชฺ บิน รือบและบิดาของ อะหฺมัด บิน ญะฮชฺเป็นหลานของนางสาวของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ชื่อว่าอุมัยยะฮ์ บินตุ อับดุลมุฏฏะฮ์ (Ibn Hisham, 1355.h/1956/1: 261, 263)

ท่านซาฮินได้กล่าวว่า“ชาวมุสลิมจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺหลายท่านที่ได้อพยพจากเมืองมักกะฮฺสู่ประเทศอบิสตีเนีย (เอธิโอเปีย)” บุคคลเหล่านั้นมีดังนี้

1) อุษมาน บิน อ์ฟฟานและภรรยาชื่อว่า รุกีอียะฮฺ บินตุ ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ

2) อับดุลมุฮ์ยยะฮฺ บิน อุตบะฮฺ บิน รอบีอะฮฺ บิน อับดุลมุฮ์ยยะฮฺ พร้อมภรรยาชื่อสะฮฺละฮฺ บินตุ สุฮัยล์ บิน อัมรุเซนกัน พวกเขาได้อพยพจากเมืองมักกะฮฺสู่เมืองมะดีนะฮฺและบรรดาศตริจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺหลายท่านที่ทำให้การสนับสนุน ร่วมมือในการเผยแพร่ศาสนาที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสาธารณชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเสียดสละทั้งทรัพย์สินเงินทองและร่างกายส่วนภรรยาของอุษมาน บิน อ์ฟฟาน ชื่อว่ารออมละฮฺ บินตุ ซัยบะฮฺ บินรอบีอะฮฺ เธอได้รับอิสลามและได้อพยพพร้อมสามีสู่เมืองมะดีนะฮฺหลังจากบิดา และอาของนางเสียชีวิตในเหตุการณ์สงครามบัคร์⁴ (Shahin, 2001 :131)

ผู้คนจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺจากเมืองมักกะฮฺต่างก็ให้การตอบรับการเผยแพร่ศาสนาเป็นอย่างดี เหมือนกับวงศ์ตระกูลอื่นๆ เช่น วงศ์ตระกูลของมักชุนียะฮฺและฮาซิม เป็นต้น ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ พยายามสร้างความสนิทสนมและใกล้ชิดเพื่อเชิญชวนชาวกูร์อัยฮ์นับถือศาสนาอิสลาม ในขณะที่เดียวกันวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺและวงศ์ตระกูลฮาซิมถูกแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่สนับสนุนท่านนบีมุหัมมัด ﷺ หรือกลุ่มศรัทธาชนและกลุ่มปฏิเสธศรัทธา (กาฟิร) หรือกลุ่มต่อต้าน ส่วนผู้ต่อต้านจากวงศ์ตระกูลฮาซิมที่มีชื่อเสียงที่สุดและเป็นที่ยูจักกันทั่วโลกมุสลิมคือ อับดุลมุฮ์ยยะฮฺและภรรยาชื่อว่าอรรวอา บินตุ หุรบุ้ ฉายานามว่าอุมมุลญะมีล(Ummu Jamil) แปลว่านางงามจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺ ซึ่งเป็นน้องสาวของอบีสุฟยาน บิน หุรบุ้ พร้อมบุตรของท่านชื่อว่าอุตบะฮฺและอูดัยบะฮฺ ทั้งสองได้หย่าร้างกับบุตรของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ คือ รุกีอียะฮฺและอุมมุกัลญุม เนื่องจากศาสนาที่ต่างกัน พวกเขาได้ต่อต้านท่านนบีมุหัมมัด ﷺ อย่างรุนแรง และบางโอกาสทำทารุณกรรมต่อผู้ที่เข้ารับอิสลามอีกด้วย วงศ์ตระกูลฮาซิมที่สนับสนุนท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ก็มีจำนวนมิใช่น้อยเช่นกันที่โดดเด่น คืออะลี บิน อับดุลมุฮ์ยยะฮฺ ฮัมซะฮฺ และอับบาซ เป็นต้น ซึ่งสองพี่น้องเป็นบุตรของอับดุลมุฮ์ยยะฮฺ ซึ่งเป็นอาของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ (Shāhin, 2000 : 2 ; Ibn Hishām, 1355.h/1956/2 : 291)

ส่วนบุคคลในวงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮฺที่ต่อต้านท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้แก่ อบีสุฟยาน บิน หุรบุ้และภรรยา ก่อนเข้ารับอิสลามและอุตบะฮฺ บิน มูอ็ญ ครั้งหนึ่งท่านมูอ็ญได้ถ่มน้ำลายบนใบหน้าของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ขว้างก้อนหินและจะสังหารท่านโดยรัดคอท่านด้วยผ้าในขณะที่ท่านกำลังก้มละหมาดในมัสยิดอัลหะรอม่ ไซคิตีที่ท่านอบูบักรฺ อัศศิดดีก ﷺ ช่วยปกป้อง ต่อมาท่านมูอ็ญถูกสังหาร

⁴ บัคร์ ชื่อสถานที่ห่างจากเมืองมะดีนะฮฺทางตอนใต้ประมาณ 150 กิโลเมตรเป็นสงครามครั้งแรกที่เกิดขึ้นระหว่างชาวมุสลิมกับชาวมุชริกแห่งเมืองมักกะฮฺ ซึ่งเป็นสงครามที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์อิสลาม เมื่อเดือนรอมะฎอน ปีศ.ศ. 2 ตรงกับ ค.ศ.601และฝ่ายมุสลิมได้รับชัยชนะอย่างดี (Mustafā, et al.1406.h/1986.: 43)

เนื่องจากเป็นเชลยศึกในสงครามบัคร์ (al-Bukhariy, n.d : 3687,3856) การต่อต้านของอุตบะฮ์และซัยบะฮ์ เป็นบุตรของรอบีอะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัดซึ่งเป็นที่รู้จักในประวัติศาสตร์อิสลามในเหตุการณ์ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เผยแผ่อิสลามอย่างเปิดเผยในเมืองฏออิฟในขณะที่ท่านได้รับการต่อต้านจากชาวมักกะฮ์อย่างรุนแรง และมีเด็กชายชื่อซัยด์ บิน ฮาริษะฮ์ติดตามท่าน ไปเผยแผ่ผู้คนในเมืองแห่งนี้ด้วย พวกเขาได้อำก้อน หินขว้างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กับเด็กชายชื่อซัยด์ ในที่สุดพวกเขาก็ได้เรียกเด็กชายของเขาชื่อว่าอัคคาส สนับถือศาสนาคริสต์ทั้งสองได้สั่งให้อัคคาสนั้นว่า “จงเอาลูกองุ่นชนิดนี้เถิด ! นำไปใส่ในจาน แล้วพาไปให้คนนั้น (มุฮัมมัด ﷺ) และใช้ให้เขากินด้วยนะ” (Ibn Hisham, 1355.h/1956/1 : 292, 293) ท่านอุมมูกัลฎุม บินตุ อุทบะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด ได้อพยพผู้เมืองมะดีนะฮ์ในท่ามกลางท่าสงครามหุคัยบียะฮ์⁷ ที่กำลังเจรจาโดยสันติวิธีในการประนีประนอมระหว่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กับคนมุชริกีนแห่งเมืองมักกะฮ์ ในขณะที่เดียวกันอุมมูหะบียะฮ์ หรือรอมละฮ์ บินตุ อับดุลมุฮัมมัด เข้ารับอิสลามพร้อมสามี หลังจากนั้นได้อพยพผู้เมืองมะดีนะฮ์ การเข้ารับอิสลามของนางทั้งครอบครัวส่งผลทำให้ชาวมุสลิมในสมัยนั้นมีความภาคภูมิใจอย่างมาก (Ibn‘Abd al-Barr, n.d : 44)

วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ที่มีบทบาทในการทำสงครามที่ต่อต้านชาวมุสลิมได้แก่ อุตบะฮ์ บิน รอบีอะฮ์ เป็นแม่ทัพของฝ่ายมุชริกีนกรี้อฮ์ในการทำสงครามสมรภูมิบัคร์ อับดุลมุฮัมมัด บิน ฮัรบเป็นแม่ทัพในการทำสงครามสมรภูมิอุฮุดและอะหฺซาบ เป็นต้น จนกระทั่งในปีศ. 8 ตรงกับค.ศ.587 อัลลอฮ์ ﷻ ทรงอนุญาตให้พิชิตเมืองมักกะฮ์ หลังจากนั้น ท่านอับดุลมุฮัมมัด บิน ฮัรบ เคยเป็นที่ยกย่องเป็นที่เกรงขามของชาวมุชริกีนชาวเมืองมักกะฮ์ กลับกลายเป็นที่ดูถูกเหยียดหยาม ครั้นต่อมาท่านก็รับอิสลามอย่างเปิดเผยส่งผลทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญในอิสลามตั้งแต่สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ โดยเริ่มทำการการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม ทำให้ผู้คนเข้ารับอิสลามจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาผู้อาวุโสจากเผ่ากรี้อฮ์และวงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮ์ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ให้เกียรติต่อพวกเขา โดยให้การต้อนรับอย่างดียิ่ง แสดง

⁵ มัสยิดอัลหะรอม คือมัสยิดตั้งอยู่ในเมืองมักกะฮ์ เป็นกิบละฮ์หรือเป็นที่หันหน้าของชาวมุสลิมทั่วโลกในการปฏิบัติศาสนกิจหรือเป็นที่รู้จักอีกชื่อหนึ่งว่ามัสยิดอัลหะรอมัยน์

⁶ คำว่า “ฏออิฟ” เป็นชื่อของลำธาร เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้ ชื่อเช่นนี้เนื่องจากท่านนบีอิบรอฮีม عليه السلام เคยอาศัยอยู่ ณ แห่งนี้ และท่านมั่นขอคูจากอัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานปัจจัยยังชีพ (ริซกี) ประเภทผลไม้ทุกชนิดแก่ชาวเมืองแห่งนี้ ระยะทางจากเมืองมักกะฮ์ประมาณ 12 ไมล์ (al-Hamawiy, 1410.h/1990/5: 9)

⁷ หุคัยบียะฮ์ หมายถึง ชื่อของตำบลหนึ่งทางตอนเหนือของเมืองมักกะฮ์ประมาณ 40 กิโลเมตร ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นชื่อของสัญญาสันติภาพ ที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ทำกับชาวกูร็อยฮ์ในเมืองมักกะฮ์เมื่อเดือน ชุลหิจญะฮ์ ปีที่ ฮ.ศ. 6 ตรงกับ ค.ศ. 585

⁸ มุชริกีนหมายถึงชนต่างศาสนิกในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ในด้านเตาหีดอรรูบูบียะฮ์ ปฏิเสธในด้านอูลูฮียะฮ์และตักการะบูชาต่อเจวีร์ต่างๆ ในสมัยนั้น

ความรักใคร่ ความซาบซึ้งในฐานะเครือญาติและมิตรสหายอย่างที่พวกเขาไม่เคยได้รับจากท่านใดมาก่อน และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็ไม่เคยปฏิบัติต่อท่านใดเช่นกันมาก่อนหน้านั้น ท่านให้เกียรติแก่อบีสูฟยาน บิน หัรฺบฺ โดยกล่าวว่า (Muhammad ‘Abd al-Latif, 1417.h/1996 : 11)

{ وَمَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سَفِيَانَ فَهُوَ آمِنٌ }

(مسلم : 3337)

ความว่า “ และผู้ใดที่เข้าไปอยู่ในบ้านของอบีสูฟยาน ผู้นั้นก็จะ ได้รับความปลอดภัย ”

(Muslim : 3337)

นั่นคือ เกียรติอันสูงส่งที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มอบให้กับอบีสูฟยาน บิน หัรฺบฺ และบรรดามุสลิมใหม่ที่เป็นแกนนำ และมีผลงานมากมายมาก่อนเข้ารับอิสลาม หลังจากนั้นท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้แต่งตั้งให้อบีสูฟยานเป็นผู้ดูแลเมืองนัจญรอน (Najran) และมออาวียะฮฺ บุตรของท่านมีตำแหน่งเป็นผู้บันทึกจะหุญ์ ท่านมุสลิมได้รายงานความว่า “ อบูสูฟยาน ได้เสนอตัวขอเป็นคนรับใช้ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อจะดำเนินการ สंहการผู้ปฏิเสธศรัทธาเช่นที่พวกเขาได้สंहการชาวมุสลิมก่อนหน้านั้น และแต่งตั้งท่านเป็นเลขานุการ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ก็เห็นชอบ ” (Muslim, n.d /16 :6 2) อิบนุตัยมียะฮฺและอบู อัมรฺ ได้กล่าวว่า “ หลังจากการพิชิตเมืองมักกะฮฺใหม่ ๆ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้มอบตำแหน่งหน้าที่แก่วงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮฺ” ตามรายชื่อและเมืองต่าง ๆ ดังนี้

- 1) อัดตาบ บิน อุสัยด์ บิน อบี อัลอัยศฺ บิน อุมัยยะฮฺ บิน อับดุลชัมสฺ เป็นผู้ว่าการเมืองมักกะฮฺ และให้ค่าตอบแทนวันละ 1 ดิรฮัม
- 2) อัมรฺ บิน สะอีด บิน อัลอาศฺ บิน อุมัยยะฮฺ เป็นผู้ว่าการเมืองคอบบัรฺ วาดี อัลกูรฏีมาฮฺ และตะบูก
- 3) หะกัม บิน สะอีด บิน อัลอาศฺเป็นผู้ดูแลตามตลาดสดบริเวณเมืองมักกะฮฺ
- 4) เกละลิด บิน สะอีด บิน อัลอาศฺ เป็นผู้ดูแลเมืองซอนอาอฺ
- 5) อะบาน บิน สะอีด บิน อัลอาศฺเป็นผู้ดูแลเมืองบะหฺเรน
- 6) มออาวียะฮฺ บิน อบีสูฟยาน เป็นผู้บันทึกจะหุญ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ (Ibn Taimiyyah, n.d/3 : 175,176 ; Abu ‘Amr, 1397: 97))

⁹ ว่าจะหมายถึงอายะฮฺหรือโองการอัลกุรอานจากพระผู้เป็นเจ้าอัลลอฮฺโดยผ่านเทวทูตหรือมะลาอิกะฮฺญิบรีล

ผู้คนจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ส่วนใหญ่จะได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่หลากหลายจากท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ตามความเหมาะสม ชำนาญการ ประสบการณ์ และตามความสามารถเป็นมืออาชีพ เช่น ตำแหน่งเป็นข้าหลวง เลขานุการ เป็นผู้ดูแลทรัพย์สิน ผู้เก็บและรวบรวมภาษีของราชการแผ่นดินเป็นต้น เหตุผลสำคัญที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้มอบตำแหน่งเหล่านั้น เนื่องจากพวกเขามีความสัจจะ สุจริตและเป็นที่ยอมรับได้ (อะมานะฮ์) มาตั้งแต่ดั้งเดิม (Shahin, 2001 : 12) มุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยาน ﷺ ได้เข้ารับอิสลามก่อนเหตุการณ์การพิชิตเมืองมักกะฮ์ แต่การเป็นมุสลิมของเขาเป็นความลับเนื่องจากกลัวบิดาโกรธ เขาได้เปิดเผยหลังจากบิดาเป็นมุสลิม ผู้เข้ารับอิสลามหลังจากเหตุการณ์พิชิตเมืองมักกะฮ์มีประมาณ 2,000 คน บุคคลเหล่านั้นที่ได้รับคัดเลือกในการดำรงตำแหน่ง ได้แก่ 1) ฮาริษ บิน ฮิซาม 2) สุัยยู บิน อัมรฺ 3) เศาะพวาน บิน อุมัยยะฮ์ 4) อิกริมะฮ์ บิน อับดุลอะฮ์ 5) ยะซีด บิน อับดุลฟิยาน 6) หะกิม บิน ฮิซาม 7) อับดุลฟิยาน บิน ฮาริษ เป็นลูกของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และ 8) อุดตาบ บิน อุลัยคฺ (al-Salabiyy, 1426.h/2005/1 : 49) ในสมัยการปกครองของอับดุลอะฮ์ อัสคิติก ﷺ ท่านได้ส่งบรรดาแกนนำจากวงศ์ตระกูล อับดุลอะฮ์ ในการทำสงครามริดวะฮ์ จนประสบผลสำเร็จ หลังจากนั้น ท่านก็ได้ส่ง ไปยังชายแดนชาม เพื่อดูแลความสงบสุขของประชาชนที่อยู่ในอาณาเขตนั้น พวกเขาที่มีความภาคภูมิใจมากที่สุดที่ได้มีโอกาสอุทิศตน ทำงานอิสลาม จนประสบผลสำเร็จ ในขณะเดียวกัน ท่านได้แต่งตั้ง ยะซีด บิน อับดุลฟิยานเป็นแม่ทัพหนึ่งในจำนวนสี่กองทัพ ในการทำการพิชิตแคว้นชาม (al-Khadriyy Bik, 1421.h/2000/2 : 324)

ในสมัยการปกครองอุมรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ ﷺ ท่านได้แต่งตั้งยะซีด บิน อับดุลฟิยานดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงแคว้นชาม และมุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยาน ﷺ เป็นน้องชายดำรงตำแหน่งเป็นผู้ปกครองส่วนหนึ่งของบริเวณเขตแคว้นชาม หลังจากที่ท่านยะซีดเสียชีวิต ท่าน (อุมรฺ) ได้แต่งตั้งมุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยานดำรงตำแหน่งเป็นหน้าที่แทนยะซีดซึ่งเป็นพี่ชาย อุมรฺมีความประทับใจมากที่สุดที่ได้เห็นศักยภาพ การเสียสละ และบทบาทของท่านมุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยาน ในการบริหารจัดการดูแลประชาชนชาวแคว้นชามอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อมาในสมัยอูษมาน บิน อัฟฟาน ﷺ เขา(มุอาวียะฮ์)ได้รับตำแหน่งเป็นข้าหลวงแคว้นชามทั้งหมดเขาเป็นนักปฏิรูปนักปกครองด้วยเหตุนี้ผู้คนในวงศ์ตระกูลฮาซิมจากเผ่ากูร็อยซ์ต่างก็นิยมชื่นชมและชอบเขา(มุอาวียะฮ์) นอกจากนั้นเขาสามารถจัดกองทัพอย่างมีระเบียบระบบและดีงามอีกด้วย (al-Shāmiyy, 1997 : 185)

คุณสมบัติพร้อมและความสามารถที่โดดเด่นในตัวเอง ส่งผลทำให้เขาสามารถดึงดูดและโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เชื่อฟัง เคารพ จงรักภักดีโดยง่ายในท่ามกลางสังคมประสบกับวิกฤติ ชัดแย้ง ปั่นป่วนและแตกแยกแต่เขาเป็นที่ยอมรับของประชาชนชาวแคว้นชามต่างก็ให้สัตยาบัน สนับสนุนเขาในการดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนต่อไป หลังจากหะสัน บินอะลี เสียชีวิต มุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยานเป็นผู้นำที่โลกมุสลิมให้การยอมรับในการปกครองรัฐอิสลาม ยุคนี้ถูกเรียกว่ายุคอุมัยยะฮ์(บรรจง บินกาชัน, 2544 : 43) การเปลี่ยนแปลงจากที่เคยมีบทบาทในสมัยญาฮิลียะฮ์ กลายเป็นวงศ์ตระกูลที่มีบทบาทในสมัย

อิสลามและนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์อิสลาม ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ กล่าวว่

{ الناس معادن فخييارهم في الجاهلية خييارهم في الإسلام إذا فقهوا }

(9276 : أحمد)

ความว่า “มนุษย์เปรียบเสมือนแร่ธาตุ ผู้ที่ดีที่สุดในบรรดาพวกเขาในยุคญาฮีละฮ์ก็จะเป็นผู้ที่ดีที่สุดในอิสลามหากพวกเขาเหล่านั้นมีความรู้และความเข้าใจ”

(Ahmad : 9276)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสองตระกูลนี้ผู้วิจัยพบว่า สองวงศ์ตระกูลนี้มีความสัมพันธ์อันดีงาม มาตั้งแต่ดั้งเดิม มีความขัดแย้งกันบ้างนั้นถือเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว โดยเฉพาะผู้ที่มีสติปัญญาเฉียบแหลมและมีวิสัยทัศน์ เนื่องจากต่างคน ต่างก็มีจุดยืนและมองว่าความคิดของตนเองเหนือและมีความประเสริฐกว่า โดยเฉพาะผู้ที่มีอิทธิพลในสังคม บางครั้งความขัดแย้งเหล่านั้นเป็นบททดสอบจากอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อต่อเติมและเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ดังนั้นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างสองวงศ์ตระกูลนี้ดีมากนั้นคือทั้งสองได้ไปมาหาสู่กันอย่างสว่างามทั้งมีการเยี่ยมเยียนและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในทุกสถานการณ์ทั้งในสมัยก่อนอิสลามและหลังจากนั้น นอกจากนั้นผู้วิจัยเห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลพร้อมกับมีจิตวิทยาสูง ที่ท่านได้แต่งตั้งหรือมอบตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ แก่มุสลิมใหม่ตามความเหมาะสมและชำนาญการของแต่ละคนการกระทำเช่นนั้นส่งผลทำให้พวกเขามีความภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ ดูแลปกป้อง พิทักษ์ ความเรียบร้อยและความสงบสุขของประชาชนจากฝ่ายคุกคามและผู้ไม่หวังดีหรือศัตรูอย่างเคร่งครัดและเข้มงวด

2.1.5 เมืองดามัสกัส¹⁰ เป็นเมืองหลวงแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์และความประเสริฐ

ในสมัยก่อนอิสลามแคว้นซามนับว่าเป็นแคว้นสำคัญแห่งหนึ่งของอาณาจักรโรมันตะวันออกหรือไบแซนไทน์ ตั้งอยู่ใกล้กับมัสยิดบัยตุลมักดิส¹¹ ในประเทศปาเลสไตน์ปัจจุบัน เมืองแห่งนี้เป็นศูนย์กลางอารยธรรมของอาณาจักรโรมันตะวันออก เป็นศูนย์กลางการค้าของชาวอาหรับก่อนอิสลามและอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งบนบกและในน้ำ ประดับประดาด้วยความสวยงาม และ

¹⁰ เมืองดามัสกัสหรือดิมัชก เป็นเมืองหลวงในรัชสมัยการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ปัจจุบันอยู่ในประเทศซีเรีย

¹¹ มัสยิดบัยตุลมักดิสหรือมัสยิดอัลอักศอ ซึ่งเป็นกิบละฮ์แห่งแรกของชาวมุสลิมทั่วโลกปัจจุบันอยู่ในประเทศปาเลสไตน์

ความหรรษาต่าง ๆ มีตลาดสดขายสินค้ามากมาย และสวนดอกไม้ที่สวยงาม คามัสกัสเป็นเมืองแห่งหนึ่งของแคว้นซามที่มีความประเสริฐกว่าเมืองอื่น ๆ ประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่าก่อนที่อิสลามจะเข้ามามีอำนาจครอบครองเมืองแห่งนี้ อาณาจักร โรมันตะวันออกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอยู่นานพอสมควร หลังจากมุสลิมได้เข้ามามีบทบาทและอำนาจครอบครองตั้งคามัสกัสเป็นเมืองหลวง ผู้นำมุสลิมได้ใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายและเหมาะสมในการปกป้องรักษาเมืองแห่งนี้ด้วยการสร้างความเจริญรุ่งเรือง ความสวยงาม ตลอดจนถึงความมั่นคง และความโดดเด่น ท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه เป็นวาเลียหรือข้าหลวงแห่งแคว้นซามเป็นเวลาอันยาวนานนับตั้งแต่สมัยการปกครองของอุมัยรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه ยึดยาวจนถึงสมัยการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ส่งผลทำให้ท่านรู้จักคุ้นเคยกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยในเมืองแห่งนี้เป็นอย่างดี เข้าถึงประชาชน และมีความสัมพันธ์ที่ดีงาม (Husayn, n.d : 135,136) ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นเป็นผู้สนับสนุนการเมืองการปกครองของท่าน นอกจากนั้นท่านก็ได้แต่งงานกับสตรีจากชาติพันธุ์อัลกัลบียะฮฺ¹² ชื่อมัซซูน บุตรี ของ บัหฺดัล อัลกัลบียะฮฺ และได้บุตรชายชื่อว่า ยะซีด บิน มูอาวิยะฮฺ การมีอำนาจพร้อมกับความสัมพันธ์ด้านครอบครัว หรือด้านเครือญาติกับกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิด ความมั่งคั่ง เสถียรภาพและความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในการเมืองการปกครองพื้นที่แห่งนี้ ท่านมูอาวิยะฮฺ มีบุคลิกลักษณะที่ชาญฉลาด กระฉับกระเฉง สงบเสงี่ยม และมองการณ์ไกล สามารถสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้คนฝ่ายสนับสนุนที่เป็นเจ้าถิ่นแห่งเมืองนี้ได้โดยไม่ยาก (Mahmūd, n.d : 42)

เมื่อราชวงศ์อุมัยยะฮฺถูกสถาปนาอย่างเป็นทางการโดยมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه ท่านเห็นว่าเมืองคามัสกัสเป็นเมืองที่เหมาะสมที่สุดและควรจัดตั้งเป็นเมืองหลวงของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ เนื่องจากมีคุณสมบัติพร้อม เช่น มีทำเลเหมาะสมซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของศูนย์กลางโลกมุสลิมทั้งสองฝั่ง ได้แก่ฝั่งตะวันออกครอบคลุมประเทศอิรักและเปอร์เซียหรือประเทศอิหร่านปัจจุบัน ส่วนฝั่งตะวันตก ครอบคลุมประเทศอียิปต์และมอริอ็อกโก กลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองต่างๆ ต่างก็เห็นชอบ สนับสนุน และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการก่อตั้งเมืองแห่งนี้เป็นศูนย์กลางของการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ที่สำคัญคามัสกัสเป็นเมืองที่เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิรูป ในทุกๆ ด้าน เช่น ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และการทหาร เป็นต้น ประชาชนมีประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการเป็นพิเศษ สามารถนำเสนอแนวคิดต่างๆ ใหม่ๆ และทันสมัยสอดคล้องการบริหารจัดการและปฏิรูปสร้างความ

¹² ชาวกะละบีย์ หมายถึง ชาติพันธุ์ดั้งเดิมเป็นเจ้าถิ่นของแคว้นซามตั้งแต่อดีตกาล ก่อนที่มูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه ได้ดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงแห่งแคว้นนี้ ตั้งแต่ในสมัยการปกครองของอูษมาน บิน อัฟฟาน رضي الله عنه และได้แต่งงานกับสตรีชาติพันธุ์อัลกัลบียะฮฺ ชื่อว่ามัซซูน บุตรีของ บะหฺดัล อัลกัลบียะฮฺ ซึ่งเป็นมารดาของยะซีด บิน อับดุลมุฮัมมัด การแต่งงานของท่านมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและปกป้องรักษายุทธศาสตร์ด้านการเมืองการปกครอง

เจริญรุ่งเรือง และก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด ได้ตามวัฒนธรรมและจารีตประเพณีและรับข้อเสนอแนะของประชาชนชาวเมืองแห่งนี้ เพื่อเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางการบริหารจัดการรัฐอิสลามให้รุ่งเรือง โดยเฉพาะยุคของท่านเป็นยุคก่อตั้ง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประสพการณ์และศักยภาพในการบริหารองค์คณะผู้บริหาร เพื่อให้พวกเขามีความพึงพอใจ เครื่องครัดในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ เนื่องจากพวกเขาเคยดำรงตำแหน่งคณะผู้บริหาร มีหน้าที่ในการดูแลคลังทรัพย์สินของรัฐมาแล้วในสมัยการปกครองของอาณาจักรโรมันตะวันออกก่อนหน้านี้ (‘Aqil, 1394.h/1975 : 62)

ประชาชนแห่งแคว้นซามต่างก็อาศัยอยู่กับชาวโรมันตะวันออก ให้เกียรติกัน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ชาวอาหรับที่อพยพพลัดจากฝ่ายคุกคามและการพ่ายแพ้สงครามก็เข้าตั้งหลักแหล่งในแคว้นซามและอยู่ร่วมกันกับฝ่ายอื่นๆ ได้อย่างปกติสุขเช่นกัน เช่นชาวอิรัก เมืองบัสเราะฮฺและกูปะฮฺที่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งเป็นต้น (al-‘Amd, n.d : 94)

ประชาชนชาวแคว้นซามได้สนับสนุน ร่วมมือและให้ความช่วยเหลือท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด อย่างดียิ่ง ตั้งแต่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงแห่งแคว้นซามในขณะเดียวกัน บ่อยครั้งบรรดาทหารชาวแคว้นซามได้เผชิญหน้ากับทหารอาณาจักรโรมันตะวันออกทั้งบนบกและทางน้ำ ส่งผลทำให้พวกเขามีโอกาสฝึกฝนเชิงปฏิบัติการอันนำมาซึ่งประสพการณ์และชำนาญในการดำเนินงานราชการแผ่นดินของราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นซามในเวลาต่อมา (Husayn, n.d : 136)

การสลับเปลี่ยนผู้นำรัฐอิสลาม ส่งผลให้เมืองหลวงถูกย้ายจากเมืองมะดีนะฮฺไปยังเมืองดามัสกัส ที่ตั้งอยู่ในชนบท สามารถจัดหาผลผลิตเป็นรายได้เป็นงบประมาณในการสนับสนุนเลี้ยงข้าราชการแผ่นดิน และกองทหารที่ประจำการอยู่ทางชายฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียนและดินแดนทางทิศตะวันออกซึ่งสามารถควบคุมได้ง่ายและสะดวกกว่าเมืองมะดีนะฮฺ เนื่องจากการปกครองของเคาะลีฟะฮฺยังคงขยายตัวออกไป กองกำลังต่าง ๆ ของมุสลิมได้พิชิตแคว้นมักริบ (Maghrib) พวกเขาได้ตั้งฐานสำคัญแห่งแรกที่เมืองกัยรอวาน (Qayrawan) มณฑลโรมันเก่าในแอฟริกา (สาธารณรัฐตูนิเซียในปัจจุบัน) จากที่นั่นพวกเขาได้ย้ายไปทางทิศตะวันตกจนถึงชายฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกแถบมอริอ็อกโก เมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด (ฮารูนี, 1991 : 39 - 40)

ดามัสกัสเป็นเมืองที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งของโลกที่เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมของกุลละฟาอ์ทั้งหมด ซึ่งได้ประดับประดาด้วยอาคารที่ใหญ่โต หูหฺรา มีน้ำพุไหลอย่างงดงาม และยังเป็นสถานบันทางต่างๆ ระบบการกระจายน้ำในสมัยนี้มีชื่อเสียงมาก บรรดาเคาะลีฟะฮฺนอกจากอุมัรฺ บิน อับดุลอะซีซ ต่างก็มีชีวิตอยู่อย่างหรูหราฟุ่มเฟือย รักษามาตรฐานแบบอย่างของชีวิตในวังตามแบบอย่างของกษัตริย์โรมัน เคาะลีฟะฮฺทุกคนมีหน้าที่เป็นอิมามปฏิบัติศาสนกิจในวันศุกร์และประจำวัน มูอาวิยะฮฺ อับดุลมะลิก และอุมัรฺ บิน อับดุลอะซีซเท่านั้นที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัดตามบทบัญญัติอิสลาม ส่วนเคาะลีฟะฮฺอื่น ๆ ต่างก็เพิกเฉยไม่สนใจ นอกจากทำหน้าที่ทางด้านศาสนาแล้ว เคาะลีฟะฮฺยังต้องทำหน้าที่

เป็นศาลอุทธรณ์รับฟังเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนทั้งในที่สาธารณะและเป็นการส่วนตัวในเวลาราชการ เคาละลีพะฮุจะประทับบนบัลลังก์ในห้องโถงชนบทธรรมเนียมประเพณี จะแยกสตรีเพศออกไปต่างหาก (al-Sawwaf, 1424.h./2004 : 87-89) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสถึงความประเสริฐของแคว้นฆามและเมืองดามัสกัสว่า

﴿ وَأَوْزَنَّا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشْرِقَ الْأَرْضِ
وَمَغْرِبِهَا الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا ﴾

(الأعراف: 137)

ความว่า “ และเราได้ให้มรดกแก่กลุ่มชนที่ถูกนับว่าอ่อนแอซึ่งบรรดา
ทิศตะวันออกของแผ่นดิน และบรรดาทิศตะวันตกของมันอันเป็นแผ่น
ดินที่เราให้ความจำเริญในนั้น”

(อัลอะฮฺรอฟ: 137)

ท่านอันนะสะฟี (al-Nasafiy) นักอรรถาธิบายอัลกุรอานได้อธิบายว่า “แผ่นดินทาง
ตะวันออกและตะวันตก” นั่นคือประเทศอียิปต์และซีเรียที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงประทานให้แผ่นดินแห่งนี้เป็น
แหล่งปัจจัยยังชีพสำคัญอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติซึ่งประกอบด้วยลำธารน้ำหลายสายและ
ต้นไม้ขนานพันซ์ส่วนมะฆิร อัลฆุรอม (Mathir al-Ghuram) ได้อธิบายว่า “แผ่นดินฝั่งตะวันออกนั้นคือ
ประเทศซีเรีย ส่วนฝั่งตะวันตกนั้นคือประเทศอียิปต์” (al-Sawwaf, 1424.h./2004: 26-27) อัลลอฮฺ ﷻ ได้
ตรัสถึงความประเสริฐของแคว้นฆามอีกว่า

﴿ وَبَجَيْنَهُ وَلُوطًا إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا لِلْعَالَمِينَ ﴾

(الأنبياء : 71)

ความว่า “ และเราได้ให้เขา (อิบรอฮีม) และลูฏ(หลานชาย – ลูกของพี่ชาย)
รอดพ้นไปสู่แผ่นดินซึ่งเราได้ให้ความจำเริญอุดมสมบูรณ์ในแผ่นดินนั้น
แก่บรรดาชาติต่างๆ”

(อัลอัมบียาฮฺ : 71)

ท่านอันนะสะฟี (al-Nasafiy) ได้อธิบายเช่นกันอีกว่า “ ประเทศฆามซึ่งเป็น
ประเทศที่มีความจำเริญมาตั้งแต่สมัยโบราณ ความจำเริญนั้นมาจากแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติ คือมีแม่น้ำหลายสาย ต้นไม้ทุกชนิดและผลไม้มีมากมาย นานัปการ เป็นต้น” (al-Sawwaf, 1424.h/2004 : 26) อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสถึงความประเสริฐของแคว้นซามอีกว่า

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا
عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

(الأنبياء : 105)

ความว่า “ และแท้จริงเราได้บันทึกในคัมภีร์อิซซะบูร์หลังจากเราได้บันทึก(ไว้ในลูหมะหุฟุซ)ว่าแผ่นดินนั้นปวงบ่าวของเราที่ดีมีคุณธรรมจะเป็นผู้สืบทอดมัน”

(อัลอัมบียาอ : 105)

ท่านอัสสุฮัยลีย์ (al-Suhailiy) ได้อธิบายว่า “ แผ่นดินที่ถูกกล่าวในอายะฮุนั้นคือแผ่นดินของแคว้นซาม และมีคนพูดว่า “แคว้นซามเป็นแผ่นดินของชาวสรวงสวรรค์” ท่านอับดุลคัรดาอ์อันนะสะฟียฺและคณะได้อธิบายอีกว่า “ ประชาชาติหรือบ่าวที่คือนั้นคือประชาชาติของท่านบีมุหัมมัด ﷺ ส่วนแผ่นดินของแคว้นซามนั้นเป็นมรดกสำหรับประชาชาติของท่าน (al-Sawwaf, 1424.h/2004 : 5-26)

จากการศึกษาอัลกุรอานและด้วยทหะดีษ พบว่า แคว้นซามมีความประเสริฐอันทรงเกียรติและคุณค่าตั้งแต่ในอดีต แต่ปัจจุบันความประเสริฐเหล่านั้นค่อย ๆ สูญหายไปเป็นระยะดังปรากฏในปัจจุบัน อันเนื่องจากผู้นำฝ่าฝืนหลักการอิสลาม ไม่ตระหนักความยุติธรรมในการปกครองประเทศ และปล่อยให้ประชาชนกระทำบาปมุกหรือมอะคีบ์ตัวอย่างแพร่หลายทั่วภูมิภาค ประชาชนชาวมุสลิมมีความอ่อนแอทางด้านการศึกษา ศรัทธามั่น เสื่อมโทรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรมและขาดระเบียบวินัยซึ่งทำให้เกิดความปั่นป่วนและความวุ่นวายอย่างคาดการณ์ไม่ถึง

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ﴾

(هود : 117)

ความว่า “และพระเจ้าของเจ้าจะไม่ทรงทำลายหมู่บ้านโดยธรรมโดยที่ประชากรของหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ฟื้นฟูทำความดี”

(ฮูด : 117)

2.1.6 การสถาปนารัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแคว้นฮาม

หลังจากอะลี บิน อับีฏอลิบเสียชีวิต ท่านหะสัน رضي الله عنه บุตรชาย ได้รับการแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 5 อย่างเป็นทางการตามระบอบชูรอจากชาวแคว้นอิรักเมื่อเดือนรอมฎอน ปี ฮ.ศ. 40 ตรงกับ ค.ศ. 619 ท่านได้รับการสตัยบายันจากประชาชนโดยใช้วิธีจับมือ โดยที่ท่านกล่าวว่า “ผมรับการสตัยบายันจากพวกเจ้า บนบรรทัดฐานกัมภีร์ของอัลลอฮ์และอัสนุนะฮ์ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ” โดยมีเงื่อนไขว่า “พวกเจ้าต้องเชื่อฟัง จงรักภักดี ให้ความสวัสดิภาพต่อผู้ที่ให้สวัสดิภาพแก่พวกเจ้าและสงครามกับผู้ที่จะทำสงครามกับพวกเจ้า” (al-Tabariy, 1408.h/1987/ 6 : 77) ผมเป็นเคาะลีฟะฮ์ในเขตพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การปกครองของบิดาของผมเท่านั้น”ท่านมีศัภยภาพ สามารถบริหารจัดการรัฐอิสลามอย่างมีระเบียบระบบอย่างดียิ่งและดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 6 เดือน ซึ่งรัฐอิสลามยังคงใช้ระบอบเคาะลีฟะฮ์เป็นเวลา 30 ปี หลังจากนั้นใช้ระบอบกษัตริย์หรือสืบสันตติวงศ์ดังที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

{ الخِلافة في أمي ثلاثون سنة ثم ملك بعد ذلك }

(الترمذي : 2152)

ความว่า “ ประชาชาติของข้าพเจ้าจะใช้ระบอบเคาะลีฟะฮ์ระยะเวลา 30 ปี หลังจากนั้นจะใช้ระบอบกษัตริย์”

(al-Tarmidhiy : 2152)

อิบน์ กะษีรฺ ได้อธิบายอัลหะดีษบทนี้ว่า การปกครองใช้ระบอบเคาะลีฟะฮ์ครบ 30 ปี บริบูรณ์รวมกับการปกครองของหะสัน บิน อะลี ซึ่งนับตั้งแต่การเสียชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในเดือนรอบี้อุลเอาวัล ปีฮ.ศ.ที่ 11 ตรงกับค.ศ. 590 (Ibn Kathir,1408.h/1988 /11 : 134) บรรดาอุละมาอ์อะฮ์ลฺ อัสนุนะฮ์ได้นับว่าท่านหะสัน บิน อะลี رضي الله عنه เป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 5 แห่งคุละฟาอ์ อีรรอฮิดีน (al-Qalaqshandiy, n.d/1:105 ; al-Ghayth, n.d :155)

หลังจากนั้น หะสัน บิน อะลี ยอมปรองคอง สละตำแหน่งและมอบให้แก่มุอาวียะฮ์ บิน สุฟยานในปี ฮ.ศ.ที่ 41 ตรงกับค.ศ.620 ในเดือนที่ทัศนะแตกต่างกันคือทัศนะแรกได้รายงานของท่านหะสัน สละตำแหน่งเมื่อวันที่ 5 ของเดือนรอบี้อุลเอาวัล ทัศนะที่ 2 ได้รายงานว่าเดือนรอบี้อุลอัยยานีฮ์และทัศนะที่ 3 ท่านหะสันสละตำแหน่งในเดือนญะมาดีลอุลา (อัลลอฮ์ผู้ทรงรอบรู้อย่างยิ่ง) ซึ่งในขณะนั้นมุอาวียะฮ์ บิน อิบิสุฟยาน رضي الله عنه เข้าไปยังเมืองกุฟะฮ์ (Ibn Kathir,1408.h/1988 /8 : 9)

จากทัศนะที่แตกต่างกันของเดือนที่หะสัน บิน อะลี ได้สละตำแหน่ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ทัศนะแรกคือวันที่ 5 ของเดือนรอบี้อุลเอาวัลเป็นทัศนะที่ถูกต้องที่สุด เนื่องจากท่านได้รับการสตัยบายัน

จากประชาชนชาวแคว้นอิรักหลังจากบิดา (อะลี) เสียชีวิตในเดือนรอมฎอน หลังจากนั้นท่านได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ตั้งแต่ปลายเดือนรอมฎอนจนถึงเดือนรอบีอูลเอาวัลเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน

อัลดินูรียได้กล่าวว่า การมอบตำแหน่งของท่านหะสัน บิน อะลีให้แก่มูอาวิยะฮ์ บินอบีสุฟยานหลังจากเหตุการณ์ไม่สงบ ซึ่งขณะนั้นท่านได้อ่านกฎบะฮ์เพื่อประกาศต่อสาธารณชนชาวเมืองกูฟะฮ์ทราบความว่า “บุคคลที่อัจฉริยะหรือชาวนฉลาดที่สุด คือบุคคลที่ย่าเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ บุคคลที่โง่เขลาที่สุดคือผู้ที่ไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ แท้จริงผมขอมปรองดอง ประนีประนอมและมอบตำแหน่งให้มูอาวิยะฮ์ บิน อบีสุฟยาน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

1) มุ่งหวังมีรัฐอธิปไตยหรือความเห็นชอบจากอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ไฝ่สันติ (al-Kharbutaliy, 1959 : 78) เนื่องการยอมสละตำแหน่งและมอบให้ผู้อื่นเพื่อป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งกันนั้นเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่มีสถานะสูงส่งและอันทรงเกียรติยิ่งแห่งอิสลาม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความรักใคร่ อยู่อย่างสามัคคีฉันท์มิตร และเป็นพี่น้องกัน ดังที่อัลลอฮ์ได้กล่าวว่า

﴿ وَإِنْ طَافَيْنَا مِنْ الْمُؤْمِنِينَ أَفْتَلَوْا فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغْتِ إِحْدَهُمَا عَلَى الْآخَرَى فَقْتَلُوا الَّتِي تَبَغَى حَتَّى تَفِئَءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَاصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

(الحجرات: 9-10)

ความว่า “และหากมีสองฝ่าย จากบรรดาผู้ศรัทธา ทะเลาะวิวาทกันพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ยระหว่างทั้งสองฝ่ายหากฝ่ายหนึ่งในสองฝ่ายนั้นละเมิดอีกฝ่ายหนึ่งพวกเจ้าก็จงปรามปรามฝ่ายที่ละเมิดจนกว่าฝ่ายนั้นจะกลับสู่การบัญชาของอัลลอฮ์ ฉะนั้นหากฝ่ายนั้น กลับสู่การบัญชาของอัลลอฮ์แล้วพวกเจ้า ก็จงประนีประนอมระหว่างทั้งสองฝ่าย ด้วยความยุติธรรม และพวกเจ้าจงให้ความเที่ยงธรรม(แก่ทั้งสองฝ่ายเถิด) แท้จริง อัลลอฮ์ทรงรักใคร่บรรดาผู้ให้ความเที่ยงธรรม (9) แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธานั้น เป็นพี่น้องกันดังนั้นพวกเจ้าจงไกล่เกลี่ย ประนีประนอมกันระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่าย ของพวกเจ้าและจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด เพื่อว่าพวกเจ้า จะได้รับความเมตตา (10)”

(อัลหุญรอต: 9-10)

อับนุอับบาสได้บรรยายอธิบายอายะฮ์ดังกล่าวว่า อัลลอฮ์ ﷻ ตั้งใจให้ท่านนบีหัมมัด ﷺ และบรรดามุสลิมทั้งมวล เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทกับกลุ่มชนมุสลิมด้วยกัน ถึงเชิงชวนให้กลุ่มชนเหล่านั้นกลับสู่บัพตัญญัตติของพระองค์และจงประนีประนอมด้วยความยุติธรรม (al-Tabariy, 1417.h/1997/22 : 292) อายะฮ์นั้นบ่งบอกว่าการไกล่เกลี่ยประนีประนอมความขัดแย้งที่เกิดภายในสังคมมุสลิมนั้น เป็นสิ่งที่บังคับใช้และจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างความสันติสุขอย่างสมหวังและยั่งยืน ศรัทธาชนมุสลิมทั้งปวง เป็นพี่น้องกัน เป็นประชาชาติเดียวกันไม่ว่าจะอยู่ ณ แห่งไหนใดก็ตาม และความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นมาตรฐานหลักที่พระองค์จะทรงประเมิน (al-Salabiyy, 1430.h/2009 : 304)

2) การปฏิบัติตามแนวทางท่านนบีหัมมัด ﷺ เนื่องจากท่านมุ่งเน้นและกำชับให้ประชาชนชาวมุสลิมทั้งปวง ขอมปรองคองและประนีประนอมเมื่อมีความขัดแย้ง และนอกเหนือจากนั้นจะได้รับผลบุญมากกว่าผลบุญของการปฏิบัติศาสนกิจละหมาดและถือศีลอดเสียอีก การขอมปรองคองของท่านซึ่งที่ปรากฏการณ์ที่ท่านนบีหัมมัด ﷺ เคยกล่าวว่า

{ إن ابني هذا سيد، ولعل الله أن يصلح به بين فئتين عظيمتين من المسلمين }

(البخاري : 2557)

ความว่า “แท้จริง หลานชายของฉันคนนี้ (หะสัน) เป็นผู้นำและหวังว่า อัลลอฮ์ทรงให้เขาสามารถปรองคองระหว่างสองกลุ่มชนใหญ่ของชาวมุสลิม”

(al-Bukhariy : 2557)

สองกลุ่มใหญ่ที่กล่าวถึงในต้วบทหะดีษนั้นคือกลุ่มที่สนับสนุนท่านอะลี บิน อับิฏออลิบ และกลุ่มที่สนับสนุนท่านมูอาวิยะฮ์ บินอบีสุฟยานจากคำกล่าวของท่านนบีหัมมัด ﷺ นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม บ่งชี้ถึงการสละตำแหน่งของท่านหะสันและมอบให้แก่มูอาวิยะฮ์ บิน อับิสุฟยานส่งผลให้เกิดความปรองคองกัน จึงทำให้ปีนี้เรียกว่า “อาม อัลญะมาอะฮ์” แปลว่า “ปีแห่งความเป็นเอกภาพของประชาชนชาวมุสลิมในรัฐอิสลามเป็นอันเดียวกัน”

3) การปกป้อง พิทักษ์รักษาไม่ให้เกิดการนองเลือดระหว่างประชาชนชาวมุสลิมด้วยกัน หะสัน บิน อะลี มุ่งหวังความโปรดปราน ความใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ ﷻ และกลัวต่อผลตอบแทนจากการประเมินของการนองเลือดในวันกียาสมะฮ์ดังที่ท่านนบีหัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

{ أول ما يقضي بين الناس في الدماء }

(البخاري : 6864)

ความว่า“คดีแรกที่จะดำเนินคือคดีการนองเลือดที่เกิดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

(al-Bukhariy : 6864)

ชาวมุสลิมต้องศรัทธามั่นว่าทุกกิจการงานของมนุษย์ทั้งหมด ที่ได้กระทำบนโลกนี้ ทั้งคุณงามความดีและเลวร้าย จะถูกประเมินในศาลพิพากษาของอัลลอฮ์ ﷻ และจะได้รับผลตอบแทนจากพระองค์อย่างยุติธรรมที่สุดในวันกิยามะฮ์ และอัลหะดีษดังกล่าวบ่งชี้ว่าคดีประเภทการฆ่าฟันต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ถูกประเมินลำดับแรก คือคดีการนองเลือดหรือการฆาตกรรม และผลตอบแทนของมันแน่นอนเป็นชานรอก ส่วนกิจการคุณงามความดีที่จะถูกประเมินลำดับแรกคือการปฏิบัติศาสนกิจการละหมาด ด้วยเหตุนี้ หะสัน บิน อะลีท่านมีความขำเกรงต่อพระองค์สูง ไม่โลกด่าแหยง และมองโลกอะคีเราะฮ์¹³ เหนือกว่าทุกอย่างบนโลกคุณยา จึงทำให้ท่านยอมสละตำแหน่งมอบให้มูอาวียะฮ์ บินอบีสุฟยาน رضي الله عنه ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ซึ่งเป็นเกียรติประวัติอันทรงเกียรติยิ่ง (Salabi, 1430.h/2009 : 304)

4) มุ่งหวังให้ประชาชนมีความเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยที่ท่านกล่าวว่า “ผมมองว่า การตัดสินใจของผมเช่นนั้น เป็นที่ถูกต้องที่สุดแล้ว ผม ได้ปฏิบัติตามอายะฮ์อัลกุรอานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า (al-Dmuṣṣy, 1988 : 200)

{ وَإِنْ أَدْرَىٰ لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَنْعٌ إِلَىٰ حِينٍ }

(الأنبياء : 111)

ความว่า “ และฉันก็ไม่รู้ หวังว่า การประวิงเวลาจะเป็นการทดสอบแก่พวกท่าน และจะเป็นการร่ำเรงชั่วขณะหนึ่ง”

(อัลอัมบียาฮ์ : 111)

5) มูอาวียะฮ์ บิน อบีสุฟยาน رضي الله عنه เป็นเสาะหาบะฮ์ที่เสียสละ อุทิศตนสูงเพื่อทำงานอิสลาม ทั้งในยุคของท่านบีมุหัมมัด ﷺ และยุคคุละฟาอ์อรรอฮิดีนตามลำดับ มีบารมียศศักดิ์ และมีบุคลิกภาพเป็นที่เหมาะการเป็นนักการเมืองสืบต่อไป (Salabi, 1430.h/2009 : 312)

¹³ วันอะคีเราะฮ์หรือวันกิยามะฮ์ คือวันแห่งโลกหน้าที่มนุษย์ทุกคนจะถูกฟื้นคืนชีพ เพื่อรับผลการตอบแทนจากอัลลอฮ์ คือขึ้นสวรรค์หรือลงนินรอก ตามกิจการงานที่ตนได้กระทำบนโลกนี้ คุณยา และมนุษย์ทั้งปวงจะอยู่ในสภาพที่มีชีวิตตลอดและไม่มีการเสียชีวิตครั้งที่สอง

การสละตำแหน่งของท่านหะสัน บิน อะลี رضي الله عنه จึงทำให้ประชาชนชาวมุสลิมอยู่ในสภาพดังนี้

1) ประชาชนชาวมุสลิมมีความเป็นเอกภาพ อันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งในเมืองและชนบท อยู่ภายใต้การปกครองของผู้นำคนเดียว คือมูอาวียะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด

2) ประชาชนชาวมุสลิมที่ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในการพิชิตเมือง ต่างก็มุ่งมั่นดำรงหน้าที่อย่างรับผิดชอบต่อไป

3) เมืองกุญะฮฺถูกย้ายไปยังเมืองคัมสัคซึ่งเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญของการเมืองการปกครอง ที่สอดคล้องกับการขยายตัวของรัฐและการเปลี่ยนแปลงระบอบการได้รับตำแหน่ง

4) กลุ่มเคาะวาริจญ์ไม่สามารถแพร่ขยายตัวอย่างกว้าง เนื่องจากบรรดาเคาะลีฟะฮฺต่างก็มุ่งมั่น สอดส่องและปราบปรามจนสิ้นซาก

5) ปราบปรามการสละตำแหน่งของท่านหะสัน บิน อะลี رضي الله عنه และมอบให้แก่มูอาวียะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด โดยบริสุทธาน์กลุ่มชีอะฮฺควรเปลี่ยนทัศนคติและไม่ควรกล่าวหาและใส่ร้ายป้ายสีบรรดาคู่ละฟาอ์จากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺอีกต่อไป ดังที่พวกเขาได้มองบรรดาคู่ละฟาอ์อรรอฮิดีนทั้งสามท่าน ดังกล่าวข้างต้น (Salaby, 1427.h/2006/1 : 162)

หลังจากท่านหะสัน บิน อะลีได้สละตำแหน่งและท่านมูอาวียะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه ได้รับตำแหน่งอย่างประทับใจ ประชาชนต่างก็ให้สัตยาบันต่อท่านอย่างเป็นทางการ ซึ่งปีนี้เป็นเรียกกันว่า “อาม อัลญะมาอะฮฺ” (‘Am al-Jama’ah) แปลว่า “ปีแห่งความเป็นเอกภาพของประชาชนชาวมุสลิมในรัฐอิสลามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” และเป็นปีที่สถาปนารัฐอิสลามอย่างเป็นทางการตามทัศนะที่น่าเชื่อถือที่สุดคือ เมื่อวันที่ 5 รอบีอุลฮัฎฎะฮฺปี ฮ.ศ. 41 ตรงกับ ค.ศ. 620 ดำรงตำแหน่งโดยวงศ์ตระกูลเชื้อสายอับดุลมุฮัมมัด 3 ท่าน และเชื้อสายอัลมรวานีย์ 10 ท่าน เริ่มตั้งแต่ปี ฮ.ศ. 41 – 132 ตรงกับ ค.ศ. 620 – 711 รวมเวลาทั้งหมด 91 ปี (Shakir, 1405.h/1985 : 2 : 61) ท่านมุ่งมั่นก่อตั้งและบริหารจัดการรัฐอิสลามอย่างมีระเบียบระบบอันทำให้ท่านเป็นที่รู้จักกันในนาม “บิดาคนแรกแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺ” ซึ่งได้รับการยอมรับจากโลกมุสลิม บรรดาเคาะลีฟะฮฺ ล้วนสืบสายมาจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺมีจำนวน 14 ท่านเริ่มจากท่านมูอาวียะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัดและท้ายสุดคือมรวาน บิน มุหัมมัด บิน มรวาน (Ibn Kathir, 1408.h/1988/7 : 20)

การปกครองรัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮฺเป็นการกำเนิดและผลิตองค์ประกอบใหม่ ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการพัฒนาอิสลามให้มีความเจริญก้าวหน้าให้ครบสมบูรณ์ เช่น การขยายดินแดน การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และศิลปะวิทยาการเป็นต้น ยุคอุมัยยะฮฺนับว่าเป็นยุคของความรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมและอารยธรรม นอกจากนั้นยังได้นำรัฐสู่จุดหมายในทางโลกจำเป็นต้องใช้การประนีประนอมในเรื่องอำนาจเมื่อเผชิญกับปัญหาจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ จากการเป็นหัวหน้าเผ่าอาหรับพวกเขาที่ค่อยๆ วางรูปวิถีชีวิตไปตามประเพณี

ของผู้ปกครองตะวันออกไกล ให้การต้อนรับอาคันตุกะหรือพลเมืองของพวกเขาตามแบบอย่างพิธีการของอาณาจักรโรมันตะวันออกหรือไบแซนไทน์หรือพระมหากษัตริย์ของเปอร์เซียกองทัพแรกของชาวอาหรับถูกแทนที่โดยกำลังประจำการที่ได้รับเงินเดือนประจำกลุ่มผู้ปกครองส่วนใหญ่ที่ก่อตัวมาจากผู้นำของกองทัพหรือหัวหน้าเผ่าครอบครัวชั้นแนวหน้าในเมืองมักกะฮ์และมะดีนะฮ์ค่อย ๆ หมดความสำคัญลงไป (สุรานี, 1991 : 40)

จากการศึกษาการขอมปรองดองและสละตำแหน่งของหะสัน บิน อะลี رضي الله عنه แล้วมอบให้ท่านมูอาวิยะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด พบว่าท่านหะสันมีความประเสริฐที่เลิศและมีเกียรติประวัติอันทรงเกียรติยิ่งแห่งอิสลาม แม้ท่านจะถูกมองเป็นผู้เสียเปรียบก็ตาม แต่การตัดสินใจของท่านถูกต้องที่สุดแล้ว ที่ควรจารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์อิสลามและมีได้ปรากฏกับผู้นำใดมาก่อนหน้านั้นและหลังจากนั้น ซึ่งควรสรรเสริญยกย่องและนำไปเป็นแบบอย่างจากคุณธรรมอันทรงเกียรติ โดยเฉพาะมวลมนุษยส่วนใหญ่ต้องการตำแหน่งและมีบารมีในสังคม ผู้วิจัยพบว่า ท่านเป็นอัจฉริยะบุรุษที่ไม่ต่างกับบิดา (อะลี) และท่านนบีมุฮัมมัด صلى الله عليه وسلم ในด้านการบริหารจัดการรัฐอิสลามอย่างมีประสิทธิภาพแต่เนื่องจากท่านมีความระอู¹⁴ ซาฮิด (Zahid)¹⁵ ท่านได้สละตำแหน่งด้วยความบริสุทธิ์ใจ ส่วนสาเหตุสำคัญที่ท่านยอมสละตำแหน่งเนื่องจากท่านมุ่งหวังความเห็นชอบจากอัลลอฮ์ ﷻ ใฝ่สันติ ไม่เห็นชอบเผชิญกับสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ที่อันนำไปสู่ความขัดแย้งที่ส่งผลทำให้การนองเลือด นอกเหนือจากนั้นยังมุ่งหวังคืนความปกติและประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนเป็นประการสำคัญ โดยที่ท่านได้ประกาศต่อสาธารณชนการมอบตำแหน่งของท่านแก่มูอาวิยะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه เพื่อให้พวกเขาทราบ ใ้วางใจและจงรักภักดีต่อ มูอาวิยะฮ์เป็นอย่างดี จากสถานะเช่นนี้กลุ่มชีอะฮ์ควรหยุดกล่าวร้ายและประณามได้แล้ว

2.2 ลำดับชีวประวัติเคาะลีฟะฮ์สำคัญแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์โดยสังเขป

มูอาวิยะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه เป็นคนแรกดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ และย้ายเมืองหลวงจากเมืองมะดีนะฮ์ไปยังเมืองดามัสกัสตั้งตั้งแต่ปีศ.ศ. 41 -132 ตรงกับค.ศ. 620 -711 และเคาะลีฟะฮ์สุดท้ายคือ มัรวาน บิน มุฮัมมัด บิน มัรวานหรือมัรวานที่ 2 เคาะลีฟะฮ์ราชวงศ์อุมัยยะฮ์มี

¹⁴ วารอูเป็นภาษาอาหรับ หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งสามารถระงับตนเองในการกระทำสิ่งที่ผิดต่างๆ ตามหลักศาสนาทั้งบังคับห้ามและสิ่งที่ไม่สนับสนุน เช่น หลีกเลียงจากสิ่งที่ชุกชืดต่างๆ หรือกลุ่มเครือ (ไม่ชัดเจน) ไม่กินดอกเบี๋ยในประเทศที่ปกครองโดยผู้ปฏิเสธศรัทธา และไม่กินของที่แคลงสงสัยเป็นต้น

¹⁵ ซาฮิด (zahid) เป็นภาษาอาหรับหมายถึงตระหนักหรือให้ความสำคัญโลกอาคิเราะฮ์เหนือกว่าโลกดุนยาทุกอย่าง โดยเฉพาะด้านการเมืองการปกครอง หรือใช้ชีวิตอย่างสมถะเช่น อับบักร์ อุมร์ และอะลี رضي الله عنه เป็นต้น

จำนวนทั้งหมด 14 ท่าน ทำการปกครองเป็นเวลา 91 ปี ส่วนผู้ที่มุ่งมั่นผลักดัน ปฏิรูปและพัฒนารัฐอิสลาม ให้มีความเจริญก้าวหน้าและรุ่งเรืองมี 7 ท่านด้วยกัน คือ 1) มุอาวิยะฮฺ บิน อับดุลฟัยซฺ 2) มัรวาน บิน หะกัม 3) อับดุลมาลิก บิน มัรวาน 4) อัลวะลีด บิน อับดุลมาลิก 5) อิซาม บิน อับดุลมาลิก 6) อุมร์ บิน อับดุลอะซีซ และ 7) เคาละลีฟะฮฺคนสุดท้าย คือ มัรวาน บิน มุหัมมัด แต่ผู้วิจัยใคร่นำเสนอชีวประวัติของ บุคคลเหล่านั้น 4 ท่าน นอกจากเคาละลีฟะฮฺอับดุลมาลิก บิน มัรวานดังนี้

2.2.1 มุอาวิยะฮฺ บิน อับดุลฟัยซฺ

มุอาวิยะฮฺ บิน อับดุลฟัยซฺ บิน เสาะกอริ บิน หุร็อบ บิน อุมัยยะฮฺ บิน อับดุลมุซ บิน อับดุลมะนาฟ บิน กุศ็อย บิน กิลาบ บิดาของท่านเป็นผู้นำของเผ่ากัร็อยซฺในยุคนั้น กำเนิดในเมืองมักกะฮฺ ตามทัศนะที่เป็นที่นำเชื่อถือที่สุด ท่านกำเนิดก่อนที่ท่านนบี ﷺ ได้รับวะฮยู 5 ปี (Ibn Hajar, 1415.h/1997/ 6 : 151) ดำรงตำแหน่งในช่วงปี ฮ.ศ. 41-60 ตรงกับ ค.ศ 620 -639 (Shakir, 1405.h/1985/2: 67,75) ทัศนะที่ นำเชื่อถือที่สุดเห็นว่าท่านเข้ารับอิสลามในปีหุญัยบิยะฮฺอย่างลับ ๆ เนื่องจากกลัวบิดา ขณะที่ยังอายุ 23 ปี และได้เปิดเผยการรับอิสลามในปีฮิจญ์เราะฮฺ 8 หลังการพิชิตมักกะฮฺ พร้อมกับครอบครัว (al-Muqaddasiy, 1408.h/1977: 105) ท่านมีภรรยาทั้งหมด 5 คน ได้แก่ 1) มัยสุน บิน บะหุต์ อัลกะละบิยะฮฺซึ่งเป็นมารดาของยะซีด ถูกหย่าร้าง 2) กันะฮฺ บินตุ ก็อริชะฮฺ เสียชีวิตในสงครามช่องแคบไซปรัส 3) ฟาคิตะฮฺ บินตุ ก็อริชะฮฺ น้องสาวของกันะฮฺ 4) นาอิละฮฺ บินตุ อัมมาเราะฮฺ อัลกะละบิยะฮฺ ถูกหย่าร้าง และ 5) กอริบะฮฺ บินตุ อับ อุมัยยะฮฺ อัลมัคซุมียะฮฺเป็นพี่น้องของอุมมุสะละมะฮฺ อัลมัคซุมียะฮฺ มารดาแห่งศรัทธาชน (Shakir, 1405.h/1985/2:73)

มุอาวิยะฮฺ บิน อับดุลฟัยซฺ เป็นนักวรรณกรรมและวิชาการ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บันทึกวะฮยูของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ (al-Sayuti, n.d :194) เข้าร่วมในสงครามหุญัยน (Hunayn)¹⁶ และอัญญาอ็อฟ (al-Ta'if) ได้รับทรัพย์สินฆอนิมะฮฺ¹⁷ จากท่านนบี ﷺ เข้าร่วมสงครามปราบปรามผู้ละทิ้งหลักการศาสนา (สงครามอรรดิคะฮฺ) ในรัชสมัยการปกครองของอบูบักรฺ อัศศิद्ดีกและเข้าร่วมกับกองทัพมุสลิมที่นำโดย ยะซีด บิน อับดุลฟัยซฺ ซึ่งเป็นพี่ชายในการพิชิตเมืองดามัสกัสในขณะที่อยู่ภายใต้การครอบครองของชาวโรมันตะวันออก ในขณะเดียวกันได้ดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงเขตหนึ่งของแคว้นชามในรัชสมัยการปกครองของอุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ และดำรงตำแหน่งเป็นข้าหลวงแห่งแคว้นชามทั้งหมดในรัชสมัยการปกครองของอุมมาน บิน อัฟฟาน (Shakir, 1405.h/1985/2 : 76, 77, 80) เป็นผู้ปลุมนรัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ที่มีสติปัญญาปราดเปรื่อง มองการณ์ไกล มองโลกในแง่ดี มีความสุขุมรอบคอบ รูปร่างสูงใหญ่ สุภาพอ่อนโยน ตระหนักต่อกิจการทางด้านศาสนา มุ่งเน้นบริหารจัดการ

¹⁶ หุญัยน เป็นชื่อของถ้ำที่ตั้งอยู่ระหว่างเมืองมักกะฮฺและญอฮิ ระยะทางประมาณ 10 ไมล์ (Ibn Manziir, n.d. / 2 : 1032)

¹⁷ ทรัพย์สินฆอนิมะฮฺหมายถึงทรัพย์สินที่มุสลิมได้รับจากการพ่ายแพ้ของศัตรูในสงคราม

บ้านเมืองเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุขอย่างภาคภูมิใจ นอกจากนั้นยังมุ่งมั่นขยายอาณาเขตรัฐอิสลามอย่างกว้างขวางและจัดตั้งกองทัพเรือในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน โดยคัดสรรบุคคลากรที่เหมาะสม และสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามเมืองต่าง ๆ จึงทำให้บ้านเมืองมีความมั่นคงและร่มเย็นเป็นสุข ท่านมีวิถีชีวิตแบบง่าย ๆ ท่านเป็นคนรับประทานอาหารมาก อาหารที่ชอบที่สุดคือ ขนมปังหยาบเนื้อต้ม และเนื้อย่าง (สายสัมพันธ์, 2524 : 21) จึงทำให้ร่างกายอ้วน ส่งผลทำให้ท่านเป็นคนแรกอ่านคฤงษะวันศุกร์ในสภาพที่นิ่ง และมีผลงานมากมาย เช่น จัดตั้งกรมสารบรรณ กรมไปรษณีย์ จัดตั้งกองตำรวจและกองทหารองครักษ์โดยแต่งตั้งเจ้าเมืองบริหารส่วนท้องถิ่น และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่พิเศษเป็นผู้บริหารงบประมาณราชการแผ่นดินและออกคำสั่งนำผ้าปกปิดกะอูบะฮูแห่งเมืองมักกะฮู ดังปรากฏในปัจจุบัน นอกจากนั้นท่านเป็นคนแรกที่ปฏิบัติทฤษฎีสืบสันตติวงศ์ในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำรัฐอิสลาม (Shakir, 1405.h/1985/2 : 122) ท่านมักจะบริการด้วยตนเองทุกอย่าง เช่น เปิดและปิดประตูในการต้อนรับประชาชนทุกระดับที่ปรารถนาจะเข้าร้องทุกข์ มักจะมอบสิ่งของให้แก่คนที่มาเยี่ยมเยียนเพื่อเป็นที่ระลึก ถึงแม้ว่าจะเป็นศัตรูก็ตาม นอกจากนั้นท่านก็ยังป้อนน้ำหนึ่งให้กับบรรดาเศาะหาบะฮูและบรรดานุศรของบุคคลเหล่านั้น ตลอดจนบรรดาอุละมาอ์ทั้งหมด ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ.60 ตรงกับ ค.ศ. 680 อายุ 75 ปี ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 20 ปี (Abdurrahman, 1978 :19,20, 24)

2.2.2 มัรวาน บิน หะกัม

มัรวาน บิน หะกัม บิน อาศ บิน อุมัยยะฮู บิน अबدхамส บิน अबدมะนาฟ บิน กุศ็อย บิน กิลาบ เป็นบิดาของ अबดุลมาลิก มีนามแฝงว่าอะบูอัลกอเลมกานิด ฅ มักกะฮู อายุน้อยกว่า अबดุลลอฮู บิน ซุบัยร 4 เดือน ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาเลขานุการ และผู้ช่วยอุษมาน บิน อฟฟาน ฅ หลังจากเขาเสียชีวิตในสมัยการปกครองของมูอาวียะฮู บิน अबิสูฟยาน ฅ และยะซีด ท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าการแห่งเมืองมะดีนะฮู หลังจากยะซีดเสียชีวิต ท่านและวงศ์ตระกูลได้ย้ายเข้าสู่ยังแคว้นซามและฟานัก ฅ ที่นั่นจนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮู ท่านพุดจาไฟเราะละฆาน กล้าหาญ ดำรงหมั่นอ่านอัลกุรอานและยังเป็นผู้รายงานหะดีษจากสายรายงานบรรดาเศาะหาบะฮู เช่น อุมัร บิน अबลค็อฎฏ็อบ และอุษมาน บิน อฟฟาน ฅ เป็นต้น ท่านเป็นผู้ริเริ่มการใช้มาตราซังตวง วัด แบบอาหรับ (al-Dhahabiy, n.d /3 : 476, 477, 478) หลังจากมูอาวียะฮู บิน ยะซีดสละตำแหน่งก่อให้เกิดสถานการณ์วุ่นวายและความขัดแย้งภายในวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮู ในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮูคนต่อไป ส่วนหนึ่งจะแต่งตั้งเคาะลิด บุตรของยะซีด แต่ยังเป็นเด็กและส่วนที่เหลือจะแต่งตั้งมัรวาน บิน หะกัม เนื่องจากเป็นผู้อาวุโส ส่วนในแคว้นหิญาซ อีรัก และเยเมน ผู้คนส่วนใหญ่ได้แต่งตั้งเคาะลีฟะฮู अबดุลลอฮู บิน ซุบัยร ดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮูคนต่อไป ส่งผลทำให้รัฐอิสลามในสมัยนั้นมีผู้นำ 2 คน หลังจากท่านมัรวาน บิน หะกัมดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮูอย่างเป็นทางการ ท่านมุ่งเน้นปราบปรามผู้ที่เป็นปรปักษ์ดังนี้

1) เมื่อปี ฮ.ศ. 65 ตรงกับ ค.ศ. 644 จัดส่งกองทัพทหารไปยังแคว้นชามเพื่อปราบปรามผู้สนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮ์ บิน ซุบัยรฺ ฆ. สมรฎุมิ มัรฎู รออฮิฏ (Marj Rahit)¹⁸ ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม

2) จัดส่งกองทัพไปปราบปรามผู้ปกครองอียิปต์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮ์ บิน ซุบัยรฺ จนประสบผลสำเร็จและได้ครอบครองอย่างอิสระ

3) จัดส่งกองทัพ 2 เหล่าทัพ เหล่าทัพแรกส่งยังแคว้นหิญาซ ส่วนเหล่าทัพที่ 2 ส่งยังแคว้นอิรัก เพื่อยึดอำนาจคืนภายใต้การปกครองของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์เช่นก่อนหน้านั้น

4) มัรวาน บิน หะกัมประสบผลสำเร็จในการแต่งตั้งบุตรของท่าน 2 คน คือ อับดุลมาลิก และอับดุลอะซีซเป็นมกุฎราชกุมารสืบต่อไป (al- Khurashiy, 1408.h : 102)

มัรวาน บิน หะกัมเสียชีวิตในเดือนรอมฎอน ปี ฮ.ศ. 65 ตรงกับ ค.ศ.644 อายุ 63 ปี ดำรงตำแหน่ง 9 เดือนเศษ อับดุลมาลิกเป็นอิมามนำละหมาดศพ และฝังศพในเมืองญะบิยะฮ์ ท่านได้กล่าวคำสุดท้ายว่า “ แน่นอนผู้ที่ได้เข้าสรวงสวรรค์นั้นคือผู้ที่กลัวนรก ” แหวนของท่านมีลายแกะสลักว่า “ อัลลอฮ์ผู้ทรงเกียรติที่สูงส่ง ไม่มีท่านใดที่เทียบเคียงกับพระองค์ ” บางรายงานว่า “ ข้าได้ศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงเกรียงไกรและทรงเมตตา ” (Ibn Kathir,1908.h/1988/11:713)

2.2.3 อัลวะลีด บิน อับดุลมาลิก

อัลวะลีด บิน อับดุลมาลิก บิน มัรวาน บิน หะกัม มีนามแฝงว่า “อูบอับบาส” กำเนิดเมื่อปี ฮ.ศ. 50 ตรงกับ ค.ศ. 629 ดำรงตำแหน่งช่วงปี ฮ.ศ. 86-96 ตรงกับ ค.ศ. 665 -675 ได้แต่งงานกับสตรี 3 ท่านด้วยกันคือ 1) อุมมุลอัลบะนีน บินตุ อับดุลอะซีซ บิน มัรวาน 2) สะอะหุฟาริด บินตุ อัลกิสรอ และ 3) ฟาซาริยะฮ์ ได้รับตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ตั้งแต่ในสมัยบิดา ครอบครัวของท่านมีความเปี่ยมสุข พุดจาละฉาน ตระหนักด้านการศึกษาวิชาไวยากรณ์ภาษาอาหรับ ท่านไม่เป็นอูละมาฮ์เช่นบิดา ดำรงหมั่นอ่านอัลกุรอานจบทั้งเล่มภายในเวลา 3 วัน จบในเดือนรอมฎอน 17 ครั้ง และได้กล่าวว่า “ หาก อัลลอฮ์ ﷻ มิได้กล่าวถึงพฤติกรรมเลวร้ายของประชาชาติของท่านนบี ﷺ แน่นอน ข้านี้ก็ไม่ถึงเลยว่ามีมนุษยชาติที่มีพฤติกรรมเลวร้ายเช่นนั้นด้วยหรือ? (al-Dhahabiy, n.d / 4 : 348) ท่านมีบุคลิกที่สุภาพอ่อนโยน เข้าใจวิถีชีวิตและเข้าถึงกับประชาชน มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบท รัฐอิสลามในสมัยของท่านมีความรุ่งเรืองทั้งกิจการภายในและต่างประเทศ มุ่งมั่นปราบปรามกลุ่มชีอะฮ์และเคาะวาริจญ์จนราบคาบ ส่งผลทำให้สังคมในสมัยนั้นเต็มไปด้วยความสงบสุขและ

¹⁸ มัรฎู รออฮิฏ (Marj Rahit) ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองดามัสกัสประมาณ 10 กิโลเมตร ปัจจุบันชื่อว่า หะรอศตา (Shakir, 1405.h/1985/2 : 122)

รุ่งเรือง (Abdurrahman, 1978 : 38) นอกจากนั้นยังมุ่งเน้นสร้างอาคารต่าง ๆ ประดับความสวยงาม ที่ทันสมัยทั้งในเมืองและชนบท เช่น มัสยิด ตึก บ้านเรือน เมืองใหม่และสถานที่อยู่อาศัยของประชาชนที่มีฐานะยากจน เป็นต้น ซึ่งตกแต่ง ประดับประดาอย่างสวยงาม ส่งผลทำให้ท่านได้รับฉายานามว่า “สถาปนิกแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์” (Badr, 1414.h/1993/1 : 396)ท่านมีผลงานมากมาย ส่วนผลงานที่เป็นนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรมที่ยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ความกว้างและความสวยงามของมัสยิดอันนะบะวี๊แห่งเมืองมะดีนะฮ์ซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งและยังเป็นสถานที่เยี่ยมเยียนของปราชชนชาวมุสลิมทั่วโลก มัสยิดญามิอ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ กำหนดพระราชบัญญัติให้ทุนช่วยเหลือผู้สูงอายุและคนพิการ นอกจากนั้นได้ก่อตั้งโรงพยาบาลทั้งโรงพยาบาลทั่วไปและเฉพาะ เช่น โรงพยาบาลป่วยเป็นโรคผิวหนังอย่างเอกเทศ และคนพิการตาบอด เป็นต้น (Ibn Kathir, 1408.h/1988/12 : 566, 575) ท่านได้สรรหาแพทย์ที่เชี่ยวชาญในปฏิบัติหน้าที่เฉพาะ ณ โรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยเป็นโรคดังกล่าวจะแยกและจัดให้อยู่ต่างหาก ตามประเภทของโรค เพื่อให้หลีกเลี่ยงจากการติดเชื้อมุ่งเน้นติดตามดูแล ให้ค่าสวัสดิการและค่าครองชีพแก่ผู้เป็นโรคผิวหนัง คนพิการตาบอด คนยากจน นอกจากนั้นยังกำหนดเจ้าหน้าที่รับใช้บริการรักษา ดูแลควบคุมผู้คนเหล่านั้นอย่างมีระบบและอ่อนโยน ในขณะที่เดียวกันยังให้เบี้ยยังชีพแก่บุคคลเหล่านั้น ค่าครองชีพแก่นักกฎหมายอิสลาม ผู้อ่อนแอ อนาถา และผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น (al-Sa'id, 1408.h/1987 : 80)

ยุคนี้เป็นยุครุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม นอกจากนั้นอัลวะลีด บิน अबดุลมาลิก ยังเป็นวิศวกรที่สร้างตึกใหญ่โต บูรณะ ซ่อมแซม และขยายมัสยิดแห่งเมืองมะดีนะฮ์และมัสยิดอัลอักศอบ (al-Aqso) ในเยรูซาเล็ม และมุ่งเน้นผลักดันพัฒนาด้านธุรกิจ การค้าให้รุ่งเรืองและมั่นคงอย่างยั่งยืน (al-Dhahabiy, n.d /4 : 348,349) ส่งผลทำให้ประชาชนในสมัยของท่านมีความสุข รุ่งเรืองและก้าวหน้า ยิ่งกว่าสมัยของเคาะลีฟะฮ์ที่ผ่านมา ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 10 ปี และเสียชีวิตในปีส.ศ. 96 ตรงกับ ค.ศ. 675 ในวัยอายุ 43 ปี (Abdurrahmân, 1978 : 42)

2.2.3 อุมัรฺ บิน अबดุลอะซีซ

อุมัรฺ บิน अबดุลอะซีซ บิน มรวาน บิน ะกะม บิน อุมัยยะฮ์ บิน अबดุลฮัมศฺ บิน अबดุลมะนาฟ มารดาของท่านเป็นหลานสาวของอุมัรฺ บิน อัลค็อฏฏอบ رضي الله عنه ชื่อ ไคลา (al-Daylimiy, 1988 : 58) เกิดที่เมืองมะดีนะฮ์ในสมัยการปกครองของยะซีด บิน มูอาวียะฮ์เมื่อปีส.ศ. 61ตรงกับ ค.ศ. 650 ดำรงตำแหน่งในช่วงปีส.ศ. 99–101 ตรงกับ ค.ศ. 678 – 680 เป็นอูลมะอ์ นักวินิจฉัยและนักกิจกรรมที่มีคุณธรรม จริย

ธรรมที่สว่างาม สติปัญญาเฉียบแหลม หมั่นปฏิบัติศาสนกิจหรืออิบาดะฮ์¹⁹ชาอิด พุดจาอะฆาน ประวัตินักประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่าท่านคนหนึ่งที่ถูกรับจัดเป็นคหบดีหรืออัครราชทูต (al-Dhahabi, n.d /1,5 : 120) ได้แต่งงานกับฟาฏิมะฮ์ บินตุ อับดุลมาลิก บิน มัรวาน (Shakir, 1405.h/1985 /2 : 341) มีพี่น้องทั้งหมด 10 คน พ่อแม่เดียวกัน 3 คน มีภรรยา 4 คนและบุตรทั้งหมด 11 คน (Afat Wasal, 1988 : 92)

สุไลมาน บิน อับดุลมาลิก ได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษาชื่อว่ารอญาอ์ บิน หายะฮ์ อัลกันดี²⁰ อุลมาอ์ (ผู้รู้) มีคุณธรรม จริยธรรมและ ท่าน (สุไลมาน) มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ที่ได้แต่งตั้งอุมร์ บิน อับดุลอะซีซดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์สืบต่อจากท่าน เมื่อท่าน(สุไลมาน) รู้สึกตัวจะถึงแก่การเสียชีวิต ท่านก็ได้สืบทอดบ้านต่อ อุมร์ บิน อับดุลอะซีซ ซึ่งเป็นลูกของลุง พี่เขย และลูกพี่ลูกน้อง ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนต่อไป เนื่องจากเขามีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านความรู้ ด้านบุคลิกภาพ และด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น โดยที่ท่านเขียนหนังสือสั่งเสียไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นพยานหลักฐาน และขอความกรุณาจากบุคคลภายในวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์เห็นชอบและให้สืบทอดบ้านแก่เขา ตามที่ท่าน(สุไลมาน) ได้สั่งเสีย (al-Salabi, n.d : 37) เขาได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการในวันศุกร์ เดือนเศาะฟัร ปี ฮ.ศ. 99 ตรงกับ ค.ศ. 678 (Ibn Kathir, 1408.h/1988/12 : 657) หลังจากประชาชนให้สืบทอดบ้าน เขาก็ได้กล่าวสุนทรพจน์ต่อสาธารณชนเกี่ยวกับนโยบายการปกครองที่ท่านจำเป็นต้องปฏิรูปกิจการต่าง ๆ ภายในรัฐตามเจตนารมณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อให้ประชาชนนำมาเป็นบรรทัดฐานในการดำรงชีวิต เขาได้ใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ ในการบริหารจัดการรัฐอิสลามเพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุขมากที่สุด โดยมุ่งเน้นปฏิบัติบนบรรทัดฐานอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮ์ (al-Mawardi, n.d : 5) โดยเฉพาะความยุติธรรมเป็นหลักในการบริหารจัดการทุกประเภทและประชาชนทุกระดับ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

¹⁹ อิบาดะฮ์ หมายถึงการเคารพภักดีของบ่าวต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงมีอำนาจสูงสุดเหนือมนุษย์และมวลสรรพสิ่ง ซึ่งมีหลายรูปแบบทั้งที่มีแบบพิธีเฉพาะอาทิ การละหมาด และไม่มีแบบพิธีเฉพาะ อาทิจการประกอบคุณงามความดีต่าง ๆ ซึ่งครอบคลุมถึงการกระทำหรือกิจกรรมทุกอย่างที่มุสลิมได้กระทำตามเจตนารมณ์แห่งพระเจ้าอัลลอฮ์ ﷻ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์ การเคารพภักดีต่อพระองค์อย่างสิ้นเชิง อิบาดะฮ์ ย่อมเป็นหน้าที่และเป้าหมายสูงสุดของมนุษย์ทุกคนไม่เฉพาะแต่มุสลิม

²⁰ เราะญาอ์ บิน หายะฮ์ อุมู นัศร อัลกันดี ผู้เป็นที่นับถืออย่าง รัฐมนตรียุติธรรม นักปราชญ์กฎหมายอิสลาม โศกนาฏของชาวแคว้นซาม ตาบีอินมีความสัมพันธ์อันดีกับบรรดาเคาะลีฟะฮ์ของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ เป็นที่ปรึกษาของเคาะลีฟะฮ์สุไลมาน บิน อับดุลมาลิก โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งตั้งอุมร์ บิน อับดุลอะซีซดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์เสียชีวิตในปีฮ.ศ. 112 ตรงกับค.ศ. 174 (al-Dhahabi, n.d/4 : 561)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ
 أَوْ ءَآلِئِدِينِ وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا
 الْهَوَىَٰ أَن تَعَدَلُوا وَإِن تَلَوْا أَوْ تَعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾
 (النساء : 135)

ความว่า“ผู้ศรัทธาทั้งหลาย จงเป็นผู้ที่ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมจงเป็นพยาน
 เพื่ออัลลอฮ์ และแม้ว่าจะเป็นการยากแก่ตัวพวกเขาเอง หรือผู้บังคับแก่ทั้ง
 สองและญาติที่ใกล้ชิดก็ตามหากเขาจะเป็นคนมั่งมีหรือคนยากจน อัลลอฮ์ก็
 สมควร ยิ่งกว่าเขาทั้งสอง ดังนั้น จงอย่าปฏิบัติตามความใคร่ใฝ่ต่ำ ในการที่
 พวกเขาจะมีความยุติธรรมและ หากพวกเขาบิดเบือน หรือผินหลังให้แม้จริง
 อัลลอฮ์ทรงรอบรู้อย่างถี่ถ้วนในสิ่งที่พวกเขากระทำนั้น”

(อันนิสาอ : 135)

อายะฮ์ดังกล่าว บ่งบอกว่าอัลลอฮ์ ﷻ ทรงตั้งใช้มวลมนุษย์ทุกคน ดำรงไว้ซึ่งความยุติ
 ธรรมในทุกกิจการงานทั้งของตนเอง ครอบครัว สังคมตลอดจนถึงประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความปกติสุข
 อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะระดับผู้นำ เมื่อใดปราศจากกความยุติธรรม แน่นอนประชาชนที่อยู่ภายใต้ จะลุกขึ้น
 ประท้วงต่อต้านทันที ไม่นานประเทศนั้นก็ล่มสลาย รูปแบบของความยุติธรรมมี 2 ประเภท ได้แก่
 1) อัลสัลบียะฮ์ (al-Salbiyah) หมายถึง การห้ามผู้คนกระทำอธรรมหรือสร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่น ส่วน
 ประเภทที่ 2) อัลอิญาบียะฮ์ (al-Ijabiyah) หมายถึง การส่งเสริมผู้นำทุกระดับให้สิทธิ์เสรีภาพแก่ประชาชน
 ที่อยู่ภายใต้การปกครองอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคในทุกด้านให้ครบสมบูรณ์ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ความ
 มั่นคงและสังคม เป็นต้น อันนำมาเป็นแนวทางสร้างความสุขอย่างยั่งยืน ท่านอุมัรฺ บิน อับดุลอะซีซ
 ตระหนักความยุติธรรมเป็นบรรทัดฐานโดยให้สิทธิ์แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค ส่งผลให้ประชาชนอยู่
 เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน (Abdussatar, n.d : 222,223) ท่านเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 101 ตรงกับค.ศ. 680 อายุ
 39 ปี ณ คีร์ซิมอาน²¹ ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 2 ปี 5 เดือน (al-Sayuti, 1988 : 292)

จากการศึกษาชีวประวัติและผลงานของบุคคลดังกล่าวพบว่า บรรดาเคาะลีฟะฮ์ดังกล่าว
 ต่างก็ดำรงมั่นบนบรรทัดฐานศาสนา คือหมั่นอ่านอัลกุรอาน และปฏิบัติศาสนกิจอย่างสม่ำเสมอการดำรง
 คุณงามความดีเหล่านี้เป็นกุญแจไขสำคัญอันนำมาซึ่งสามารถเพิ่มพูนพลังศรัทธามั่นที่นำไปสู่ความสงบ

²¹ คีร์ซิมอาน เป็นเมืองหนึ่งในแคว้นซาม ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของผู้คนในสมัยนั้น ปัจจุบันตั้งอยู่ในเมืองซีเรีย ถนนคอลลิด บิน อัลอะลีด
 (อาหะมะกอซี กาชอ, 2547 : 25)

ทางจิต และอยู่อย่างปกติสุข และสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ต่างก็มีผลงานมากมายที่โดดเด่นในประวัติศาสตร์อิสลามดังนี้

1) มุอาวีเยฮฺ บินอบีสุฟยาน رضي الله عنه เป็นบุคคลแรกที่ใช้ระบอบสืบสันตติวงศ์ในการแต่งตั้งผู้นำรัฐอิสลามท่านได้ใช้กฎ“การอิจญ์ติฮาดหรือการวินิจฉัย”ในการตัดสิน เนื่องจากการเมืองการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของบทบัญญัติอิสลาม สามารถยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ที่เหมาะสม และมีใช่เป็นเรื่องหลักการเชื่อมั่นหรืออะกีดะฮฺ ส่วนหลักการเชื่อมั่นนั้น ห้ามใช้กฎการอิจญ์ติฮาดโดยเด็ดขาดเนื่องจากมันตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันตั้งแต่ยุคนบีอาดัม عليه السلام จนถึงวันกียามะฮฺคือ “ไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่เที่ยงแท้ที่ควรสักการะนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ เท่านั้น” อาจจะสังเกตได้ว่าในปัจจุบันบรรดากษัตริย์ทั่วโลกมักจะนำระบอบนี้มาใช้ ในการแต่งตั้งรัชทายาทองค์ต่อไปทั้งในโลกมุสลิมและมีใช่มุสลิม นอกจากนั้นมุอาวีเยฮฺ บิน อิบีสุฟยานยังมีผลงานมากมาย เช่น ก่อตั้งกรมไปรษณีย์ พิชิตเมืองและสร้างสังคมสันติสุข เป็นต้น

2) มัรวาน บิน หะกัมเป็นตาบิอินอาวุโส ผู้ริเริ่มการใช้มาตราชั่ง ตวง วัดแบบอาหรับ และเป็นผู้บุกเบิกวงศักระกูลอุมัยยะฮฺเชื้อสายอัลมัรวานีย์

3) อัลละลีด บิน แบคฺลุมาลิก มีผลงานมากมายเช่นกัน ได้แก่ มัสยิดญามิอฺแห่งประเทศซีเรียในปัจจุบัน สร้างโรงพยาบาล ดูแลและให้เบี่ยยังชีพแก่ผู้พิการ และด้อยโอกาส เป็นต้น

4) อุมร์ บิน अबดุลอะซีซ เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นเคาะลีฟะฮฺที่ยุติธรรมที่สุด เหมือนกับปู่ของท่านคืออุมร์ บินอัลค็อฏฏอบแต่เสียตายตามความพระประสงค์ของอัลลอฮฺ ﷻ ท่านเสียชีวิตในขณะที่อายุยังน้อย อย่างไรก็ตามท่านยังสามารถปฏิรูปด้านต่างๆ จนประสบผลสำเร็จ

จากการศึกษาวิถีชีวิตและระบอบการปกครองบุคคลสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ปัจจุบันผู้นำทุกระดับ โดยเฉพาะผู้นำประเทศ ต่างก็ไขว่คว้าหาแนวทางหรือกลยุทธ์ ต่าง ๆ เพื่อสร้างความสันติสุขอย่างยั่งยืนให้ปรากฏในประเทศของตน ดังนั้นใครขอเสนอต่อผู้นำเหล่านั้น คือควรศึกษาระบอบการบริหารจัดการของบุคคลดังกล่าว แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการปกครองของตน เพื่อให้ประชาชนมีความปกติสุขอย่างยั่งยืนดังปรากฏในอดีต

2.3 รายนามและเวลาดำรงตำแหน่งของบรรดาเคาะลีฟะฮ์จากราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแคว้นฆาม

รายนามและระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของบรรดาเคาะลีฟะฮ์ของราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแคว้นฆามจำนวน 14 ท่าน ดังปรากฏในตารางนี้ดังนี้

ลำดับที่	เคาะลีฟะฮ์	ช่วงเวลาดำรงตำแหน่ง	
		ฮิจเราะฮ์ศักราช	คริสต์ศักราช
1	มูอาวียะฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด	41 – 60	620 – 639
2	ยะซีด บิน มูอาวียะฮ์	60 – 64	639– 643
3	มูอาวียะฮ์ ที่ 2 หรือมูอาวียะฮ์ บิน ยะซีด	64 – 64	643 – 643
4	มรวาน บินอัล สะกัม	64 – 65	643 – 644
5	อับดุลมาลิก บิน มรวาน	65-86	644 – 665
6	อัลวะลีด บิน อับดุลมาลิก	86 – 96	665 – 675
7	สุไลมาน บิน อับดุลมาลิก	96 – 99	675 – 678
8	อุมร์ บิน อับดุลอะซีซ	99 – 101	678 – 680
9	ยะซีดที่ 2 หรือยะซีด บิน อับดุลมาลิก	680-105	680 – 614
10	ฮิชาม บิน อับดุลมาลิก	105-125	684 – 689
11	อัลวะลีดที่ 2 หรืออัลวะลีด บิน ยะซีด	125-126	884 – 885
12	ยะซีดที่ 3 หรือยะซีด บิน อัลวะลีดที่ 2	126-126	884– 884
13	อิบรอฮีม บิน อัลวะลีด ที่ 2	126-127	884 – 885
14	มรวานที่ 2 (อัลฮิมาร) บิน มุหัมมัด	127-132	885 – 891

(Ni‘matullah, 1425. h/2004 : 11)

2.4 ลำดับเหตุการณ์ก่อนการสถาปนาราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแคว้นชาม

เหตุการณ์สำคัญๆ ที่ปรากฏในรัฐอิสลามก่อนการสถาปนาราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งแคว้นชาม มีดังนี้

2.4.1 โศกนาฏกรรมอุษมาน บิน อัฟฟาน

อุษมาน ถูกมองว่าท่านได้เอื้อประโยชน์ต่อเครือญาติเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว และพยายามที่จะรวบอำนาจตำแหน่งสำคัญให้อยู่ในกำมือของพวกเขา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีประชาชนมุสลิมบางกลุ่มไม่พอใจต่อการปกครองของท่าน อันก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมการสังหารท่านอย่างอียุติธรรม (al-Hāshimīy, 1410.h/1990 : 10-11) เหตุการณ์เช่นนี้เป็นที่รู้จักใน ประวัติศาสตร์อิสลามว่า “อัลฟิตนะฮ์ตุลกุบรอ” หรือ “วิกฤตมหาวิปโยค” เหตุการณ์นี้นับว่าเป็นปฐมเหตุของการนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกัน อีกหลายเหตุการณ์ในกาลต่อมา ท่านได้ปกครองรัฐอิสลามเป็นเวลา 12 ปี หลังจากท่านถูกฆาตกรรมบรรดาเศาะหาบะฮ์ จากกลุ่มมุฮาญิรีนและอันศอรุ ต่างก็ได้ชุมนุมกันเพื่อคัดเลือกผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ที่สี่แห่งรัฐอิสลามสืบทอดจากท่าน ประชาชนชาวมุสลิมส่วนใหญ่เห็นชอบและให้สัตยาบันต่ออะลี ในมัสยิดอันนะบะวีย์แห่งเมืองมะดีนะฮ์ให้ดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ของตนต่อไป” (มุหัมมัดรอฟลี เวยะมะ, 2544 : 7)

2.4.2 สงครามญะมัลหรือสงครามอุฐ

หลังจากอะลี ได้ดำรงตำแหน่งประมาณ 4 เดือน ท่านถูกละฮะฮ์ และซุบัยร ต่างก็ออกเดินทางไปยังเมืองมักกะฮ์ที่มีความประสงค์จะทำอุมเราะฮ์ เผอิญทั้งสองได้พบกับท่านหญิงอะอิชะฮ์ และได้พูดคุยถึงเรื่องราวการฆาตกรรมอุษมาน ว่าจนถึงบัดนี้ยังไม่มีการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อกลุ่มฆาตกรที่สังหารอุษมาน หลังจากนั้นพวกเขาก็ได้เดินทางสู่เมืองบัสเราะฮ์ เพื่อจะเรียกร้องให้อะลีดำเนินคดีตามกฎหมายต่อกลุ่มฆาตกรเหล่านั้น (Ibn Kathīr, 1408.h/1988/7 : 183) เหตุผลที่อะลี ไม่เร่งรีบดำเนินคดีเนื่องจากช่วงนั้น สถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย ไร้สาระสายและปั่นป่วน เมื่อนางมาฮาอะลิกกลุ่มฆาตกรเหล่านั้นมีความกังวลและหวาดกลัวว่าอะลิจะร่วมมือกับกลุ่มของนางในการสังหารพวกเขาๆ พยายามอย่างสุดความสามารถวางแผนก่อการร้ายต่าง ๆ หนึ่งจากนั้นคือพวกเขาได้จุดชนวนไฟสงครามระหว่างกลุ่มอะลิกับกลุ่มของนาง จนประสบผลสำเร็จ (Ibn Khaldūn, 1413.h/1992 : 579) สภาพความจริงกลุ่มของนางมีจุดประสงค์หลักคือจะเจรจา ปรีกษาหาวิธีสร้างความสงบสันติภายในสังคมมุสลิม ไม่ได้ตั้งใจจะทำสงครามกับกลุ่มอะลี แต่อย่างใด หลังจากทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันแล้ว ต่างก็มุ่งมั่นสร้างความสงบสุขภายในกลุ่มมุสลิมด้วยกัน เผอิญมีกลุ่มฆาตกรอุษมาน มีจำนวนทั้งหมด

2,500 คน ในจำนวนนั้นมีอับดุลลอฮฺ บิน สะบาอฺและอัซซุร อันนะคออียฺ ไม่มีบรรดาสะหาบะฮฺแม้แต่ท่านเดียว ดูเผินๆแล้ว เห็นว่าพวกเขาเป็นผู้สนับสนุนอะลี แต่ความจริงเป็นผู้หลอกลวง และเล่นกลอุบาย ในเมื่อพวกเขารู้ว่าอะลิกับกลุ่มของนางได้ร่วมมือกันอย่างไรในการสอดส่องสรรหาพวกเขา ได้ประชุมอย่างฉุกเฉินเป็นความลับและการวางแผนการก่อการร้าย ผลสุดท้ายพวกเขาได้โจมตีกลุ่มของนางๆ จนทำให้เกิดการเข้าใจผิด อันนำไปสู่การปะทะกันอย่างรุนแรง เมื่อกลุ่มฆาตกรเริ่มโจมตีกลุ่มของนาง จึงทำให้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรง อะลีได้บัญชาให้ยุติการทำสงคราม แต่กลุ่มฆาตกรไม่ยอมปฏิบัติตามในขณะนั้นอะลีได้อุ้มบุตรของท่านชื่อหะสันและกล่าวว่า “โอ้บุตรของพ่อ หากพ่อเสียชีวิตเมื่อสี่สิบปีก่อนหน้านี้ จะดีกว่าที่พ่อจะมีชีวิตวันนี้ คาดไม่ถึงเลยว่าเหตุการณ์จะรุนแรงถึงขนาดนี้ และท่านได้ขอคุดาจากอัลลอฮฺ ว่า “*โอ้อัลลอฮฺ จงสาปแช่งกลุ่มฆาตกรที่สังหารอุษมานด้วยเถิด*” ในขณะที่สงครามกำลังปะทะอย่างดุเดือด ท่านเป็นห่วงนางเสมอและท่านกล่าวขอพร ว่า “*ขอให้อัลลอฮฺ ทรงให้ภัยไทยแก่มารดาแห่งศรัทธาชนด้วย*” (Ibn Kathir, 1408.h/1988/7 : 230 ,249)

เมื่อสังเกตคำบัญชาของอะลี ต่อกับกลุ่มฆาตกรให้ยุติการทำสงคราม แต่พวกเขาคือผู้วิจัย เห็นว่ากลุ่มฆาตกรมีนิสัยที่แข็งกระด้างไม่ยอมรับฟังและไม่จงรักภักดีต่อผู้นำนั้นเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากผู้ไม่หวังดี ถึงอย่างไร ก็แข็งกระด้าง ไม่ใช่เฉพาะในสมัยของอะลีอย่างเดียว ในสมัยอื่นๆ ก็เช่นนี้เหมือนกัน คาดไม่ถึงจะเกิดการทำสงครามกันทั้ง ๆ จุดประสงค์ทั้งสองฝ่ายคือการมาเจรจา ประองคอง หรือกันโดยสันติวิธีเพื่อไกลเกลี่ยสถานการณ์ให้กลับสู่ภาวะปกติสุข แต่ทั้งสองฝ่ายประสบความสำเร็จในการเจรจา โดยสันติวิธีแต่สงครามเกิดขึ้นเนื่องจากอุบายของผู้ไม่หวังดี ที่เป็นเหตุให้เกิดการชนฆ่ากันจึงทำให้ชาวมุสลิมเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก (Ibn Kathir, 1408.h/1988/7: 182-183)

สงครามอูฐเป็นสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างมุสลิมด้วยกันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อิสลามแม้ว่าประชาชนไม่อาจเข้าใจความผิดหรือความถูกต้องระหว่างฐานะของบุคคลทั้งสองและไม่อาจตัดสินด้วยข้อชี้ขาดแห่งศาสนบัญญัติได้อย่างถูกต้องก็ตามแต่พวกเขาก็รู้ว่าสงครามครั้งนี้ได้เกิดการชนฆ่ากันจนเสียชีวิตในหมู่ประชาชนชาวมุสลิมด้วยกัน(อัลกอรี, 2546 :108-109) อูฐของนางชื่ออัศกรูถูกฟันคอและเชือดนางถูกนำออกจากสนามรบโดยสันติและประชาชนชาวมุสลิมที่เสียชีวิตทั้งสองฝ่ายทั้งหมด 10,000 คน ส่วนท่านอะลีเป็นอิมามนำละหมาดศพและสั่งให้นำศพเหล่านั้นฝังในหลุมเดียวกัน ท่านได้กล่าวว่า { *إنا لله وإليه راجعون* } ²² (Ibn Kathir, 1408.h/1988/7 : 183) นางตกเป็นเชลยศึก แต่อะลีให้

²² อ่านว่า อินนา ลิลละฮฺ วะอินนา อิลัยฮิร่อญูฮฺ หมายถึง แท้จริงเรามีชีวิตเพื่ออัลลอฮฺ และแท้จริงเราจะกลับไปสู่พระองค์ ซึ่งเป็นการอ่านซิกฺร (นิกถึงอัลลอฮฺ) เมื่อประสบภัยพิบัติหรือได้รับข่าวที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ เช่น มุสลิมเสียชีวิต และผิดหวังหรืองานไม่ประสบผลสำเร็จ เป็นต้น ซึ่งเป็นมารยาทที่ชาวมุสลิมควรปฏิบัติเมื่อประสบกับเหตุการณ์ดังกล่าว (Ibn Kathir, 1408/1988/7 : 183)

เกียรติและนางรู้สึกสำนึกผิด โดยกล่าวว่า “ข้าพเจ้าอยากตาย ก่อนถึงวันสงครามอูฐเสียอีก” (Ibn Khaldūn, 1332 /3 : 579) นักประวัติศาสตร์และนักอัลหะดีษ ได้รายงานว่างานร้องไห้เมื่ออ่านอายะฮ์อัลกุรอานนี้

﴿ وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ
الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ
لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴾

(الأحزاب : 33)

ความว่า “และเจ้าจงอยู่ในบ้านเรือนของพวกเธอ และอย่าได้อวดความงาม (ของพวกเธอ) เช่นการอวดความงาม (ของพวกสตรี) แห่งสมัยมญา ในยุคก่อน²³ และจงดำรงการละหมาด และจ่ายซะกาต และจงรักภักดีต่อ อัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์ อัลลอฮ์เพียงแต่ต้องการที่จะ ขจัดความโสโครกออกไปจากพวกเจ้า²⁴ โอ้สมาชิกของวงศ์ตระกูล (นบี) เอ๊ย²⁵ และทรง (ประสงค์) ที่จะขจัดเกล้าพวกเจ้าให้สะอาดบริสุทธิ์”

(อัลอะห์ซาบ : 33)

นักประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่า “ นางถูกส่งกลับอย่างนุ่มนวล ซึ่งมีผู้หญิง 40 คนคอยดูแลติดตาม รับใช้และผู้คุ้มกันอีกจำนวนมาก และนางยังได้รับเงินจำนวน 12,000 ดิรฮัม ต่อมาอับดุลลอฮ์ บิน ญะฮัฟฟัร บิน อับดุลลอฮ์ ได้นำเงินเพิ่มอีกเป็นจำนวนมาก นางไม่ได้รับความทุกข์ยาก ลำบากใด ๆ ทั้งสิ้น นอกจากได้รับบาดแผลเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น และอะลีพร้อมกับบุคคลอื่น ๆ ได้ส่งนางกลับยังมักกะฮ์อย่างนุ่มนวล การกระทำคุณงามความดีของอะลี ต่อนาง สอดคล้องกับอัลหะดีษที่ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ เคยกล่าวต่ออะลีในสมัยท่านยังมีชีวิตว่า

{ إنه سيكون بينك وبين عائشة أمر قال: أنا يارسول الله! قال: نعم!

قال: فأنا أشقاهم يارسول الله، قال: لا، ولكن إذا كان ذلك

فاردوها إلى ما منها }

(أحمد : 393)

²³ โดยที่สตรีในยุคญาฮีลียะฮ์ได้ออกไปนอกบ้านเพื่ออวดความงามของพวกเธอ เปิดเผยส่วนที่ไม่สมควรจะเปิดเผย

²⁴ คือขจัดความโสโครกแห่งการฝ่าฝืนและความผิดต่างๆ

²⁵ หมายถึงครอบครัวของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ

ความว่า “แท้จริงจะมีเรื่องราวเกิดขึ้นระหว่างเจ้า(อะลี)กับท่านหญิงอะอิชะฮ์
 เขา(อะลี)ได้ถามท่านศาสนทูตว่า“ ฉันทัน หรือ? โอ้ ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์
 ท่านได้ตอบว่า “ใช่!” เขา(อะลี) ได้ถามอีกว่า“ถ้าเช่นนั้น ฉันทันเป็นคนร้ายจาก
 กลุ่มชนพวกเขาใช่ไหม? โอ้ท่านศาสนทูตแห่งอัลลอฮ์”ท่านได้ตอบอีกว่า “
 ไม่ใช่! แต่เมื่อเรื่องราวเช่นนั้นเกิดขึ้นจริง เจ้าจงกินเขา (ท่านหญิงอะอิชะฮ์)
 ไปอยู่ยังสถานที่ที่มีความมั่นคง ปลอดภัย”

(Ahmad :393)

ผู้เสียชีวิตในสงครามอูฐจากสองฝ่ายมีจำนวนทั้งหมด 10,000 คน บุคคลเหล่านั้นส่วน
 ใหญ่เป็นบรรดาเศาะหาบะฮ์ชั้นแนวหน้า ส่วนบุคคลอื่น ๆ นอกจากนั้น เป็นผู้ที่รับบาดเจ็บอย่างสาหัสซึ่ง
 เป็นจำนวนที่นับไม่ถ้วน (Ibn Kathir, 1408.h/1988/7: 258)

อะลี رضي الله عنه เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์บริสุทธิ์ใจและเชี่ยวชาญ มีความเด็ดขาดและไม่
 สันติ ท่านรู้สึกหนักใจ ที่เผชิญหน้ากับกลุ่มของนาง ซึ่งเป็นมารดาแห่งศรัทธาชนอันทรงเกียรติ และเป็น
 นักปราชญ์ที่รายงานหะดีษเป็นจำนวนมาก ซึ่งนางมีความรู้สึกว่าการกระทำของตนนั้นมีความบริสุทธิ์
 และตั้งมั่นอยู่บนวิถีแห่งสุจริตธรรม แต่กลุ่มอับดุลลอฮ์ บิน สะบะอ์เป็นผู้จุดชนวนความขัดแย้ง (Shākir,
 1405.h/1985/1 : 260)

เมื่อสังเกตกระบวนการการทำสงครามอูฐตั้งแต่ต้นจนจบ ผู้วิจัยใคร่ขอสรุปดังนี้

1) กลุ่มฆาตกรอูฐมาน ซึ่งประกอบด้วยอับดุลลอฮ์ บิน สะบะอ์ เป็นผู้ก่อการร้ายมี
 บทบาทสำคัญในการเป็นชนวนและยุยงให้เกิดการทำสงครามระหว่างสองฝ่าย

2) สัญชาติญาณของมุสลิมผู้บริสุทธิ์ไม่ชอบการทำสงคราม สังคมปั่นป่วนและ
 ระส่ำระสายเหตุการณ์เช่นนี้บ่งชี้ว่าอิบну สะบะอ์ เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการก่อการร้ายทุก
 ประเภท ได้แก่การฆาตกรรมอูฐมาน การก่อสงครามอูฐและเป็นต้นเหตุของการกำเนิดกลุ่มชีอะฮ์และ
 เคาะวาริจญ์เป็นต้นในเวลาต่อมา

3) ผลของการทำสงครามอูฐจบลงด้วยการสูญเสียอย่างใหญ่หลวง แต่ก็ยังมีผลดีคือทั้ง
 สองฝ่ายต่างคนต่างก็สำนึกตัวขอภัยโทษจากอัลลอฮ์ ﷻ และกลับเนื้อกลับตัว นิทัศน์อุทาหรณ์จาก
 ความขัดแย้งอีกประการคือ มวลประชาชาติไม่พ้นจากการกระทำบาป ถึงแม้จะเป็นบรรดาเศาะหาบะฮ์ก็
 ตามซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้อภัยโทษเสมอต่อบ่าวของพระองค์ที่ขอภัยโทษ โดยเฉพาะบรรดาเศาะหาบะฮ์
 ซึ่งมีความแตกต่างกับบรรดาศาสนทูตของพระองค์ ๆ ทรงปกป้องมิให้กระทำบาป และเหตุการณ์เช่นนี้
 ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดตามสภาวะการณ์ของอัลลอฮ์ ﷻ เพื่อจะทดสอบบ่าวพระองค์ที่ศรัทธาเนื่องจาก
 โลกนี้เป็นสนามแห่งการทดสอบ และ ถือว่าเป็นบทเรียนที่สำคัญสำหรับประชาชนชาวมุสลิมทุกสถานที่
 ทุกยุค ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.4.3 การทำสงคราม ณ สมรภูมิตีฟีน (Siffin)

อะลี رضي الله عنه เป็นผู้นำรัฐอิสลามในยุคที่สถานการณ์รอบด้านเต็มไปด้วยความวุ่นวาย ไร้สาระสายและแตกแยกดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่ท่านมูอาวิยะฮ์ เป็นข้าหลวงแห่งแคว้นซาม มีทัศนคติเหมือนกับท่านหญิงอะอิชะฮ์ رضي الله عنها ให้ริบเร่งดำเนินคดีต่อกลุ่มฆาตกรที่สังหารอุษมาน رضي الله عنه (Quṭub, 1413.h/1992 : 44) จุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างอะลียกับท่านมูอาวิยะฮ์และนาง رضي الله عنها จบลงด้วยการทำสงครามญะมัล (อุฐ) และสงครามตีฟีนตามลำดับ ซึ่งเป็นการนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกัน ทั้งสองฝ่ายต่างก็สูญเสียกำลังทหารและอัครสาวกเป็นจำนวนไม่น้อย (Ibn al-Athir, 1415.h/1995 : 161-162)

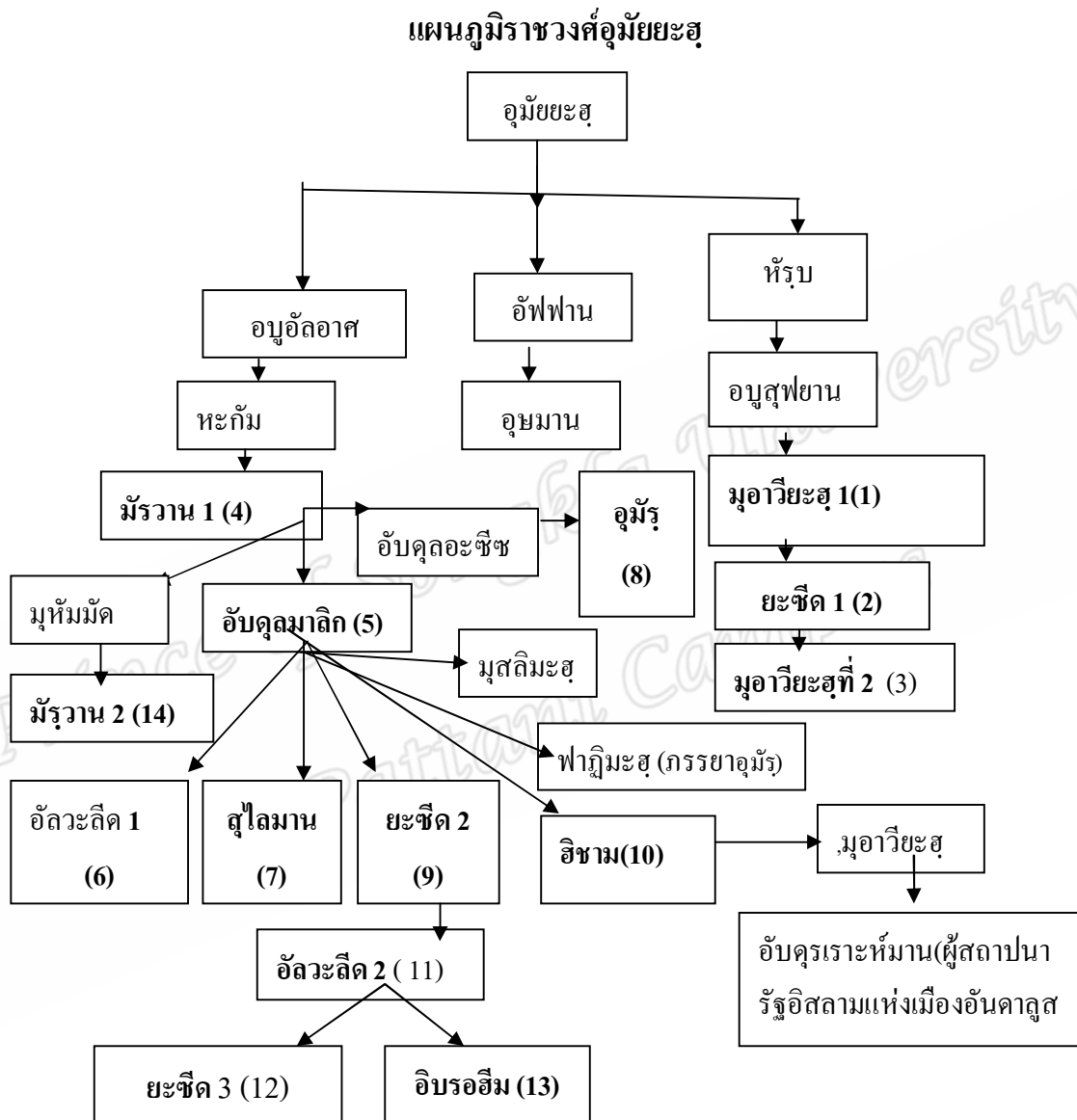
หลังจากอะลีส่งตัวแทนไปเจรจาโดยสันติวิธีกับท่านมูอาวิยะฮ์ ในเรื่องการให้สัตยาบันต่อท่านพบว่าท่านมูอาวิยะฮ์ยังคงอ้างเหตุผลดั้งเดิมซึ่งครั้งนี้นับว่าเป็นครั้งสุดท้ายที่จำเป็นต้องขอรีงเพื่อรักษาความสงบสุขของประชาชนชาวมุสลิม จึงทำให้เกิดการทำสงครามเครีญาตีอีกครั้งเป็นครั้งที่สองคือสงครามตีฟีน (al-Mas‘udīy, 1407.h/1987/2 : 366-383) ซึ่งมีการปะทะอย่างดุเดือด ต่างฝ่ายก็กล่าวด้วยถ้อยคำอวดดีกันว่า ﴿الله أكبر²⁶﴾ และอัครสาวกกล่าวว่า ﴿الله أكبر﴾ ฝ่ายตรงข้ามก็ตอบด้วยถ้อยคำนั้นเช่นกัน (Diyā‘al-‘Umrīy, 1416.h/1996 : 468) ในท่ามกลางการปะทะอย่างดุเดือด ฝ่ายมูอาวิยะฮ์ สั่งใช้ให้แขวนอัลกุรอานบนปลายหอกแล้วชูขึ้นพร้อมออกเสียงตะโกนว่า “นี่คือ อัลกุรอาน เป็นของอัลลอฮ์” เป็นผู้ตัดสินระหว่างพวกเราด้วยกัน ฉะนั้นจงหันกลับสู่การตัดสินด้วย “ข้อชี้ขาดของอัลลอฮ์” เกิด (Ibn al-‘Arab, 1404.h/1984 : 173) เมื่อเสียงนั้นถูกประกาศและเป็นที่ทราบกันทั่วกันครั้งนี้ว่าจะยุติสงครามและหันมาใช้ข้อชี้ขาดของอัลลอฮ์ رضي الله عنه เพื่อกลับคืนสู่สันติภาพ ด้วยเหตุนี้อะลีจึงยอมพักรบ แม้ว่าขณะนั้นท่านเป็นฝ่ายได้เปรียบเข้าศึกและมีท่าทีจะชนะ (al-Mas‘udīy, 1407.h/1987/2:366-383) ผู้เสียชีวิตทั้งสองฝ่ายประมาณ 70,000 คนและฝังศพในหลุมละไม่เกิน 5 คน ได้ปล่อยเชลยศึกทั้งสองฝ่ายเป็นจำนวนมาก (al-Tabarīy, 1417.h/1997/4 : 54) นอกจากนั้นบรรดาเสาะหาบะฮ์ฮาวัโสเสียชีวิตหลายท่านด้วยกัน ได้แก่ อัมมารุ บิน ยาสิร์และกุซัยมะฮ์ บิน ซาบิต เป็นต้น (Ibn Amahzūn, 1415.h/1994/2 : 66)

²⁶ อ่านว่า อัลลอฮ์ อักบรฺ แปลว่า “อัลลอฮ์ ผู้ทรงยิ่งใหญ่”

²⁷ อ่านว่าลาอิลาฮะอิลลัลลอฮ์ แปลว่า “ไม่มีพระเจ้าองค์ใดที่เที่ยงแท้ นอกจากอัลลอฮ์”

2.5 แผนภูมिरาชวงศ์อุมัยยะฮแห่งเมืองซาม

วงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮ์ที่ได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ในรัฐอิสลาม ดังปรากฏรายชื่อกับตัวเลขในแผนภูมิดังนี้

แหล่งข้อมูล : Ahmad Shalabi, 1996 . Mawsu'ah al-Tarikh al- Islamiy wa al-Hadarah al-Islamiyah :33 ; Hasan Ibrahim Hasan, 1964 /1 : 276)

2.6 ลำดับเหตุการณ์ในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ก่อนเคาะลีฟะฮ์อับดุลมาลิก บิน มัรวานดำรงตำแหน่ง

เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ ที่เกิดก่อนเคาะลีฟะฮ์อับดุลมาลิก บิน มัรวานดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ มีดังนี้

2.6.1 โศกนาฏกรรมกัรบะลาอ์ (Karbala')

ท่านहुสัยนุ บิน อะลี เคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮ์ บิน ซุบัยร رضي الله عنه และประชาชนชาวมุสลิมแห่งแคว้นหิญาซและอิรัก ต่างก็ไม่เห็นชอบต่อการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของยะซีด บิน มุอาวีเยฮ์ อันเนื่องมาจากมิได้ใช้ระบอบชูรอคฺที่บรรดาเคาะลีฟะฮ์ก่อนหน้านั้นและตามที่ได้ตกลงกันในสนธิสัญญาการสละตำแหน่งของหะสัน บิน อะลี ก่อนที่ท่านมุอาวีเยฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัดจะรับตำแหน่งเมื่อปี ฮ.ศ 41 ตรงกับ ค.ศ.620 ที่ท่านहुสัยนุ ขอมสละตำแหน่งคล้อยตามพี่ชายหะสัน เมื่อท่านมุอาวีเยฮ์ไม่ได้ปฏิบัติเช่นนั้นต่างก็ไม่เห็นชอบ เพราะขัดแย้งกับระบอบการเมืองการปกครองในยุคต้น โดยเฉพาะประชาชนชาวมุสลิมส่วนใหญ่ต่างก็มองว่ายะซีด บิน มุอาวีเยฮ์ บิน มิคุณสมบัติไม่พร้อมที่จะรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์เนื่องจากขาดคุณสมบัติทางด้านศาสนา แต่ท่าน(ยะซีด)มั่นใจว่าตนเป็นผู้นำที่เหมาะสมที่ควรดำรงตำแหน่งหลังจากการเสียชีวิตของบิดา (Hathilayn, 1421.h/2000 : 22)

หลังจากมุอาวีเยฮ์ บิน อับดุลมุฮัมมัด เสียชีวิต บรรดาแกนนำชาวเมืองกูฟะฮ์ได้เขียนหนังสือเชิญชวนท่านहुสัยนุ บิน อะลี ให้เดินทางไปยังแคว้นอิรักอย่างรีบด่วน (al-Shaibaniy, n.d :180) เพื่อจะให้สัตยาบันและแต่งตั้งเป็นเคาะลีฟะฮ์คนต่อไป ก่อนที่ท่านจะตัดสินใจตอบรับการเชิญชวนของพวกเขา ท่านได้ส่งมุสลิม บิน อะกีล บิน อับดุลลอฮ์พร้อมกับองคค์ณะเดินทางไปยังแคว้นอิรัก เพื่อสำรวจสังเกตสถานการณ์และยืนยันข้อเท็จจริงของพวกเขา (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 267) เมื่อเดินทางไปถึง ชาวเมืองกูฟะฮ์มีจำนวนมาก ต่างก็มายืนยันและให้สัตยาบันและให้การสนับสนุนต่อมุสลิม บิน อะกีล และองคค์ณะอย่างไม่เปิดเผย ครั้นต่อมามุสลิมได้เขียนหนังสือส่งยังท่านहुสัยนุ บิน อะลี ให้ทราบสภาพความจริงของการสนับสนุนของชาวเมืองกูฟะฮ์ (al-Balazuriy, 1989/3 :167) การเขียนหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นนั้นเป็นหลักฐานที่ชัด หลังจากท่านहुสัยนุ บิน อะลี ได้รับหนังสือ ท่านก็เตรียมความพร้อมในการเดินทางไปยังเมืองกูฟะฮ์เพื่อตอบสนองความต้องการของชาวเมืองกูฟะฮ์ (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 272, 305)

ท่านอุบัยดิลละฮ์ บิน ซิยาตผู้ว่าการแห่งเมืองกูฟะฮ์คนใหม่ มีบุคลิกภาพที่เข้มงวด กวดขัน และเข้มแข็งในการควบคุม ดูแลชาวเมืองแห่งนี้โดยแต่งตั้งคณะกรรมการเป็นสายลับเพื่อสืบข้อมูลและวางแผนลอบสังหารมุสลิม บิน อะกีลและองคค์ณะโดยจ้างชาวมุฮัมมัดท่านหนึ่งชื่อว่า มะฮูกอล จำนวนเงิน 3,000 ดิรฮัม (สามพันดิรฮัม) (Tabariy, 1408 h./1987/6 : 280) ในขณะที่นั้นท่านहुสัยนุ บิน อะลี

พร้อมครอบครัวและแกนนำชาวเมืองกูฟะฮ์ต่างก็เดินทางออกจากเมืองมักกะฮ์ไปยังแคว้นอิรักเมื่อวันที่ 8 เดือนยิลหิจญะฮ์ ตรงกับวันอัตรวิยะฮ์²⁸ ปี ฮ.ศ. 61 ตรงกับปี ค.ศ. 640 ซึ่งท่านอัมรฺ บิน สะอีด บิน อัลอาศได้เตือนหุสัยนฺ บิน อะลี และองค์คณะและไม่ส่งเสริมให้เดินทางเนื่องจากกลัวเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จะเกิด แต่ท่านก็เดินทางออกไปและกล่าวตอบว่า (al-Shaibaniy, n.d : 262) อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿لِي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلِكُمْ أَنْتُمْ بَرِيثُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيٌّ مِمَّا تَعْمَلُونَ﴾

(يونس : 41)

ความว่า “ การงานของฉันก็เป็นของฉันและการงานของพวกท่านก็เป็นของพวกท่าน พวกท่านจงปลื้มตัวออกจากสิ่งที่ฉันกระทำและฉันจะปลื้มตัวออกจากสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”

(ยูनुส :41)

เมื่อท่านหุสัยนฺ บิน อะลี ﷺ เดินทางถึงที่หมู่บ้านชะบาละฮ์ (Zabalab)²⁹ ได้ทราบข่าวเคราะห์ร้ายว่าท่านมุสลิม บิน อะกีล ฮานี บิน อูรวะฮ์ และอับดุลลอฮ์ บิน บักฎอรฺ ถูกสังหาร ตามแผนการของอูบัยดิลละฮ์ บิน ซิยาต ท่านและองค์คณะรู้สึกเสียขวัญและโศกเศร้ามาก (al-Shaibaniy, n.d : 267) ครั้นต่อมาท่านได้ประกาศต่อองค์คณะว่า ท่านใดที่เห็นชอบจะแยกย้ายก็เชิญเถิด หลังจากนั้นผู้คนต่างคนต่างก็แยกย้ายไปทางซ้ายและขวา บางคนให้การสนับสนุนเสนอให้ท่านเดินทางกลับไปยังเมื่อมะดีนะฮ์จะปลอดภัยกว่า แต่ท่านหุสัยนฺ บิน อะลี มีความกล้าใจ ยิ่งไปกว่านั้น บรรดาพี่น้องของท่านมุสลิม บิน อะกีล ได้ตกลงที่จะแก้แค้นแทนพี่ชายของตน และจะทำการสู้รบกับผู้ปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ แม้ว่าท่านหุสัยนฺจะไม่เห็นด้วยก็ตาม (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 322) เมื่อท่านหุสัยนฺ บิน อะลี ไปถึง ณ หมู่บ้านกัรบะลาฮ์ท่านได้พบกับกองทัพทหารของราชวงศ์อุมัยยะฮ์มีจำนวน 4,000 นาย ซึ่งนำโดยอัมรฺ บิน สะอีด ท่านหุสัยนฺ บิน อะลีได้เรียนให้เขาทราบว่าวัตถุประสงค์ที่ได้เข้ามายังเมืองกูฟะฮ์ คือเนื่องจากจะตอบรับการเชิญชวนของชาวเมืองกูฟะฮ์ ซึ่งในขณะนั้นท่านอูบัยดิลละฮ์ บิน ซิยาต ได้สั่งให้อัมรฺ บิน สะอีด สังหารท่านหุสัยนฺ บิน อะลี แต่ท่านปฏิเสธ และท่านอัมรฺเขียนหนังสือเรียนให้อูบัยดิลละฮ์ทราบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ที่ท่าน (หุสัยนฺ) มายังเมืองกูฟะฮ์ เมื่อท่านอ่าน เข้าใจแต่ท่านก็ปฏิเสธคำสั่งนั้น หลังจากนั้นอูบัยดิลละฮ์ บิน ซิยาต ได้ตอบหนังสือของอัมรฺ และเสนอให้ท่านหุสัยนฺ บิน อะลีและองค์คณะให้สัตยาบันต่อยะซีด บิน มุอาวิยะฮ์และคณะโดยผ่านตัวเขา (อูบัยดิลละฮ์) เมื่อท่านหุสัยนฺ บิน อะลี

²⁸ วันอัตรวิยะฮ์เป็นภาษาอาหรับ คือวันที่ 8 ของเดือนยิลหิจญะฮ์ ผู้ประกอบพิธีหัจญ์ มักจะออกไปค้างคืนที่ทุ่งมินา

²⁹ ชะบาละฮ์ (Zabalab) คือสถานที่แห่งหนึ่งตั้งอยู่กลางทางระหว่างเมืองมักกะฮ์สู่เมืองกูฟะฮ์

และองค์คณะปฏิบัติเช่นนั้น แน่แน่นอนพวกเขาจะได้รับประกันความปลอดภัย แต่ท่านอัมรฺ บิน สะอิดก็หนักใจที่จะเรียนให้ท่านหุสัยนฺ บิน อะลิตราบ เมื่อท่าน(หุสัยนฺ)ทราบเช่นนั้น ท่านก็ปฏิเสธข้อเสนอของเขา (อุบัยดิลละฮฺ) และท่าน(หุสัยนฺ) โคร่ขอความกรุณาจากอัมรฺ บิน สะอิด ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารของฝ่ายราชวงศ์อุมัยยะฮฺ สนองตอบอันใดอันหนึ่งจากคำร้องของท่าน 3 ประการดังนี้

- 1) ขอให้ปล่อยท่านและองค์คณะอย่างอิสระในการเดินทางกลับไปยังสถานที่ที่ต้องการ
- 2) ขอให้ปล่อยท่านและองค์คณะไปยังแคว้นซามเพื่อไปจับมือกับยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ
- 3) อนุญาตและให้อิสระในการเคลื่อนไหวตามพรมแดนต่าง ๆ ที่ประชาชนชาวมุสลิม

อาศัยอยู่ทางชายฝั่งตะวันออก (al-Tamimiyy, 1404.h :154)

ท่านหุสัยนฺ บิน อะลิต ได้ยื่นขอลาขอความกรุณาเห็นชอบข้อสองคืออนุญาตให้ท่านและองค์คณะไปพบกับยะซีด บิน มุอาวียะฮฺในแคว้นซาม (al-Balazuriy, 1989 /3 : 173, 224) แต่ว่าอัมรฺ บิน สะอิดได้บอกปิดต่อข้อเสนอดังกล่าวและยืนยันว่าจะทำสงคราม ครั้นต่อมารัฐประหารระหว่างทหารของราชวงศ์อุมัยยะฮฺซึ่งมีอาวุธครบถ้วนและสมบูรณ์กับองค์คณะของท่านหุสัยนฺ บิน อะลิต ณ ตำบลกัรบะลาอ์ เมื่อปี ฮ.ศ. 61 ตรงกับปี ค.ศ. 640 ผลปรากฏว่า ท่านหุสัยนฺ บิน อะลิต ครอบครวและองค์คณะทั้งหมดต้องเสียชีวิตในวันดังกล่าว เพียงนางสาวซัยนับน้องสาวและอะลิต บิน หุสัยนฺ บุตรชายของท่านเท่านั้น (al-Shaibaniy, n.d : 276 ;Ibn Kathir, 1408.h/1988/8: 152)

2.6.2 จุดยืนของยะซีด บินมุอาวียะฮฺ ต่อเหตุการณ์โศกนาฏกรรมกัรบะลาอ์

ท่านอุบัยดิลละฮฺ บิน ซิยาต ได้เขียนหนังสือเล่าเรื่องเหตุการณ์โศกนาฏกรรมท่านหุสัยนฺ พร้อมองค์คณะและขอคำปรึกษาเกี่ยวกับบุตรหลานและบรรดาสตรีของท่านหุสัยนฺ บิน อะลิต ﷺ ที่ยังคงเหลือ ส่งไปยังยะซีด บิน มุอาวียะฮฺรับทราบและกำหนดแนวทางแก้ปัญหา เมื่อท่านยะซีดทราบข่าวเช่นนั้น เขาก็ร้องไห้ทันทีและกล่าวว่า “ ข้าเห็นด้วยที่ชาวแคว้นอิรัก จะจงรักภักดีต่อท่านหุสัยนฺ บิน อะลิต ไม่จำเป็นต้องสังหารเขาหรือ การกระทำเช่นนั้น ย่อมมาจากผลของความอยุติธรรม และความอาฆาต ขอให้อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาปแช่ง อิบน์ มุญญานะฮฺ ที่เลวร้ายด้วยเถิด ที่ไม่มีมนุษยธรรมถึงขนาดนี้ ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ ﷻ แท้จริงข้าให้อภัยแก่เขา (หุสัยนฺ) เสมอ ขอให้พระองค์ทรงเมตตาต่อเขาด้วยเถิด (al-Balazuriy, 1989/3 : 219,220) หลังจากนั้นท่านยะซีด บิน มุอาวียะฮฺสั่งให้ อุบัยดิลละฮฺ บิน ซิยาตนำบรรดาเชลยศึกให้มาพบกับท่าน และได้สั่งให้ ยักวาน พ่อของเคาะลิดเตรียมพร้อมและจัดการให้เงินเยียวยาแก่พวกเขาจำนวน 10,000 ดิรฮัม (Ibn Sa'd, 1410.h/1990/5 : 393)

ท่านอะวานะฮฺ บิน อัลหะกัม ได้รายงานว่าท่านมุหุฟิซ บิน ษะอฺละบะฮฺ ซึ่งเป็นผู้ที่นำบุตรหลานของหุสัยนฺ บิน อะลิต ไปพบกับท่านยะซีด บิน มุอาวียะฮฺและท่านฟาฏิมะฮฺ บินตฺ หุสัยนฺ ได้ถามยะซีดว่า “ โอ้ยะซีด แท้จริงบรรดาบุตรของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ต้องเป็นเชลยศึกด้วยหรือ ? ท่านยะซีดก็

ตอบว่า “ไม่ ครับ ! เป็นผู้มีอิสรภาพและเป็นผู้มีเกียรติ ศักดิ์ศรีที่สูงส่งเสมอ” พวกเขาจึงเข้าดูที่น้องของเจ้า ในห้องนี้เกิด หลังจากเธอเข้าไปดูแล้วเห็นว่าบุคคลที่อยู่ในห้องนั้นล้วนจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮะฮ์เชื้อสาย อัสสุฟยานีย์ กำลังร้องไห้อย่างสะอิดสะเอียน (al-Tabariy, 1408 h./1987/6 : 635) และกล่าวต่ออะลี บิน หุสัยนุว่า “แท้จริงบิดาของท่านตัดความสัมพันธ์เป็นญาติกับพวกข้า นานมาแล้ว และไม่พอใจต่อพวกข้า นี่แหละผลของมันที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงตอบแทน” อะลี บิน หุสัยนุกล่าวตอบต่ออะชีดทันทีเลยว่า เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นตามกำหนดสภาวะของพระองค์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿ مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴾

(الحديد : 22)

ความว่า “ไม่มีเคราะห์กรรมอันใดเกิดขึ้นในแผ่นดินนี้และไม่มีแม้แต่ใน ตัวของพวกเขาเอง เว้นแต่ได้มีไว้ในบันทึกก่อนที่เราจะบังเกิดมันขึ้นมา แท้จริงนั่นมันเป็นการง่ายสำหรับอัลลอฮ์

(อัลหะดีด : 22)

ในขณะนั้นน้องชายอะลีชื่อเกาะลิด ท่านเงิบและอะชีดสั่งให้เขาอ่านอายะฮ์อัลกุรอานที่ อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ ﴾

(الشورى : 30)

ความว่า “และเคราะห์กรรมอันใดที่ประสบแก่พวกเจ้า ก็เนื่องด้วยน้ำ มือของพวกเขา เจ้าได้ขวนขวายไว้ และพระองค์ทรงอภัย (ความผิดให้) มากต่อมากแล้ว”

(อัลชุกรอ : 30)

ท่านอะชีด บิน มุอาวียะฮ์ให้เกียรติ ยกย่องและเคารพนับถือต่อบรรดานุทรหลานของ หุสัยนุ บิน อะลี เป็นอย่างดียิ่งโดยที่ท่านได้เพิ่มจำนวนเงินค่าครองชีพแก่ครอบครัวของเขาในการเยียวยา นอกจากนั้นท่านได้แต่งตั้งผู้รับใช้ผู้อาวุโส (Ibn Sa'ad, n.d. /5 : 397,597) สอดส่องดูแลทุกข์สุข สนองตอบ

ทุกอย่างต่อบรรดาสตรีของวงศ์ตระกูลฮาซิมเชื้อสายของอะลี บิน อบีฏอลิบตามที่พวกเธอปรารถนา และ
 ไม่ปล่อยให้พวกเธออยู่ในสภาพที่ลำบาก กังวล และเครียด (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 393) ก่อนที่พวก
 เขาจะจากกับยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺ ท่านได้เสนอทางเลือกและกล่าวต่ออะลี บิน หุสัยนุ์เสมอว่า “หากท่าน
 เห็นชอบจะย้ายบ้านมาพักอาศัยอยู่กับเราในเมืองแห่งนี้ พวกเรายินดี ตอบรับเสมอ เมื่อท่านอยู่กับเรา
 แน่นนอน ท่านจะได้รับสิทธิของท่านอย่างยิ่งที่ข้าจะอนุเคราะห์ยิ่งกว่านี้” (al-Dhababiy, n.d /4 : 386) แต่
 ท่านอะลีปฏิเสธ และได้เลือกกลับไปยังเมืองมะดีนะฮฺพร้อมพี่น้อง ในขณะที่อะลี บิน หุสัยนุ์ อยู่ในแคว้น
 ชาม ท่านยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺได้ขอโทษ และพูดเสมอว่า “ขอให้อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสาบแช่งอิบน์ มุฏญานะฮฺ
 ด้วยเถิด ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ ﷻ แท้จริงข้าจะสนองตอบทุกประการสิ่งที่ท่านและครอบครัวปรารถนา
 และจะปกป้องพิทักษ์เสมอเท่าที่ข้ามีความสามารถ ถึงแม้ว่าบุตรของข้าจะได้สร้างความเสียหายเช่นไรก็
 ตามแต่สิ่งที่อุบัติขึ้นทุกอย่างนั้นเป็นไปตามการกำหนดศภาวะของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นเจ้าจงบันทึกเขียน
 เป็นลายลักษณ์อักษรสิ่งที่ท่านและครอบครัวปรารถนาด้วยเถิด” (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 393) ท่าน
 ยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺ มีความนุ่มนวล อ่อนโยนและเมตตาธรรมในการส่งบรรดาบุตรหลานและองค์คณะ
 ของหุสัยนุ์ บิน อะลี กลับไปยังเมืองมะดีนะฮฺ โดยจัดม้าเป็นยานพาหนะจำนวน 30 ตัว และเชิญชวน
 บรรดาผู้ดี (ศอลิหีน) ผู้บริสุทธ์ ผู้มีเกียรติและบารมีจากแคว้นชามเข้าร่วมไปส่งอีกด้วย (al-Asbahaniy,
 1411.h/2 : 525) ส่งผลให้บรรดาวงศาคณาญาติของหุสัยนุ์ บินอะลีได้กลับจากเมืองดามัสกัสไปยังเมืองมะ
 ดีนะฮฺโดยสวัสดิภาพและประทับใจ ด้วยเกียรติและศักดิ์ศรีอันสูงส่งที่ได้รับจากยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺและ
 คณะ (al-Shaibaniy, n.d /2: 286) อิบน์กุษัยรได้รายงานไว้ว่า “ท่านยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺให้เกียรติ และยก
 ย่องวงศาคณาญาติของท่านหุสัยนุ์ บิน อะลี และได้สั่งใช้ให้ชดทรัพย์สินทุกอย่างที่เสียหายเพิ่มเป็นทวีคูณ
 ถึงแม้จะได้รับเกียรติอันสูงส่งจากยะซีด บิน มุอาวิยะฮฺก็ตาม แต่ความรู้สึกเสียขวัญ สะเทือนใจและ
 โศกเศร้าต่อ โศกนาฏกรรมของหุสัยนุ์ บิน อะลีอย่างไม่เหมาะสม ยากที่จะเลือนหาย (Ibn
 Kathir,1417.h/1988 : 287)

เหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ณ.ตำบลกัรบะลาฮ์เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ชาวมุสลิมทั่วโลก
 เสียขวัญ ที่บ่งบอกถึงกลุ่มฆาตกรไม่มีมนุษยธรรมที่กล้าก่ออาชกรรมกับมวลมนุษยชนั้น โดยเฉพาะผู้ที่
 ถูกสังหารนั้น ล้วนเป็นลูกหลานและเครือญาติของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ แน่นนอนฆาตกรเหล่านั้นเป็นชาว
 นรก ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงสัญญาในอัลกุรอานว่า

﴿ وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا

فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿

(النساء : 93)

ความว่า “และผู้ใดฆ่าผู้ศรัทธาโดยจงใจ การตอบแทนของเขาคืออนรก
ญะอันนัม โดยที่เขาจะอยู่ในนั่นตลอดกาลและอัลลอฮฺทรงกริ้วโกรธเขา
และทรงลงอาญาและได้ทรง เตรียมไว้สำหรับเขาซึ่งการลงโทษอันใหญ่
หลวง ”

(อันนิสาอ์ : 93)

จากการศึกษาเหตุการณ์โศกนาฏกรรมกัรบะลาอ์ พบว่ายะซีด บิน มุอาวียะฮฺมิได้
ดำเนินคดีใด ๆ ทั้งสิ้นต่อกลุ่มฆาตกรดังกล่าว หากท่านปกครองรัฐอิสลามตามบทบัญญัติอิสลามแน่นอน
ท่านต้องดำเนินการกิสอศ³⁰ ต่อกลุ่มฆาตกรเหล่านั้น โดยไม่มีการยกเว้น โดยเฉพาะผู้ถูกอกรรมนั้นล้วน
เป็นวงศ์ตระกูลและเครือญาติของท่านนบีผู้ห่มมัด ﷺ ด้วยเหตุนี้ประชาชนชาวมุสลิมส่วนใหญ่ไม่
ยอมรับการดำรงตำแหน่งของท่าน เนื่องจากท่านไม่มีศักยภาพและอ่อนแอที่ไม่ยอมปฏิบัติตามบทบัญญัติ
อิสลาม อันก่อให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ที่ลุกขึ้นต่อต้าน เช่น ชีอะฮฺซึ่งมีแนวคิดหรือหลักเชื่อมั่นว่า ทราบไค
ประชาชนชาวมุสลิมไม่สามารถสังหารกลุ่มฆาตกรที่สังหารท่านหุสัยนฺ บิน อะลี แน่แน่นอนพวกเขาจะ
ได้รับบาปจากอัลลอฮฺ ﷻ จากแนวคิดสุดโต่งดังกล่าว เมื่อถึงวันที่ 10 หรือวันอะชูรอของเดือนมุฮัรร์
มทุกปี พวกเขามักจะจัดกิจกรรมการดีหรือกรีดตัวพวกเขาเอง จนนองเลือด กิจกรรมดังกล่าวนี้ เป็น
หลักฐานชัดเจนที่ได้จากการถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ของรายการข่าวต่างประเทศ ส่วนชาวมุสลิมกลุ่ม
สุนนีย์ที่อาศัยในแคว้นหิญาซและส่วนหนึ่งของแคว้นอิรัก ต่างก็สนับสนุนเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน
ซุบัยรฺอย่างเต็มที่ เนื่องจากเขามีคุณสมบัติพร้อมทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติตามบทบัญญัติ
อิสลาม

³⁰ กิสอศหมายถึงบทลงโทษในความผิดฐานฆ่าหรือทำร้ายผู้อื่น โดยเจตนา ด้วยการลงโทษตอบแทนอย่างเสมอภาคและ
เท่าเทียมกัน นักปราชญ์กฎหมายอิสลามบางท่านเห็นว่า กิสอศรวมอยู่ในประเภทของฮัค เพราะเป็นบทลงโทษที่บัญญัติ
ไว้ชัดเจนแน่นอนในคัมภีร์อัลกุรอาน แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อแตกต่าง คือ โทษกิสอศอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความ
ประสงค์ของผู้เสียหาย รวมทั้งผู้เสียหายสามารถยกโทษให้โดยปราศจากค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ แต่โทษหัคผู้เสียหาย
ไม่มีอำนาจดังกล่าว

2.6.3 การทำสงคราม ณ สมรภูมิจัตุรเราะฮฺ (al-Hurrah)³¹

ชาวเมืองมะดีนะฮฺได้แสดงพฤติกรรมที่ไม่พอใจต่อการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺของ ยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ หลังจากโศกนาฏกรรมกัรบะลาฮฺ บรรดาลูกหลานของบรรดาเศาะหาบะฮฺในแคว้น หิญาซต่างก็เสียขวัญอย่างแรง ส่งผลปรากฏให้เห็นความกระด้างกระเดื่องและลุกขึ้นต่อต้าน พร้อมมี ทักษะว่า ยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ เห็นด้วยกับการกระทำของอูบัยดิลละฮฺ บิน ซิยาตต่อท่านหุสัยนฺ บิน อะลีย رضي الله عنه โดยอ้างหลักฐานคือ ท่านไม่ได้ลงโทษตามบทบัญญัติอิสลามแต่อย่างใดต่อฆาตกร พร้อมประกาศ ตนไม่ยอมรับการเป็นเคาะลีฟะฮฺของท่านยะซีด ประชาชนชาวมุสลิมในแคว้นหิญาซและบางหมู่บ้านใน แคว้นอิรักต่างก็เห็นชอบต่อการดำรงตำแหน่งของเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรเพื่อพิทักษ์ปกป้อง รักษาระบอบชูรอ (al-Shaibaniy, n.d : 361) ได้จับไล่ลงคักณะผู้บริหารของยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ และ กัดคั่นวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺ ออกจากเมืองมะดีนะฮฺ ครั้นต่อมายะซีด บิน มุอาวียะฮฺ ได้มีคำสั่งให้อัมรฺ บิน สะอีด นำกองทัพบทหารไปจัดการเพื่อให้อับดุลลอฮฺ บิน มุอาวียะฮฺ ได้มีคำสั่งให้ไปโจมตีเคาะ ลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรในเมืองมักกะฮฺด้วย แต่เขาปฏิเสธ ครั้นต่อมาท่านก็ได้สั่งให้อูบัยดิลละฮฺ บิน ซิยาต ไปทำหน้าที่แทน แต่เขาก็ปฏิเสธเช่นกัน โดยอ้างเหตุผลว่าเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรเป็น ครอบครัวของท่านนบีมุฮัมมัด صلى الله عليه وسلم เมื่อสภาพเช่นนั้น ท่านยะซีด ได้ตัดสินใจสั่งให้มุสลิม บิน อุบะฮฺฮฺ อัลอะมิรียฺเป็นผู้บัญชาการทหาร หากว่าเขาเสียชีวิต ก็สั่งให้อัลหุสัยนฺ บิน นุมัยรฺ อัลสะกุนียฺเป็นผู้ บัญชาการทหารแทนต่อจากนั้น (al-Tabariy, 1408.h./1987/ 6 : 417)

เมื่อมุสลิม บิน อุบะฮฺฮฺ ได้นำทัพเดินทางออกจากแคว้นชาม พอถึงชานเมืองมะดีนะฮฺได้ ปิดล้อมเมืองแห่งนี้เรียกว่า " อัลหุรเราะฮฺ " ปรากฏว่าองค์กรผู้บริหารของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺส่วนใหญ่ ได้หนีออกจากเมืองมะดีนะฮฺไปยังแคว้นชามแล้ว หลังจากการทำสนธิสัญญา เมื่อวันที่วันพุธเดือนมิถุนายน พ.ศ. 632 ตรงกับค.ศ. 642 กองทัพบทหารชามที่นำโดยมุสลิม บิน อุบะฮฺฮฺ ต่างก็เข้าไปโจมตีชาวเมืองมะดี นะฮฺ จึงทำให้พวกเขา จำเป็นต้องออกโต้ตอบ ส่งผลให้เกิดการปะทะอย่างดุเดือดระหว่างชาวเมืองมะดี นะฮฺกับกองทัพบทหารจากแคว้นชาม (al-Tabariy, 1408.h./1987/ 6 : 422) พร้อมอนุญาตให้ปล้นสะดม ชิง ทรัพย์ และเข่นฆ่าผู้คนตามอำเภอใจ เป็นเวลา 3 วัน (al-Shaibaniy, n.d : 361) ส่งผลให้บรรดาผู้นำแห่ง เมืองมะดีนะฮฺ นักรบและบรรดาเศาะหาบะฮฺ رضي الله عنهم ส่วนใหญ่เสียชีวิต ท่านสะอีด บิน อัลมุสัฮ็ิบิให้ทักษะ ว่า “บรรดาเศาะหาบะฮฺชาวบักฺรส่วนใหญ่เสียชีวิตในเหตุการณ์โศกนาฏกรรมอุษมาน ส่วนบรรดา บรรดาเศาะหาบะฮฺชาวหุคัยบียะฮฺส่วนใหญ่เสียชีวิตในสงครามสมรภูมิจัตุรเราะฮฺครั้งนี้ (Ibn Hajar, n.d

³¹ อัลหุรเราะฮฺ (al-Hurrah) เป็นสถานที่ที่เป็นเนินสูงอยู่นอกเมืองและสามารถมองเห็นความเคลื่อนไหวของผู้คนที่อาศัย อยู่ภายในตัวเมืองได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เมืองมะดีนะฮฺต้องตกอยู่ภายใต้การปิดล้อม

/7: 375) อัลลัยษีย์กล่าวว่า “จำนวนผู้เสียชีวิตในสงครามหุรเราะฮฺ ทั้งหมด 300 คน ผู้อาวุโส 6 คน เป็นชาวกร็อยซ์และนอกจากนั้นเป็นชาวอันศอรุ (Allayth, 1397 h : 25 ; al-Shibaniy, n.d : 422)

อิตตะมิมีย์และอัลอะตาบิกีย์ ทั้งสองได้นำสายรายงานจากอิมามมาลิกว่า “ ผู้เสียชีวิตในครั้งนี้อย่างน้อย 700 คน ประกอบด้วยผู้ทอญออัลกุรอาน 4 คนเป็นเศาะหาบะฮฺ นอกจากนั้นเป็นตาบิอิน” (al-Tamimiy, 1404.h : 200 ; al-Atabikiy,n.d. /1 : 160)

2.6.4 การปิดล้อมเมืองมักกะฮฺในการปราบปรามเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร

เมื่อต้นเดือนมกราคมปี ฮ.ศ. 64 ตรงกับ ค.ศ. 643 หลังจากการทำสงครามอัลหุรเราะฮฺ กองทัพทหารของยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ ต่างก็ได้เดินทางไปยังเมืองมักกะฮฺ ในการปิดล้อมและปราบปรามเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร เมื่อถึงหมู่บ้านษะนิยัต ฮารอส³² ท่านมุสลิม บิน อุกบะฮฺ อัลอะมิรียก็ได้แต่งตั้งท่านหุศัยบ บิน นุมัรฺ อัสสะกุนีย เป็นผู้บัญชาการทหารแทนท่านต่อไป หลังจากนั้นไม่นานท่าน (มุสลิม) ก็เสียชีวิต ณ แห่งนี้ ท่านหุศัยบ ได้ปฏิบัติตามแผนการที่มุสลิมได้วางไว้ และได้เดินทางต่อไปจนถึงเมืองมักกะฮฺ ตอนแรกตั้งหลักที่บริเวณหมู่บ้านหุญญ³³ จนถึงบิอ์รุมัยมูน ซึ่งเป็นสถานที่กว้างมากเมื่อเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรทราบเช่นนั้น ท่านกำชับให้ชาวเมืองมักกะฮฺออกสงครามกับชาวแคว้นชาม แต่ชาวเมืองมักกะฮฺมีจำนวนน้อยกว่าผู้คนที่เข้าสงครามสมรภูมิหุรเราะฮฺก่อนหน้านั้น (al-Balazuriy, 1989/4 : 338) หลังจากนั้น 3 วัน ท่านหุศัยบ ได้ย้ายกองทัพทหารไปตั้งหลักบนภูเขาญะบัยศ และเกาะอิ กอฮาน³⁴ ปิดล้อมเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร อย่างเข้มงวด (Allayth, 1397 h : 251) และโจมตีโดยยิงธนูไปยังเมืองมักกะฮฺ ในท่ามกลางการปะทะกัน จึงทำให้กะอฺบะฮฺเกิดเพลิงไหม้ ซึ่งเป็นเคราะห์กรรมอย่างหนึ่งสำหรับชาวมุสลิมที่ทำสงครามในพื้นที่หะรอมแห่งนี้ ซึ่งเป็นพื้นที่อันทรงเกียรติที่อัลลอฮฺ ﷻ และท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ทรงห้ามการทำสงคราม (al-Shaibaniy, n.d : 548) ในท่ามกลางดุเดือด ได้รับข่าวว่าท่านยะซีดเสียชีวิต (Muhammad, n.d/1: 197) เมื่อเกิดเพลิงไหม้กะอฺบะฮฺ ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างก็กลัวอัลลอฮฺ ﷻ และกองทัพทหารของยะซีด บิน มุอาวียะฮฺ ได้ตะโกนกล่าวว่า “ ความหายนะจะเกิดขึ้นแก่เราทั้งสองฝ่ายแล้ว (Allayth, 1397. h : 251) ชาวเมืองมักกะฮฺฝ่ายเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร ต่างก็ออกไปดูศพสตรีเพศที่เสียชีวิตในตอนเช้าวันเหตุการณ์ ในขณะที่นั้นเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร ได้ก้มกราบต่ออัลลอฮฺ ﷻ และกล่าวว่า “โอ้อัลลอฮฺ แท้จริงข้าพเจ้ามิได้เจตนากระทำ

³² ษะนิยัต ฮารอสเป็นสถานที่ราบสูงตั้งอยู่กลางทางไปสู่อำเภอเมืองมักกะฮฺและใกล้ สถานที่ที่ชื่อว่าญะหุฟะฮฺ

³³ หมู่บ้านหุญญตั้งอยู่บนภูเขาในเมืองมักกะฮฺ ระยะทางจากหมู่บ้านนั้นถึงมัสยิดอัลหะรอมประมาณ 1.5 ไมล์

³⁴ ภูเขาญะบัยศ (Qubays) ตั้งอยู่หน้ามัสยิดอัลหะรอมซึ่งเป็นภูเขาที่แผ่ออกไปจากภูเขาศอฟา ส่วนเกาะอิ๊กกอฮาน (Qa'iq'a'an) นั้นเป็นภูเขาที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองมักกะฮฺ

ต่อเหตุการณ์ที่อุบัดี ดังนั้นขอให้พระองค์ทรงงดการเกิดความหายนะต่อบ่าวของพระองค์ด้วยเถิด อันเนื่องมาจากบาปของข้าพเจ้า และนี่คือหน้าที่ของข้าพเจ้าที่ต้องรับผิดชอบต่อหน้าพระองค์ (al-Asbahaniy, n.d/3 : 227) กองทัพทหารของยะซีด ส่วนใหญ่ไม่รู้จักรบทัพทเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรอย่างดี (al-Asfahaniy, 1419.h/1998/1:336) และไม่ทราบความสำคัญของกะอฺบะฮฺ (al-Shaibaniy, n.d ; 553) ก่อนที่หุศัยนุจะกลับไปยังแคว้นซาม ท่านได้เจรจา วิพากษ์ วิจารณ์ ได้เถียง เชิญชวนโดยสันติวิธี และนำเสนอให้เคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรไปยังแคว้นซาม แต่เขาปฏิเสธด้วยเสียงดังเพื่อให้ประชาชนชาวเมืองมักกะฮ์ที่อยู่รอบ ๆ โกลั้เถียงได้อินเสียงปฏิเสธ พร้อมเป็นสักขีพยานว่าท่านไม่เห็นชอบต่อการที่ประชาชนในเมืองมะดีนะฮ์ถูกล้างหารโดยทหารของหุศัยนุ บิน นุมัรฺ อัสสะฎุญญีย์ (Liham, 1415.h/1995 : 116) และบรรดาเศาะหาบะฮ์ก็ไม่เห็นด้วยเช่นกัน หากเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร จะออกจากเมืองมักกะฮ์ไปยังแคว้นซาม โดยอ้างเหตุผลมากมาย บางส่วนจากนั้นคือ ท่านหุศัยนุได้เสนออย่างไม่เป็นทางการ ชาวแคว้นซามไม่ให้การสนับสนุน ปกป้องท่านเช่นในแคว้นหิญาซ ชาวแคว้นซามส่วนใหญ่รักและเห็นชอบต่อวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ และเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรไม่สามารถจะบริหารจัดการบรรดาทหารแคว้นซามได้อย่างเป็นระบบเป็นต้น หลังจากนั้นท่านหุศัยนุได้ถอนกองทัพกลับไปยังแคว้นซามอย่างเร่งด่วน (al-Natur, n.d :107)

2.6.5 การประชุมสภา ณ อัลญาบียะฮฺ (al-Jabiyah)³⁵

เมืองจอร์แดนเป็นเมืองดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์กะละบีย์ที่เห็นชอบและให้การสนับสนุนราชวงศ์อุมัยยะฮ์อย่างดียิ่งตั้งแต่ต้น บรรดาแกนนำและองค์กรคณะผู้บริหารชาวแคว้นซามต่างก็ตระหนัก และปกป้องพิทักษ์เมืองดามัสกัส ซึ่งเป็นเมืองหลวง ท่านหุศัยนุ บิน นุมัรฺ อัสสะฎุญญีย์ เคยเสนอชื่อเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์หลังจากการเสียชีวิตของยะซีด บิน มุอาวียะฮ์ ซึ่งในสภาเจรจาลังจากการปิดล้อมท่านในเมืองมักกะฮ์ โดยมีเงื่อนไขต้องย้ายไปพักอาศัย ณ แคว้นซาม ในการประชุมครั้งนี้เกิดการพิพาทระหว่างเผ่าที่อภัยฮุสัยนุกับยะมานียะฮ์ ชาวที่อภัยฮุสัยนุซึ่งอาศัยทางภาคเหนือของแคว้นซาม ต่างก็รวมตัวกับอัญญาหฺก บิน ก็อยสุ อิลฟะฮ์ริย³⁶ บุคคลเหล่านั้นต่างก็เห็นชอบต่อข้อเสนอของท่านหุศัยนุ หลังจากนั้นเผ่ากะละบีย์ได้เสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

³⁵ อัลญาบียะฮ์ คือสถานที่พักอาศัยของพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ข้าราชการของรัฐที่ทำงานในเมืองหลวงคือดามัสกัส (Shakir, 1405.h/1985/4:159)

³⁶ อัญญาหฺก บิน ก็อยสุ บิน คอลิด อิลฟะฮ์ริยเคยพบกับท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ในขณะที่ท่านยังไม่บรรลุนิติภาวะ มีคนพูดว่าท่านเคยพบ ฟังจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านเป็นแกนนำที่สำคัญในการสนับสนุนและรับใช้บริการมุอาวียะฮ์ บิน อับดุลฟิยานและบุตรของท่านยะซีด บิน มุอาวียะฮ์ นอกจากนั้นเป็นผู้สนับสนุนอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยร หลังจากยะซีดเสียชีวิต ท่านเสียชีวิตในเหตุการณ์มรณะฮ์เมื่อปีศ.ศ.64 ตรงกับค.ศ. 643 (Shakir, 1405.h/1985/4:159)

คนต่อไปในอนาคตได้แก่ 1) เคาะลิด บิน ยะซีด 2) อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ และ 3) มัรวาน บิน หะกัม (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 246)

หลักจากนั้นต่างก็ได้แยกย้ายไปประชุมกับที่ปรึกษาต่อณอัลญาบิยะฮฺ ประกอบด้วยแกนนำจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺ อะฮฺลุล วัลอักค³⁷ ผู้อาวุโส ผู้มีอิทธิพลและบรรดาผู้ที่มีประสบการณ์แห่งแคว้นชามได้วิพากษ์วิจารณ์โดยใช้เวลานานพอสมควร โดยมีมติว่าผู้ที่ควรดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺคนต่อไป ต้องมาจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺล้วนๆ สาเหตุไม่เห็นด้วยกับเคาะลิด บิน ยะซีด เนื่องจากเป็นเด็กยังไม่บรรลุนิติภาวะโดยเสียส่วนใหญ่แล้วมีมติเห็นชอบต่อมัรวาน บิน หะกัมดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺคนต่อไปโดยเหตุผลว่า ท่านเป็นผู้อาวุโส มีประสบการณ์ และเคยปกป้องอุษมานในเหตุการณ์วิกฤติมหาวีปโยคครั้งต่อมาต่างก็ให้สัตยาบันต่อท่านมัรวานอย่างเป็นทางการ (al-Tabariy, 1408.h/1987/6 : 472)

สรุปวาระสำคัญของการประชุมสภาครั้งนั้น คือการปฏิเสธเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺและเคาะลิด บิน ยะซีด ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺส่วนวาระอื่นๆ คือ ท่านมัรวาน บิน หะกัมต้องการในการปราบปรามการมีอำนาจของเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺแห่งแคว้นหิญาซและบริเวณใกล้เคียง วาระข้อนี้ส่งผลให้ผู้เห็นชอบและสนับสนุนเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺมีความรู้สึกสะเทือนใจและไม่พอใจต่อสมาชิกของสภาครั้งนี้ (al-Natur, n.d:132)

2.6.6 การทำสงคราม สมรภูมิ มัรวานอฮฺฎ (Marj Rahit)

การเปลี่ยนแปลงอำนาจของวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮฺจากเชื้อสายอัสสุฟยานีย์ไปยังเชื้อสายอัลมัรวานีย์ ในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺที่ได้รับมติเอกฉันท์จากที่ประชุมสภา ณ อัลญาบิยะฮฺนั้น ส่งผลให้เกิดความสั่นสะเทือนและปัญหาสำคัญที่ยาวนาน และท่านมัรวาน บิน หะกัมไม่สามารถจะไกล่เกลียดได้ในระยะเวลาอันสั้น ในขณะที่เดียวกันผู้สนับสนุนเคาะลีฟะฮฺอับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ ต่างก็ไม่พอใจต่อมติการประชุมสภาแห่งนี้ ส่งผลให้อัฏฏูฮัก บิน ก็อยลฺ ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญที่สนับสนุนเขา (อับดุลลอฮฺ) ท่านได้เชิญชวนนุอมาน บิน บะซีรฺ อัลอันศอริย์ซึ่งเป็นข้าหลวงแคว้นหิมศฺ และชะฟิรฺ บิน อัลฮาริษ ผู้ว่าการเมืองกอนสิรีน ไปพบปะ ณ มัรวานอฮฺฎ (Marj Rahit) เพื่อเตรียมพร้อมในการต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ในขณะที่เดียวกันมัรวาน บิน หะกัมสามารถสร้างเครือข่ายผู้สนับสนุนในการควบคุมและครอบครองเมืองดามัสกัส และขับไล่อัฏฏูฮัก บิน ก็อยลฺออกจากเมืองดามัสกัส ทั้งๆ ที่ท่านเป็นบุคคล

³⁷ อะฮฺลุล วัลอักคฺ หมายถึงผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการเลือกผู้นำและถอดถอนซึ่งมีอำนาจกว้างขวางไม่มีขอบเขตแคว้นอำนาจตฺฆริบียะฮฺ หรืออำนาจนิติบัญญัติอิสลาม การเลือกอะฮฺลุล วัลอักคฺ ในระบอบอิสลามมีข้อแตกต่างจากระบบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง (Awang, 2009:131-132) แต่อัลมาวัรฺดีได้ตั้งชื่อกลุ่มนี้ว่าอะฮฺลุล อักอิกติยารฺ วัลอิมามะฮฺ (Ahlul Ikhtiyar wa al-Imamah) มีหน้าที่ในการสรรหาผู้มีความซบถที่พร้อมและเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮฺในรัฐอิสลาม (al-Mawardi, 1427.h/2006 :18)

แรกที่ทำให้การสนับสนุนวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ตั้งแต่ในอดีตเป็นต้นมา (Ibn al-Athir, 1408.h/1989 /2 : 618) เมื่อเดือนมกราคมต้นปี ฮ.ศ. 65 ตรงกับ ค.ศ. 685 ท่านมรวานได้ระดมทหารจากเผ่าอัลยะมะนีฮ์ทางภาคเหนือแห่งแคว้นชาม อัมรฺ บิน สะอีด เป็นทหารฝ่ายขวา และ อุบัยดิลละฮฺ บิน ซิยาดี เป็นทหารฝ่ายซ้าย เตรียมความพร้อมและยกขบวนทัพเหล่านั้นไปยังสถานที่ชื่อมัจญรฺอฮฺญฺ (Marj Rahit) มีความประสงค์จะโจมตีผู้ให้การสนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ อันก่อให้เกิดการปะทะกันอย่างดุเดือดระหว่างสองฝ่ายในระยะเวลา 20 วัน ส่งผลให้อัฏฏุฮฺก บิน ก็อยสุและบรรดาผู้มีเกียรติศักดิ์ของเผ่าก็อยสุแห่งแคว้นชามเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก (Muhammad ‘Abdullatif, 1417.h/1996 : 143)

หลังจากฝ่ายของมรวาน บิน อัลหะกัมมีชัยชนะในสงคราม ท่านร้องไห้เมื่อเห็นศพของอัฏฏุฮฺก บิน ก็อยสุ ถูกกระทำอย่างไม่เหมาะสม จึงทำให้ท่านมีความรู้สึกสำนึกผิดต่อเหตุการณ์ดังกล่าว และกล่าวว่า “ ข้าชราภาพ กระดูกของข้าอ่อนแอ ทรวดโรคมลงเรื่อย ๆ และข้ายังกระหายตำแหน่งอีกรึ ? (al-Tabariy, 1408.h/1987/6: 474) ข้าได้รับตำแหน่งด้วยดาบนี้หรือ ? (Ibn Kathir, 1408.h/1988/11: 676) ท่านมาลิกได้รายงานว่ มรวาน บิน หะกัมได้ทูปตอกและถามของตนเองว่า “ข้าได้อ่านคัมภีร์ของอัลลอฮฺเป็นเวลา 40 ปี และข้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจของประชาชนชาวมุสลิมเช่นนี้หรือ?(al-Dhahabiy, n.d/3 : 479) ข้าเห็นผลประโยชน์โลกคุณยาเหนือกว่าโลกอะกีเราะฮฺหรือ ? ข้ากลัวข้าเป็นผู้ที่บั่นปลายชีวิตในสภาพที่ชั่วร้าย หรือสู้อัลคอดีมะฮฺ (al-Waqd, n.d /1 : 307) ผลจากการทำสงครามสมรภูมิมัจญรฺ อฮฺญฺ (Marj Rahit) ของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ ใคร่ขอสรุปผลดังนี้

- 1) ทำให้การเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮฺจากเชื้อสายอัสสุฟยานีฮ์กลายเป็นเชื้อสายอัลมรวานีฮ์
- 2) การหลุดพ้นตัวของราชวงศ์อุมัยยะฮฺจากท่านอฏฏุฮฺก บิน ก็อยสุ ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญที่ทำให้การสนับสนุนราชวงศ์อุมัยยะฮ์ตั้งแต่ในสมัยการปกครองของมูอาวียะฮฺ บิน อิบิสุฟยาน رضي الله عنه จนถึงสมัยปลายของยะซีด บิน มูอาวียะฮฺ และท่านได้สนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ อันเนื่องจากเขามีคุณสมบัติที่พร้อมและเป็นที่เหมาะสมในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์คนต่อไป
- 3) การล่มสลายของเมืองปาเลสไตน์และนาบิล บิน ก็อยสุ ซึ่งเป็นข้าหลวงแคว้นแห่งนี้ และได้หนีไปสนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ แห่งเมืองมักกะฮฺ
- 4) การล่มสลายของเมืองหิมศฺ และข้าหลวงแคว้นช็อนนูมาน บิน บะชีรฺ ได้หนีและให้การสนับสนุนเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ แห่งเมืองมักกะฮฺ เช่นกัน
- 5) ได้ทราบผู้สนับสนุนและเห็นชอบต่อเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺซึ่งมีจำนวนมาก (Ibn al-Athir, 1407.h/1989/2 : 618)

2.7 การล่มสลายรัฐอิสลามของราชวงศ์อุมัยยะฮฺแห่งแคว้นชาม

สาเหตุการล่มสลายของรัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺนั้นมีมากมายที่สำคัญที่สุดคือ การฝ่าฝืน ละเลย ละทิ้ง หรือไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามให้ครบสมบูรณ์ทุกด้าน เช่น ด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น รองลงมาคือ เกิดความขัดแย้งภายในราชวงศ์อุมัยยะฮฺ อันก่อให้เกิดความอยุติธรรมในหมู่ประชาชน บรรดาชนชั้นผู้นำทุกระดับ ต่างก็หยิ่งโสกับตำแหน่ง เพลิดเพลินกับบันเทิง คนตรี วิถีชีวิตหรูหรา ฟุ่มเฟือย การดื่มสิ่งมีนเมา เริ่มตั้งแต่ในครอบครัว และยึดทรัพย์สินผู้อื่นโดยมิชอบ ไม่มีความเสมอภาค สถานการณ์ดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดฟิตนะต่าง ๆ ต่อปัจเจกบุคคลทุกระดับภายในรัฐอิสลาม เช่น ความวุ่นวาย ปั่นป่วนและระส่ำระสายเป็นต้น ซึ่งเป็นเคราะห์กรรมที่ร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งปวง ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญและต้นเหตุของฝ่ายศัตรูหรือผู้ที่ไม่หวังดีในการ โคนล้มรัฐอิสลามอย่างไม่ยากดังอัลลอฮฺ ﷻ บัญญัติไว้ในอะลกุรอานว่า (al-Salabi, n.d.:520)

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

(النور : 63)

ความว่า“ ดังนั้นบรรดาผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งของเขา(มุฮัมมัด)จงระวังตัวเถิดว่าเคราะห์กรรมจะเกิดขึ้นแก่พวกเขาหรือว่าการลงโทษอันเจ็บปวดจะเกิดขึ้นแก่พวกเขาเช่นนั้น”

(อันนุร : 63)

การมีอำนาจการปกครองรัฐอิสลามเป็นความโปรดปรานที่สำคัญยิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงประทานให้กับบรรดาราชวงศ์อุมัยยะฮฺและมวลมนุษยอื่น ๆ ซึ่งไม่สามารถคำนวณเป็นสถิติได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่บรรดาเคาะลีฟะฮฺและประชาชนชาวมุสลิมแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺ โดยเฉพาะองค์คณะผู้บริหารระดับชั้นนำในยุคปลาย มักจะลืมตัว ไม่มีการขอบคุนต่อพระองค์ ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเลวร้ายต่าง ๆ เช่น การแตกแยก เบี่ยงเบน หวาดกลัว ไม่มีวินัยและเลื่อมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น พระองค์ทรงไม่เปลี่ยนกลุ่มชนที่ได้รับความโปรดปรานตราบไคยังคงปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลามอย่างครบสมบูรณ์ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า (al-Samira‘I, n.d : 88)

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ
وَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

(الأَنْفَال: 53)

ความว่า “ นั่นก็เพราะว่าอัลลอฮฺมิได้ทรงเป็นผู้เปลี่ยนแปลงความกรุณา
ใดๆ ที่พระองค์ทรงประทานแก่กลุ่มชนหนึ่ง กลุ่มชนใดจนกว่าพวกเขา
จะได้เปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่ในตัวของพวกเขาเอง ”

(อัลอัมฟาละ : 53)

ความทรงเมตตาและความโปรดปรานของอัลลอฮฺ ﷻ ต่อผู้ที่เป็นบ่าวไม่ว่าศรัทธาชน
หรือผู้ปฏิเสธศรัทธาตาม ต่างก็ได้รับสิ่งที่พึงประสงค์และปัจจัยยังชีพจากพระองค์อย่างมากมาย หลังจาก
ได้ลี้มรชาติ ในขณะที่เดียวกันพระองค์ทรงเฝ้าสังเกตการณ์ ดูแล บริหารจัดการทุกกิจการงานของกลุ่มชน
เหล่านั้น ต่างคนต่างก็ต้องรับผิดชอบทั้งยุคธรรมและอายุธรรม เนื่องจากการล่มสลายของแต่ละรัฐนั้น
มักจะมาจากหลาย ๆ สาเหตุที่รวมตัวกัน ที่สำคัญที่สุดคือประชาชนชาวมุสลิมละทิ้ง ละเลยและไม่ปฏิบัติ
ตามบทบัญญัติอิสลาม (Khalil, n.d:128) ส่วนสาเหตุของการล่มสลายรัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺใน
ตะวันออกกลางเมื่อปี ฮ.ศ.132 ตรงกับ ค.ศ. 711 นั้นมีมากมายที่รวมตัวกัน (al-Samira' iy, n.d:128)
ผู้วิจัยขอเสนอเพียงบางส่วนที่สำคัญ ดังนี้

2.7.1 กฎต่อต้านการปฏิรูปของอุมร์ บิน अबดุลอะซิซ บิน มรวาน

วัตถุประสงค์การปกครองรัฐอิสลามของบรรดาเคาะลีฟะฮฺทุกยุค เพื่อปกป้อง พิทักษ์
รักษา ศาสนาอิสลามให้คงอยู่อย่างสมบูรณ์แบบ อุมร์ บิน अबดุลอะซิซ ได้วางแผนในการปฏิรูปและ
แก้ไขรัฐธรรมนูญที่เบี่ยงเบนของบรรดาเคาะลีฟะฮฺแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺก่อนหน้านั้นเพื่อให้ประชาชนที่
อยู่ภายใต้การปกครองกลับสู่สมัยยุคต้นและอยู่อย่างปกติสุข เช่น แก้ไขระบอบการใช้หุรอ ตรีชนัก
ความยุติธรรม คินทรัพย์สินที่ถูกยึดให้กับเจ้าของทุกระดับอย่างเสมอภาค และเที่ยงธรรม ปลดตำแหน่ง
องค์คณะผู้บริหารที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ท่าน ได้ดำเนินกฎหมายตามบทบัญญัติอิสลามอย่างครบ
สมบูรณ์ โดยยึดอัลกุรอานและฮิสสุนนะฮฺของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นบรรทัดฐานตั้งแต่สิ่งเล็ก ๆ น้อยๆ
เพื่อให้เกิดความเสถียรภาพ มั่นคง ความปกติสุข ความโปรดปรานจากอัลลอฮฺ ﷻ และความศรัทธา
อย่างยั่งยืน แต่บรรดาวงศ์ตระกูลของเคาะลีฟะฮฺแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺในยุคนั้นและหลังจากนั้น คือดึง
ตามอำเภอใจตนเอง ไม่เข้าใจ ไม่เห็นชอบและต่อต้านการปฏิรูปของท่าน โดยอ้างเหตุผลที่ไม่เหมาะสม
นานาและที่สำคัญ คือคัดกับวิถีชีวิตของพวกเขา คือพวกเขาเคยอยู่ในสภาพที่ไม่ถูกต้อง หรือฝ่าฝืน

บทบัญญัติอิสลาม ซึ่งขณะนั้นพวกเขาให้ความร่วมมือและสนับสนุนองค์กรการเคลื่อนไหวของวงศ์ตระกูลอับบาสะฮ์อย่างคึกคัก ที่เริ่มก่อตัวอย่างลับ ๆ ในสมัยนั้นและลุขขึ้นต่อต้านระบอบการเมือง การปกครองของท่านอย่างรุนแรงและมองว่าการปฏิรูปของท่านไม่ถูกต้องและจะรับไม่ได้โดยสิ้นเชิง (Imad al-Din, n.d : 63)

2.7.2 ความยุติธรรมหรือขอลิมของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในการปกครองรัฐอิสลาม

ความยุติธรรมหรือขอลิมเปรียบเสมือนกับโรคชนิดหนึ่งที่ระบอบและเรื่อรังในร่างกายของมนุษย์ รัฐที่ปกครองโดยยุติธรรมเสมือนกับคนมีโรคประจำตัว โดยธรรมชาติอายุขัยของผู้ติดโรคตามความทรงประสงค์ของอัลลอฮ์ ﷻ จะสั้น เนื่องจากโรคนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลทำให้เสียชีวิตในเวลาทีรวดเร็ว ในกรณีเดียวกัน สังคม รัฐหรือประเทศชาติที่ปกครองโดยยุติธรรมและไม่เสมอภาคแน่นอนประเทศนั้น ๆ จะคงอยู่ไม่นาน นำไปสู่ความล้มเหลว ปั่นปวน ยึดเยื้อจนถึงเกิดความหายนะ ผลสุดท้ายล่มสลายในไม่ช้า ดังนั้นความยุติธรรมเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญยิ่งของการเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนในทุก ๆ สถาบัน และองค์กร ตั้งแต่สถาบันเล็ก ๆ จนถึงสถาบันใหญ่ เริ่มตั้งแต่ครอบครัว สังคม ตลอดจนถึงประเทศชาติ รัฐที่ปกครองโดยผู้ปกครองที่มีมุสลิมแต่ระบอบการปกครองใช้ความยุติธรรมเป็นบรรทัดฐานแน่นอนประชาชนในรัฐนั้นจะมีความสุขที่ยั่งยืน อย่างสมหวัง เช่นเดียวกัน ผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมและมีความศรัทธาอย่างแน่วแน่ แต่ไม่ได้ใช้ความยุติธรรมและความเสมอภาคเป็นบรรทัดฐานในการปกครองแน่นอนประชาชนในรัฐนั้นจะมีความขัดแย้ง ไม่มีความสุข ไม่นานก็เกิดการบ่อนทำลายและความหายนะ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้สัญญาตามอายุขัยของแต่ละประเภทนั้นตามสัญญาญาณหรือฟิฏเราะฮ์ของมัน (Zaydan, 1984 : 121) ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴾

(الأعراف : 34)

ความว่า“และสำหรับแต่ละประชาชาตินั้นมีกำหนดเวลาหนึ่งครั้นเมื่อกำหนดเวลาของพวกเขามาแล้วพวกเขาจะขอลาช้าไปสักชั่วโมงหนึ่งก็ไม่ได้ และจะขอให้เร็วไป(สักชั่วโมงหนึ่ง) ก็ไม่ได้”

(อัลอะฮรอฟ : 34)

อายะฮ์ดังกล่าวได้กำหนดเวลาแห่งการคงอยู่หรือเสื่อมเกียรติ และการกำหนดเวลาแห่งสิ้นสุดของประชาชาตินั้น ๆ ย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกำหนดสถานะของอัลลอฮ์ ﷻ ประเทศชาติที่ปกครองโดยยุติธรรม ตามกฎแห่งพระองค์จะเกิดความหายนะ แต่เวลาจะเกิดขึ้น พระองค์องค์เดียว

เท่านั้นที่ทรงรอบรู้ยิ่ง (Zaydan, 1984 : 121) ดังปรากฏการณ์ที่เคยเกิดกับประชาชาติในอดีตกาล ดังที่พระองค์ได้ตรัสในอัลกุรอานอีกว่า

﴿ ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَىٰ نَقِصُهُ عَلَيْكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْتَهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ۗ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتَابِعٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَخَذْنَا مِنْكَ الْبَدْعَ إِذْ أَخَذْنَا مِنَ الْقُرَىٰ وَهِيَ ظَالِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخَذَهُ الْبَدْعُ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ ﴾

(هود : 100-102)

ความว่า “ นั่นคือส่วนหนึ่งจากรื่องราวของเมืองต่างๆเราได้บอกเล่ามันแก่เจ้าส่วนหนึ่งของมันยังคงอยู่และส่วนหนึ่งของมันยังเสื่อมโทรมไปแล้ว(100)และเรามีได้อธรรมต่อพวกเขาแต่พวกเขาอธรรมต่อตัวพวกเขาเองและบรรดาพระเจ้าของพวกเขาที่พวกเขาวิงวอนขออื่นจากอัลลอฮ์นั้นจะไม่อำนวยประโยชน์อันใด แก่พวกเขาเลยเมื่อพระบัญชาของพระเจ้าท่านได้มาถึง และพระเจ้าเหล่านั้น มิได้เพิ่มอันใดแก่พวกเขา นอกจากความพินาศ (101)และเช่นนี้แหละคือการลงโทษของพระเจ้าของเจ้าเมื่อพระองค์ทรงลงโทษหมู่บ้านซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อธรรมแท้จริงการลงโทษของพระองค์นั้นเจ็บแสบสาหัส (102)”

(สุุด : 100-102)

ท่านอัลอะลูซี ได้อธิบายว่า อายะดังกล่าวได้เตือนถึงภัยพิบัติและโทษทัณฑ์ที่จะอุบัติกับผู้บริหารที่อยู่ดิธรรม ประเทศที่ปกครองโดยผู้ปฏิเสธศรัทธาแต่ปกครองโดยชอบธรรมส่งผลทำให้ประชาชนที่อยู่ภายใต้จะอยู่อย่างราบรื่น ไม่มีการขจัด แข่งแย้ง แข่งขัน และไม่มีการอู้อี้ดิธรรมกันแน่นอนประเทศเหล่านั้นตามกฎแห่งการกำหนดสถานะของอัลลอฮ์ ﷻ ยังคงอยู่อย่างปกติสุขอย่างยั่งยืนเช่นเดียวประเทศที่ปกครองโดยศรัทธาชน แต่ปกครองไม่เป็นธรรมแน่นอนประเทศเหล่านั้นตามกฎแห่งการกำหนดสถานะของอัลลอฮ์ ﷻ จะคงอยู่ไม่นานและสุดท้ายเกิดความหายนะ (Al-Alusiy, n.d/8:112)

Fauzaiah Mohammad(1994 : 24) ได้กล่าวว่าความยุติธรรมคือการวางสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ณ ตำแหน่งที่มันสมควรอยู่ เช่นหมวกควรถูกวางบนศีรษะและรองเท้าก็ควรถูกสวมใส่ที่เท้า เป็นต้น (รูดียะห์ หะ,2556 : 88 อ้างถึงใน Fauzaiah Mohammad (1994 : 24)) ความยุติธรรมนั้นเป็นกฎบังคับสำหรับ

มุสลิม ทุกคนต้องตระหนักถึงความยุติธรรมทุกกิจการงานของเขาไม่ว่าจะเป็นงานด้านศาสนาหรือทางโลกก็ตาม ต้องพยายามรักษาความยุติธรรมจนกว่ามันจะเป็นนิสัย และจงพยายามออกห่างจากการปฏิบัติที่ไม่ยุติธรรม การลำเอียงและการปฏิบัติตามอารมณ์ของตนเองเป็นเดี๋ยวด (Ibn Baz, 1992 : 83) และอิบนุ คัยมียะฮฺ ได้กล่าวว่า ความยุติธรรมเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญยิ่งในการดำรงกิจการงานของทุกสถาบัน ที่ส่งผลทำให้ปกติสุขอย่างยั่งยืน ถ้ามีเช่นนั้นความล่มสลายและความหายนะจะอุบัติในเวลาที่ไม่ช้า (Ibn Taimiyyah, n.d : 40) ยุคราชวงศ์อุมัยยะฮฺมีเหตุการณ์ต่างๆ มากมายที่เกิดขึ้น โดยมีขอบ เช่น การนองเลือดของบรรดามุสลิมด้วยกัน การสังหารท่านหุสัยน์ บิน อะลี บิน อับดุลิบบ ในรัชสมัยการปกครองของยะซีด บิน มูอาวียะฮฺ การทำสงครามหุรเราะฮฺ ณ เมืองมะดีนะฮฺ การพังทลายกะอูบะฮ์ และการสังหารเคาะลีฟะฮฺอับดุลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ หลานชายของอับบักรฺ และลูกพี่ลูกน้องของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ในรัชสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮฺอับดุลมาลิก บิน มัรวาน โดยไม่รักษาเกียรติอันสูงส่งของสถานที่ดังกล่าว อัลลอฮฺได้ตรัสอีกว่า (*Uways.1407.h/1987: 73,84)

﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلِهَا مُصْلِحُونَ ﴾

(ฮูด : 117)

ความว่า “และพระเจ้าของเจ้าจะไม่ทรงทำลายหมู่บ้านโดยอธรรมโดยที่ประชากรของหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ฟื้นฟูทำความดี”

(ฮูด : 117)

ท่านอรรอชีฮฺได้อธิบายคำว่า “ซุลม” ในอายะฮฺดังกล่าวคือการฉ้อโกงหรือการตั้งภาคี³⁸ เนื่องจากมันเป็นความคิดที่ร้ายแรงมาก ดังที่อัลลอฮฺได้ตรัสว่า .

﴿ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(لقمان : 13)

ความว่า “แท้จริงการตั้งภาคีนั้นเป็นความผิดอย่างมหันต์แน่นอน”

(ลุกมาน : 13)

³⁸ การฉ้อโกงหมายถึงการเคารพ ลักการะกัศดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ และสิ่งอื่นรวมกันการตั้งภาคีต่ออัลลอฮฺนั้นเป็นที่น่าเกลียด และเป็นการอธรรมอย่างชัดเจน เพราะเป็นกวางวางของไม่ถูกที่ผู้ใดที่ให้ความเท่าเทียมระหว่างผู้สร้างกับผู้ที่ถูกสร้างแน่นอนผู้เจ้านั้นยอมเป็นผู้บาปญญา

อัลลอฮฺ ﷻ ทรงไม่ให้ควายหายนะ หากว่าประชาชนในประเทศนั้นๆ ได้กระทำชริกอย่างเดีวและปกครองด้วยยุติธรรม เช่น ไม่มีการบ่อนทำลาย และไม่มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น (al-Raziyy, n.d /18 :16) พระองค์จะทรงลงโทษด้วยความหายนะบนโลกคุณยาหากว่าประชาชนในประเทศนั้นๆ ได้กระทำการชริกพร้อมกระทำอะคียต์อื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติด้วยกัน เช่น การหายนะที่พระองค์ทรงลงโทษแก่ประชาชาติของท่านนบีซุฮัยบ์ ﷺ เนื่องจากพวกเขาละเมิดการชั่งตวงในการซื้อขาย และประชาชาติของท่านนบีลูฏ์ ﷺ เนื่องจากละเมิดทางเพศคือ ชอบเพศเดียวกัน (Ibn Taimiyyah,n.d : 40) ส่วนเหตุการณ์โดยมิชอบและเลิขวิญอย่างแรงที่เกิดในรัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์มีมากพอสมควร เช่น การสังหารผู้บริสุทธิ์ การทำสงครามหุรรอฮฺ ในเมืองมะดีนะฮฺ การทำให้กะอับะฮ์เสียหาย และการสังหารเคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮฺ บิน ซุบัยรฺ การสังหารนักปราชญ์ชื่อว่า สะอีด บินญุบัยรฺ เครื่องญาติชื่อว่า สะอีด บิน อัลอาศ และ ละเมิดสัญญาเป็นต้น ดังกล่าวข้างต้น (al-Raziyy, 1407.h/1987 : 73,84)

2.7.3 วิถีชีวิตของราชวงศ์อุมัยยะฮ์หุรฺรฺหา ฟุ่มเฟือยและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอารมณต์ตัณหา

บรรดาเคาะลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ในยุคต้นต่างก็อยู่อย่างเรียบง่ายตามวิถีชีวิตมุสลิมดั้งเดิมมักจะเที่ยงตรงกับบทบัญญัติอิสลาม เมื่อบุตรหลานเข้ามาบิบทบาท ต่างก็มีชีวิตอย่างหุรฺรฺหา ฟุ่มเฟือย หยิ่งยโสกับตำแหน่งโดยใช้อารมณต์ใฝ่ต่ำเป็นตัวตั้ง ชอบเที่ยวร่ำเร่ิง เพลิดเพลินตามสถานบันเทิงต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อสนองตอบความต้องการของอารมณต์ใฝ่ต่ำ หากความสุขสบายกับชีวิต ส่วนสิ่งของที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้ามเป็นเรื่องง่ายและกระทำโดยไม่มีความเกรงกลัว เสดพของมีนเมาเป็นเรื่องธรรมดา ใช้เครื่องประดับต่าง ๆ นานาทั้งในตัวเองและในบ้าน เช่น ผู้ชายสวมผ้าไหม สร้อยคอสร้อยมือ และสร้อยเท้า ยะซีด บิน อับดุลมาลิก และบุตรท่านชื่อ อัลวะลีด บิน ยะซีดสองคนพ่อลูกชอบความเพลิดเพลินกับบันเทิงต่างๆ เป็นเรื่องง่าย ละเลยบทบัญญัติที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงห้าม กลับมองว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่อนุญาตหรือหะลาล ซึ่งเป็นกิจกรรมของผู้คนในสมัยนั้นนิยมชอบ โดยเฉพาะบุคคลระดับผู้นำ ยึดทรัพย์สินของผู้ที่อยู่ภายใต้การปกครองโดยมิชอบ ต่างคนต่างก็โลภ แสวงหาตำแหน่งใหญ่โต และมีผู้หญิงนั่งเป็นบริวารทั้งภายในและนอกราชวัง หากผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ไม่มีท่านใดที่กล้าจะพูดตามสภาพความจริงและเชิญชวนผู้คนทำความดีและห้ามปรามสิ่งที่ชั่วร้าย ปากฏการณณ์เช่นนั้นเป็นบันไดสู่ความล่มสลายตามที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้สัญญา ในอัลกุรอานว่า (Ridwan, n.d : 622)

﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِنْ قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنْشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّا أَحْسَسُوا بِأَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا وَأَرْجَعُوا إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَكِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّسِلُونَ ﴿١٣﴾﴾

(الأنبياء : 11-13)

ความว่า “และก็มีมากน้อยแล้วที่เราได้ทำลายหมู่บ้านที่อธรรม(ปฏิเสธการศรัทธาและเรา ได้ให้หมู่บ้านอื่นเกิดขึ้นมาแทนที่หลังจากนั้น(11)เมื่อพวกเขาารู้สึกว่าการลงโทษของเราเกิดขึ้นพวกเขาจึงวิ่งหนีออกไป(12)(มะลิกะฮ์พูดกับพวกเขาว่า) พวกท่านอย่าวิ่งหนีและจงกลับไปยังสิ่งที่คุณท่านได้รับความสำราญและยังที่พักของคุณท่านเพื่อว่าคุณท่านจะได้อยู่ถูกสอบสวนสิ่งที่เกิดขึ้นแก่พวกท่าน (13) ”

(อัลอัมบียาฮ์ :11-13)

เมื่อเคาะลีฟะฮ์จากราชวงศ์อุมัยยะฮ์ถูกถามว่า “อะไรเป็นสาเหตุสำคัญที่ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ล่มสลาย” พวกเขาัมัยยะฮ์จะตอบว่า เพราะพวกเขาต่างก็มีความเพลิดเพลิน สนองตอบความต้องการของอารมณ์ใฝ่ต่ำ ละเลยลืมหัดลอสุ^ﷺ และลืมหัดตัวเอง ”(al-Bayhaqiy, n.d :155)

ประวัติศาสตร์ได้บันทึกว่าประชาชนชาติในอดีต ที่ประสบกับความหายนะเนื่องจากได้กระทำฟาสิกหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติศาสนาและใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย หรูหราตามที่อัลลอสุ^ﷺ ได้สัญญาว่า

﴿وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾﴾

(الإسراء : 16)

ความว่า “ และเมื่อเราปรารถนาที่จะทำลายหมู่บ้านใด เราได้บัญชาพวกฟุ่มเฟือยของมันแล้วพวกเขาก็ฝ่าฝืน ดังนั้นพระคำรัส (การลงโทษ)สมควรแล้วแก่มัน ฉะนั้นเราจะได้ทำลายมันอย่างพินาศ”

(อัลอิสรอะฮ์ : 16)

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงบัญชากลุ่มชนที่ฟุ่มเฟือยและบรรดาผู้บริหาร ให้จงรักภักดี ปฏิบัติตามอายะฮ์อัลกุรอาน โดยตามแบบอย่างของเราะสูลของพระองค์ แต่พวกเขาปฏิเสธ เมื่อนั้นแหละพระองค์จะทรงลงโทษพวกเขาอย่างสาหัส บรรดาเคาะลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ที่เป็นบิคาัมจะมีวิถีชีวิตที่ปานกลาง ซึ่งแตกต่างจากบรรดาบุตรหลานที่ดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ ต่างมีวิถีชีวิตที่ผิดกับบทบัญญัติอิสลาม เช่น ยะซีด บิน อับดุลมาลิกและอัลวะลีด บิน ยะซีด เป็นต้น (al-Humaydaniy, n.d : 118)

2.7.4 ละเลย ผินหลังและไม่ตระหนักในระบอบชুরอของการบริหารรัฐอิสลาม

เป็นที่ทราบกันว่าคุละฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์โดยส่วนใหญ่ ไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องการชुरอในการปกครองรัฐอิสลาม โครงสร้างและแผนการการปกครอง มักจะแต่งตั้งบรรดารัชทายาทจากวงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ในการดำรงตำแหน่งหน้าที่ รัชทายาทของพวกเขาส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่พร้อม และไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง ทั้ง ๆ ที่มีบรรดาเคาะฮาบะฮ์ที่ยังคงมีชีวิตอยู่มีจำนวนมาก ที่มีคุณสมบัติพร้อมในการดำรงตำแหน่งหน้าที่ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในสังคม เช่น เคาะลีฟะฮ์อับดุลลอฮ์ บิน ซุบัยรฺ หุสัยนฺ บิน อะลี และอานัส บิน มาลิก เป็นต้น เมื่อปรากฏการณ์เช่นนั้นจึงทำให้ประชาชนมีความกดดัน และมีอิสรภาพในการสนับสนุนหรือต่อต้านอย่างไม่มีขอบเขต จากสภาพดังกล่าวอันก่อให้เกิดกลุ่มกบฏลุกขึ้นต่อต้านอย่างรุนแรง ไม่เห็นชอบ แยกแยกทั้งด้านความคิดและปฏิบัติ เมื่อเหตุการณ์เช่นนี้ได้อุบัติขึ้น บรรดาเคาะลีฟะฮ์ไม่สามารถไกล่เกลี่ย และปรองดอง ส่งผลทำให้เหตุการณ์เลวร้ายแพร่หลาย อันนำไปสู่การนองเลือดในบรรดามุสลิมด้วยกัน ทั้ง ๆ ที่มาจากสายเลือดเดียวกันหรือเป็นมิตรสหายที่มีบทบาทหรืออุดมการณ์ร่วมกันก่อนหน้านั้น (‘Imad al-din, n.d : 60)

ผู้วิจัยได้สังเกตและดูข่าวจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้นพบว่าทุกสังคมไม่ว่าจะอยู่ในระดับใดก็ตามทั้งภายในและต่างประเทศเมื่อมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องไม่ยุติธรรมหรือไม่เสมอภาค แน่นอนจะมีกลุ่มไม่เห็นชอบลุกขึ้นต่อต้านทันที เช่น ปรากฏการณ์ในเมืองไทยปัจจุบันมีเวทีที่หลากหลายลุกขึ้นประท้วงต่อต้านรัฐบาล ส่วนต่างประเทศ ได้แก่เหตุการณ์ที่เกิดในประเทศลิเบีย ซีเรีย และอียิปต์ เป็นต้นการลุกขึ้นต่อต้านนั้น เป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคน ทุกศาสนาและทุกระดับ เป็นต้นและบางประเทศกล่าวอ้างถึงประชาธิปไตยเป็นตัวตั้ง

2.7.5 การเจริญเติบโตของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือระบอบสืบสันตติวงศ์

ชาวมุสลิมที่เคร่งครัดศาสนาส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบต่อระบอบสืบสันตติวงศ์เนื่องจากคัดค้านกับแนวทางของบรรดาคุละฟะฮ์อรรอฮิดีน ซึ่งเป็นประตูลำคัญของการเกิดพัฒนาะฮ์ต่าง ๆ นานัปการ แม้กระทั่งภายในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ด้วยกัน และเป็นปัจจัยหลักของการเกิดความแตกแยกของพี่น้อง ครอบครัว ภายในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ กล่าวคือ ท่านมรวาน บิน หะกัม ได้แต่งตั้งบุตรของท่าน 2 คน

เป็นมกุฎราชกุมาร โดยที่ท่านได้ถอนหรือปลดเคาะลิด บิน ยะซีด และอัมรฺ บิน สะอิดออกจากตำแหน่งโดยมิชอบ แล้วแต่งตั้งบุตรของท่านสองคนได้แก่ อับดุลมาลิก และอับดุลอะซีซ บิน มัรวาน เช่นเดียวกัน อับดุลมาลิก บิน มัรวาน ได้ปฏิบัติตามแนวทางของบิดาคือท่านมีความประสงค์จะเปลี่ยนตำแหน่งน้องชายอับดุลอะซีซ บิน มัรวาน จากตำแหน่งมกุฎราชกุมารตามที่บิดาได้แต่งตั้งก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต แต่อับดุลมาลิก บิน มัรวานจะปลดตำแหน่งดังกล่าวและจะแต่งตั้งบุตรของท่าน 2 คนคือ อัลวะลิด และสุไลมาน บิน อับดุลมาลิก แต่ไม่ทันจะปลด ด้วยความทรงประสงค์ของอัลลอฮฺ ﷻ อับดุลอะซีซเสียชีวิตก่อน ท่านมูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด เป็นผู้ริเริ่มระบอบสืบสันตติวงศ์ เนื่องจากท่านได้เลียนแบบระบอบกษัตริย์ของอาณาจักรโรมันและเปอร์เซีย ระบอบนี้เป็นสาเหตุสำคัญของการต่อต้านของประชาชนทุกระดับ โดยเฉพาะจากราชวงศ์เดียวกัน ซึ่งมีโทษมากกว่ามีประโยชน์ (Sulaiman, n.d : 264) ดังนี้

- 1) เป็นการสนับสนุนให้มีการตะฮ์ซุบ (มิฉาติหฺหรือฮัซิม) ในการถือชาติวงศ์ตระกูลของตนทั้ง ๆ ที่เป็นกฏที่ไม่ส่งเสริมในอิสลาม
- 2) ทำให้ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองมีสิทธิจำกัดในการเลือกตั้งหรือให้สัตยาบันต่อครอบครัวหรือราชวงศ์เดียวเท่านั้น ส่วนผู้อื่นไม่มีสิทธิในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำ อันก่อให้เกิดความไม่พอใจกัน บางครั้งผู้อื่นมีศักยภาพยิ่งกว่าครอบครัวของราชวงศ์นั้นๆ
- 3) ระบอบชูรอมีการดำเนินการในบรรดาครอบครัวของวงศ์ตระกูลที่เป็นเคาะลีฟะฮฺแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺเท่านั้น ส่วนครอบครัวที่ไม่มีตำแหน่งไม่มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้และให้ข้อเสนอแนะ
- 4) ผู้ที่อันควรมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมอย่างครบสมบูรณ์จากวงศ์ตระกูลอื่น ไม่มีโอกาสในการเสนอตัวเป็นเคาะลีฟะฮฺ
- 5) ก่อให้เกิดความแตกแยก ความโกรธแค้นและการขาดความสัมพันธ์อันดีงามภายในครอบครัวเดียวกัน นอกจากนั้นประชาชนลุกขึ้นต่อต้านและการก่อกบฏ (Miftah, n.d : 37)

2.7.6 การก่อกบฏต่อต้านระบอบการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮฺ

กบฏต่อต้านระบอบการปกครองแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮฺมีมากมาย กบฏที่สำคัญคือ

2.7.6.1 กบฏของหุสัยน์ บิน อะลี ﷺ บิน อับดุลอิบ

กบฏของหุสัยน์ บิน อะลี ﷺ ซึ่งเป็นกบฏที่ใหญ่ที่สุดในการต่อต้านการปกครองของยะซีด บิน มูอาวิยะฮฺ เนื่องจากประชาชนชาวมุสลิมส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่ามูอาวิยะฮฺ บิน อับดุลมุฮัมมัด ควรให้หุสัยน์ บิน อะลี เป็นผู้รับตำแหน่งสานต่อ เนื่องจากสาเหตุของการเป็นเคาะลีฟะฮฺของมูอาวิยะฮฺนั้น อันเนื่องมาจากท่านหะสัน บิน อะลี พี่ชายได้สละตำแหน่งและมอบให้ท่านโดยเฉพาะ ผู้คนส่วนใหญ่มองว่ายะซีด บิน มูอาวิยะฮฺเป็นผู้มีคุณสมบัติไม่พร้อม ไม่เหมาะที่จะดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮฺ

ในท่ามกลางบรรดาเศาะหาบะฮ์และชาวมุสลิมบุคคลอื่นมากมายที่ควรและเหมาะสมดำรงตำแหน่งดังกล่าว หลังจากการโศกนาฏกรรมท่านหุสัยน์ บิน อะลี ณ.กัรบะลาฮ์ อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้กบฏต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายเพื่อต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์ เช่น กบฏของอัสเตวาวาบิน อัลมุคตาดิ อัยยะกอฟี และบรรดาวงศ์ตระกูลของอับบาสิยะฮ์ก็เริ่มมีความรู้สึกโกรธแค้นต่อการกระทำที่ไม่เหมาะสมของทหารของยะซีด บิน มุอาวิยะฮ์ บรรดา กบฏเหล่านั้นมีส่วนสำคัญในการโค่นล้มราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ในเวลาต่อมา (Habibah, n.d : 156)

2.7.6.2 กบฏของซัยด์ บิน อะลี บิน หุสัยน์ บิน อะลี บิน อบีฏอลิบ

กบฏของซัยด์ บิน อะลี บิน หุสัยน์ มีส่วนสำคัญในการโค่นล้มราชวงศ์อุมัยยะฮ์ การฆาตกรรมซัยด์ บิน อะลี บิน หุสัยน์ อันเป็นสาเหตุและเป็นการเปิดโอกาสสำคัญสำหรับกลุ่มชีอะฮ์กับวงศ์ตระกูลอับบาสิยะฮ์ได้ร่วมมือ ร่วมใจ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการลุกขึ้นต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์ อย่างรุนแรง โดยกล่าวอ้างว่าขอความเป็นธรรมของการเสียชีวิตของซัยด์ บิน อะลี บิน หุสัยน์ และบุตรชายชื่อยะฮยา หลานและเหลนของท่านหุสัยน์ บิน อะลี ซึ่งเป็นวงศ์ตระกูลของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ (al-Khurbataliy, 1959 : 220,221)

2.7.6.3 กบฏของกลุ่มเคาะวาริจญ์

การเคียดแค้นและการขบถตัวของกลุ่มเคาะวาริจญ์ในการต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ในสมัยการปกครองของอุมัยมาน แต่ในขณะนั้นไม่ค่อยกระจ่างชัด และที่เห็นได้ชัดอย่างเป็นทางการยอมรับมัจญลีสอัสตะหุกีม³⁹ ของอะลี บิน อบีฏอลิบ ที่เสนอโดยฝ่ายมุอาวิยะฮ์ บิน อับดุลฟานัน ﷺ ในสงครามศิฟฟีน ในยุคปลายของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ กลุ่มเคาะวาริจญ์ได้รวมตัวถอดกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น และตั้งหลักแหล่ง ณ แอฟริกาเหนือ ซึ่งมีบทบาทสำคัญอยู่เบื้องหลังการโค่นล้มราชวงศ์อุมัยยะฮ์ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในเวลาอันสั้น เนื่องจากราชวงศ์อุมัยยะฮ์ตระหนักในการกวาดล้างกลุ่มชนนี้ ส่วนในสมัยการปกครองของ มัรวาน บิน มุหัมมัด ซึ่งเป็นยุคสุดท้ายของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ พวกเขาได้ลุกขึ้นมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านการปกครองมัรวาน บิน มุหัมมัด

³⁹ มัจญลีสอัสตะหุกีม หมายถึงสภาการประชุม ที่ยุติการทำสงครามศิฟฟีน ระหว่างฝ่ายอะลียกับฝ่ายมุอาวิยะฮ์ ณ. หมู่บ้านคุมะตุลญันดัล ทำการเพื่อหาหนทางที่ถูกต้องด้วยจิตใจที่อ่อนโยนและโปร่งใสในการใช้กฎหมายของอัลลอฮ์ ﷻ ในการตัดสินปัญหาการปกครองรัฐอิสลาม (Ibn Amabzun, 1415.h/1994/2:215) ดังที่พระองค์ได้ตรัส ความว่า “ คัจนั้นถ้าพวกเจ้าขัดแย้งกันในเรื่องใด ก็จงนำสิ่งนั้นกลับไปยังอัลลอฮ์และเราะซูล (นำสิ่งขัดแย้งกันนั้นไปตรวจสอบดูกับอัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านนบี ﷺ ว่า อัลลอฮ์และท่านนบี ได้กล่าวว่อย่างไร แล้วยึดถือตามนั้น โดยปราศจากคือสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น)” (อันนิสาฮ์ : 59)

โดยสร้างเครือข่ายอย่างมากมาย แพร่กระจายทั่วยุทธอิสลาม ได้รวมตัวกันอย่างแน่นแฟ้นและกลมเกลียว นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากองค์กรการเคลื่อนไหวของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ หลังจากนั้นไม่นาน ราชวงศ์อุมัยยะฮ์ก็จบสิ้น (al-Khara'an, 1424.h : 444)

2.7.7 บรรดามะวาลี⁴⁰ มีบทบาทในด้านการบริหารจัดการ

องค์คณะผู้บริหารราชวงศ์อุมัยยะฮ์มีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ เช่นด้านการเมืองการปกครอง การเป็นนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียง และการพิชิตเมืองต่าง ๆ มีหน้าที่เป็นแม่ทัพ องค์คณะผู้บริหารเหล่านั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

1) บรรดาชาวต่างชาติที่ให้คำสาบานตัวกับชาติพันธมิตรอาหรับดั้งเดิม ต่างก็ได้สัตยาบันวงศ์ตระกูลของอุมัยยะฮ์ที่จะให้การสนับสนุนและปฏิบัติหน้าที่ในรัฐอิสลามเช่น สาร์จูน บิน มันสุร (Sarjun Bin Mansur) เป็นชาวโรมัน มีตำแหน่งเลขานุการของมูอาวียะฮ์ บิน อับดุลมุลิก หรือดีวานเคาะรีอญ์ อูซุอะฮ์อะฮ์ (Abu Za'iza'ah) ตำแหน่งเลขานุการกรมไปรษณีย์ในสมัยของเคาะลีฟะฮ์อับดุลมุลิก บิน มุอาวียะฮ์ และฏอริก บิน ซิยาดีและชาวบารเบอร์ต่างก็มีบทบาทสำคัญในการพิชิตเมืองอันดาลุสหรือสเปนปัจจุบัน (al-Jahshiyariy, 1938 : 151)

2) บรรดามะวาลีที่เป็นทาส ที่ใฝ่เรียนโดยแสวงหาความรู้จนเป็นอูละมาอ์ หรือผู้รู้ที่อันนำไปสู่การมีศักยภาพในการเผยแพร่ศาสตร์ต่าง ๆ แก่ประชาชาติชาวมุสลิม เช่นด้านนิติศาสตร์ วรรณกรรม อัลหะดีษและแขนงศาสตร์อื่น ๆ เป็นต้น บรรดาอูละมาอ์แห่งเมืองมะดีนะฮ์ที่เป็นแบบอย่างที่ได้แก่ สัลมาน บะซัร เป็นทาสของมัยมูนะฮ์ บินคุด อัลฮาริษ ท่านนาฟิอ์ ทาสของอุมัยยะฮ์ และท่านรอบีอะฮ์ เป็นครูของอิมามมาลิก และ อูลาม่าอ์แห่งเมืองมักกะฮ์ได้แก่ มุญาฮิด บิน ญะบْرِ เป็นทาสของกัยอัส อัลมัจซุมียะฮ์ อิกริมะฮ์ เป็นทาสของ อับดุลลอฮ์ บิน อับบาส และอะฏอฮ์ บิน อับี ริบาหุ ส่วนอูลาม่าอ์แห่งเมืองบัสราในประเทศอิรักปัจจุบัน ได้แก่ อะฮ์มัด อัลบะเศาะรียะฮ์ บิดาของท่านเป็นทาสของซัยด บิน ยาบิต

⁴⁰ “อูละมาอ์” เป็นคำพหูพจน์จากเอกพจน์คำว่า “อูละมา” เจริญภาษาศาสตร์หมายถึง เจ้าของ ผู้มีอำนาจ บุตรของอาชย ผู้ช่วย เจ้าของ เพื่อนบ้าน เพื่อนสนิท เจ้านายและทาส หลังจากการพิชิตเมืองต่าง ๆ นิยามของคำว่ามะวาลีนั้นได้เปลี่ยนความหมายคือ “กลุ่มชนมุสลิมที่มีเชื้อชาติอาหรับดั้งเดิม” สาเหตุที่เป็นมะวาลีอันเนื่องมาจากการเป็นเชลยศึกจากการพ่ายแพ้สงคราม อูละมาอ์ที่มีอยู่ในอาณาจักรอิสลาม ส่วนใหญ่มาจากชาวอิหร่านดั่งนั้น สถานภาพ อูละมาอ์ในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ส่วนใหญ่มีบุคลิกลักษณะที่ดี สามารถอ่านออกเขียนได้ มีประสบการณ์ในการบริหารการจัดการ แต่ไม่มีสิทธิ์จะมีตำแหน่งหน้าที่ที่สูงและมีเกียรติเนื่องจากชาวอาหรับมีความเป็นชาตินิยมสูง ซึ่งไม่อนุญาตให้ชนต่างชาติมีสิทธิ์ในด้านนี้ ชนต่างชาติส่วนใหญ่ได้ขยายการพิชิตเมืองจะอนุญาตให้ทำงานที่โรงงาน การค้าขาย การเกษตร กรรม ไม่อนุญาตให้มีตำแหน่งงานกับชาวอาหรับดั้งเดิม (Ibn manzur, n.d./6 : 4923)

และอุลามาอแห่งแคว้นซามได้แก่ มักรูล และอุลามาอ เมืองอียิปต์ได้แก่ ยะซีด บิน หะบีบจากชาวบารเบอร์ซึ่งเป็นโต๊ะครูของอัลลัษษ บิน สะอิด และผู้คนอื่นเป็นต้น (Habib, 2001 : 153)

3)บรรดามะวาเลียทั่วไป หรือมุสลิมใหม่ พวกเขาจะยึดบนชาติพันธุ์ดั้งเดิมของตน มิได้อยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ทั้งสิ้นถึงแม้กับชาวอาหรับ แต่จะมีความสัมพันธ์อันดีงามกับบรรดาอุลามาออันทรงเกียรติของสมัยนั้น ความเป็นชาตินิยมหรือการตะอัสศอบของชาวอาหรับ จะไม่เห็นชอบต่อบรรดามะวาเลียจากมุสลิมใหม่ พวกเขาให้การสนับสนุนและตอบรับการเชิญชวนขององค์กรการเคลื่อนไหวของราชวงศ์อับบาสิยะฮ์ที่อาศัยในเมืองเคาะรอซานในการต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์ เป็นอย่างดี (Habib, 2001: 153,154)

2.7.8 ความอ่อนแอของมรวาน บิน มุหัมมัด ในการบริหารรัฐอิสลาม

มรวาน บิน มุหัมมัดได้รับตำแหน่งในช่วงปลายสุดแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ซึ่งเป็นสมัยที่วิกฤตปั่นป่วนและมีกบฏต่าง ๆ อย่างมากมายทั้งกลุ่มชีอะฮ์ เคาะวาริจญ์ และพวกฮาจิมเกิดความไม่พอใจและขุ่นแค้นคุรูนขึ้นทั่วรัฐอิสลาม กองทัพแห่งแคว้นซามก็เสื่อมโทรมและอ่อนแอลงเรื่อย ๆ สมัยของท่านเต็มด้วยการต่อสู้ ถึงแม้ท่านเป็นเคาะลีฟะฮ์ที่มีความคิดมั่งคั่ง แน่วแน่ อุดสาหะและกล้าหาญ เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมือง เลวร้ายจนเกินกว่าที่ท่านจะสามารถควบคุม ผู้คนแตกแยกกันการวางแผนบ่อนทำลายและการจลาจลก็มีมาก จึงทำให้ตลอดการปกครองของท่าน เป็นช่วงการลุกขึ้นต่อต้านและการสู้รบ ส่วนปัจจัยสำคัญ ๆ ที่ทำให้ท่านอ่อนแอในการบริหารจัดการรัฐอิสลาม มีดังนี้

1) การรับตำแหน่งของมรวาน บิน มุหัมมัด ไม่ถูกต้องกับบทบัญญัติอิสลาม

บรรดาเคาะลีฟะฮ์แห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ก่อนหน้านั้นล้วนได้รับการแต่งตั้งเป็นมกุฎราชกุมารจากบิดาของท่านเช่นยะซีด บิน มุอาวียะฮ์ อับดุลมาลิก บิน มรวาน อัลวะลีด และสุไลมาน ส่วนมรวาน บินมุหัมมัดไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นมกุฎราชกุมารจากท่านใดมาก่อน เนื่องจากท่านเป็นบุตรของทาสหญิง โดยวัฒนธรรมประเพณีของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ บุตรของทาสไม่มีสิทธิ์เป็นผู้นำ ด้วยเหตุนี้มรวาน บิน มุหัมมัดมีความประสงค์จะแย่งอำนาจตั้งแต่หลังจากอัลวะลีด บิน ยะซีดเสียชีวิต แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ชาวแคว้นซามส่วนใหญ่ไม่เห็นชอบการดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ของท่าน ตั้งแต่ต้นจึงทำให้เกิดการต่อต้านและความไม่ลงรอย ส่งผลทำให้อ่อนแอตามลำดับและล่มสลาย (Fauziy, 2001 : 70)

2) การย้ายเมืองหลวงจากเมืองดามัสกัสไปตั้งใหม่ ณ เมืองหิรอน

การย้ายเมืองหลวงจากเมืองดามัสกัสไปตั้งใหม่ ณ เมืองหิรอน(Harron) จึงทำให้ประชาชนแคว้นซามไม่เห็นชอบและลุกขึ้นต่อต้านทันที นอกจากนั้นยังมีกบฏอย่างมากมายที่ลุกขึ้นต่อต้านได้แก่ กบฏจากเมืองหิมศุ ดามัสกัส และเมืองปาเลสไตน์ เป็นต้น (Fauziy, 2001 : 70)

2.7.9 การห่างไกลจากการขอคำปรึกษาจากบรรดาอุละมาอ์และใกล้ชิดกับศัตรู

อนุมุสลิมอัลเคาะรอซานีย์ ได้กล่าวว่าสาเหตุของการล้มเหลวการบริหารจัดการของราชวงศ์อุมัยยะฮ์คือพวกเขาไม่ตระหนักและไม่ให้ความสนใจต่อบรรดาอุละมาอ์ และศิษนิท เป็นมิตรและไว้วางใจกับบรรดาผู้ไร้การศึกษา ซึ่งเป็นศัตรูทางอ้อม (Ridwan, n.d : 625) บทบาทและพฤติกรรมของมรวาน บิน มุหัมมัดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนชาวแคว้นชามไม่ไว้วางใจ (ยิเกาะฮฺ) เนื่องจากในอดีตราชวงศ์อุมัยยะฮ์มีความสัมพันธ์ไม่ตรีกับประชาชนชาวแคว้นชามอย่างดีงาม โดยให้การสนับสนุน และให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ด้วยเหตุนี้ราชวงศ์อุมัยยะฮ์จะได้รับชัยชนะเมื่อเกิดไม่ลงรอยกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมูอวียะฮฺ บิน อับดุลมุลิกได้แต่งงานกับสตรีจากกลุ่มชาติพันธุ์อัลกัลบีย์ชาวชามเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีงามในการสร้างความมั่นคงด้านยุทธศาสตร์ในการเมืองการปกครอง (al-Turtushiy, 1289.h/1872 : 95)

2.7.10 การขยายตัวขององค์กรเคลื่อนไหวของราชวงศ์อับบาสิยะฮ์

องค์กรการเคลื่อนไหวของวงศ์ตระกูลอับบาสิยะฮ์ได้เปิดตัวตั้งแต่ในรัชสมัยของอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ โดยที่ท่าน अबดุลอฮฺ บิน มุหัมมัด หรือเป็นที่รู้จักว่า “อูญุสตัฟฟาหฺ” แปลว่า “บิดาแห่งการนองเลือด” จากวงศ์ตระกูลของอับบาสิยะฮ์ขึ้นต่อต้านและกล่าวอ้างว่าตนมีสิทธิ์เป็นเคาะลีฟะฮฺเหนือกว่าวงศ์ตระกูลอื่น ๆ ในขณะเดียวกันกลุ่มชีอะฮ์ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการต่อต้านราชวงศ์อุมัยยะฮ์ วงศ์ตระกูลอับบาสิยะฮ์ได้ยึดเมืองคอรอสานเป็นจุดศูนย์กลางและประกาศต่อสาธารณชนทั่วรัฐอิสลามให้เกิดขัดแย้งต่อการปกครองของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ซึ่งส่งผลให้วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ถูกขับไล่และสังหารจนกระทั่งสุสานของพวกเขาถูกรื้อและทำร้าย (Abdurrahman, 1978 : 61,63) อนุมุสลิม อัลคอรอสานีย์เป็นผู้นำที่มีความเฉลียวฉลาดและห้าวหาญคนหนึ่ง ได้ลุกขึ้นสนับสนุนขบวนการเคลื่อนไหวของอับบาสิยะฮ์และสั่งใช้กำลังทหารให้ขับไล่วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ออกไปจากเมืองคอรอสานและอิรักจนประสบผลสำเร็จ การแก้แค้นของผู้สนับสนุนขบวนการของอับบาสิยะฮ์ยังไม่สิ้นสุด และได้สังหารหมู่วงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์อย่างไม่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนหัวนเกรงในอำนาจของพวกเขา ในขณะที่เดียวกันได้ทำลายสุสานที่ฝังศพของบุคคลสำคัญ ๆ ของราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ชาววงศ์ตระกูลอุมัยยะฮ์ทั้งผู้ชาย ผู้หญิงและเด็ก ต่างก็ไม่สามารถหนีรอดความตายไปได้ ยกเว้น अबดุลเราะหฺมาน คนเดียวเท่านั้นที่สามารถหลบหนีตัวไปยังแอฟริกาเหนือ หลังจากนั้น เขาก็ได้ลี้ภัยลอดข้ามไปยังสเปนซึ่งที่นั่น ส่งผลทำให้เขาได้สถาปนาราชวงศ์อุมัยยะฮ์แห่งเมืองสเปน และมรวาน ถูกไล่ติดตามและถูกฆ่าจนเสียชีวิตในปี ฮ.ศ. 132 ตรงกับค.ศ. 711 เป็นการสิ้นสุดของราชวงศ์อุมัยยะฮ์(บรรจง บินกาซัง, 2544 : 55-56)

จากการศึกษาสาเหตุสำคัญๆที่ทำให้รัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์ที่ต้องล่มสลายผู้วิจัยใคร่ขอสรุปเป็นบทเรียนที่สามารถนำมาคิดอย่างวิจารณ์ญาณ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ผู้นำต้องมีความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ﷻ เป็นประการสำคัญเมื่อมีคุณลักษณะดังกล่าวอย่างแรงกล้าจึงสะท้อนคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ส่งผลทำให้มีวิถีชีวิตอย่างปกติสุขอย่างยั่งยืน
- 2) ผู้นำต้องมีความเด็ดขาดขณะเดียวกันมีความยืดหยุ่นตาม โอกาสของสถานการณ์
- 3) ผู้นำต้องมีความรู้ศาสนาอย่างถ่องแท้และนำบทบัญญัติอิสลามมาเป็นทัศนคติในการปกครองประเทศ
- 4) ผู้นำต้องมีความยุติธรรมในการบริหารจัดการผู้ที่อยู่ภายใต้การดูแลโดยให้สิทธิเสรีภาพอย่างยุติธรรมและความเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกระดับชนชั้นอย่างทั่วถึง
- 5) ผู้นำต้องมีจุดยืนเข้มแข็ง รับความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากทุกฝ่ายตั้งแต่ระดับชั้นล่างจนถึงระดับชั้นสูง สร้างความรัก สามัคคีธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างกลมเกลียว และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นกับประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง
- 6) ผู้นำต้องให้เกียรติและปรักภาหารี้อภัยบรรดาอูละมาอ์ ในการกำหนดทิศทาง การปกครองนอกจากนี้วิถีชีวิตต้องห่างไกลจากความหุรหุราฟุมเฟือย โดยเฉพาะบุคคลระดับชั้นผู้นำ

จากการศึกษาการสถาปนารัฐอิสลามแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์พบว่าบรรดาอูละมาอ์ อะฮ์ลุล อัสสุนนะฮ์ได้เห็นว่าท่านหะสัน บินอะลี رضي الله عنه เป็นเคาะลีฟะฮ์คนที่ 5 แห่งคุละฟะอ์อิรรอซิดีนดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 6 เดือนและระบอบการปกครองโดยใช้เคาะลีฟะฮ์ก็สิ้นสุดและครบสมบูรณ์เป็นเวลา 30 ปี ดังที่ท่านนบีหัมมัด ﷺ ได้ยืนยันในบทอัลหะดีษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งขณะนั้นรัฐอิสลามถูกปกครองโดยผู้นำ 2 คนคือท่านหะสัน ได้ปกครองแคว้นอิรัก ส่วนมูอาวียะฮ์ บิน อิบิสุฟยาน ได้ปกครองแคว้นชาม เนื่องจากท่านหะสัน บิน อะลี เป็นนักการเมืองที่มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล มองโลกอะคีเราะฮ์เหนือกว่าโลกดุนยาจึงทำให้ท่านยอมปรองดอง สละตำแหน่งและมอบให้แก่มูอาวียะฮ์ บิน อิบิสุฟยาน เมื่อเดือนรอมฎอนปีฮิจเราะฮ์ศ. 41 ตรงกับค.ศ. 620 ซึ่งท่านมองว่าเขา(อูอาวียะฮ์) เป็นเศาะหาบะฮ์ที่เสียสละอุทิศตนสูงในการทำงานอิสลาม มีบารมีศักดิ์และมีบุคลิกภาพเป็นที่เหมาะการดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์สืบต่อไปมูอาวียะฮ์ได้รับตำแหน่งอย่างประทับใจ ประชาชนให้สัตยาบันต่อเขาอย่างเป็นทางการ ซึ่งปีนี้เป็นเรียกกันว่า “อาม อัลญะมาอะฮ์” (‘Am al-Jama’ah) แปลว่า “ปีแห่งความเป็นเอกภาพของประชาชนชาวมุสลิม” และเป็นปีที่สถาปนารัฐอิสลามอย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความรักใคร่ อยู่อย่างสามัคคีฉันท์มิตร และเป็นพี่น้องกันที่อันทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์สุขที่สมหวังอย่างยั่งยืน

เนื่องจากท่านหะสัน บิน อะลี رضي الله عنه มีความเข้มแข็งต่ออัลลอฮ์ ﷻ สูง ไม่โลภตำแหน่ง ใฝ่สันติ จึงทำให้ท่านยอมปรองดอง สละตำแหน่ง ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ ถึงแม้จะดูมองว่าเสียเปรียบก็ตามแต่โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ ก) มุ่งหวัง ภารกิจอติละฮ์หรือความเห็นชอบจากอัลลอฮ์ ﷻ ข) การปฏิบัติสนองตอบตามบทอัลหะดีษของท่านนบีหัมมัด ﷺ และ ค) ป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งที่อันนำไปสู่การนองเลือดระหว่างมุสลิมด้วยกัน นอกจากนี้ยังกล่าวต่อผลการประเมินในวันกียามะฮ์ เนื่องจากคดี

ประเภทการฝ่าฝืนต่ออัลลอฮ์ ﷻ ที่ถูกประณามลำดับแรก คือคดีการนองเลือดหรือการฆาตกรรม และผลตอบแทนของมัน แน่นอนเป็นชวานรก ส่วนกิจการคุณงามความดีที่จะถูกประณามลำดับแรกคือ การปฏิบัติศาสนกิจการละหมาด

จากการแสดงพฤติกรรมของท่าหะสัน บิน อะลี ซึ่งเป็นเกียรติประวัติอันทรงเกียรติ และมีคุณธรรมจริยธรรมที่ส่งงามอยู่ในสถานะที่สูงส่งแห่งอิสลาม ที่ควรยกย่อง สรรเสริญและควรนำไปเป็นแบบอย่างสำหรับมนุษยชาติ เพื่อให้เกิดความสามัคคี จันทมิตร รักใคร่ เป็นพี่น้องอันนำไปสู่การสร้างสันติภาพอย่างยั่งยืน จากการสละตำแหน่งของท่านหะสัน บิน อะลี ﷺ จึงทำให้รัฐอิสลามอยู่ในสภาพดังนี้คือ 1) ประชาชนมีความเป็นเอกภาพ อยู่ภายใต้ผู้นำคนเดียว 2) ผู้รับผิดชอบในการพิชิตเมืองได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง 3) เมืองดามัสกัสกลายเป็นเมืองหลวงและเป็นยุทธศาสตร์สำคัญทางด้านการปกครอง และ 4) กลุ่มเคาะวาริจญ์ไม่มีโอกาสในการแพร่ขยายตัวอย่างเปิดเผย เป็นต้น

Prince of Songkla University
Pattani Campus